

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

HAMDULLAH ÇELEBİ HASRETİ

SERKAN ERDUGAN

ALEVİ BEKTAŞI KÜLTÜRÜ ANABİLİM DALI

MAYIS 2018

**HAMDULLAH ÇELEBİ
HASRETÎ**

Serkan ERDUGAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ALEVİ BEKTAŞI KÜLTÜRÜ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

MAYIS 2018

Perkay ERDUGAN tarafından hazırlanan "Hamdullah...
Gelebi - Hasret'i" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri
tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Gazi Üniversitesi
Alevi-Bektâsi Kültürü Anabilim Dalında
Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul
edilmiştir.

Danışman: Unvanı Adı SOYADI Prof. Dr. İbrahim DİLEK
Anabilim Dalı, Üniversite Adı Türk Halk Edeb. / Gazi Univ.
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan : Unvanı Adı SOYADI Doc. Dr. Erdoğal Aksoy
Anabilim Dalı, Üniversite Adı Sosyoloji Bölümü Gazi Univ.
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Unvanı Adı SOYADI Doc. Dr. Seyfullah YILDIRIM
Anabilim Dalı, Üniversite Adı Türk Dili ve Ed. / Ankara Yıldırım
Beğem
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 28/05/2018

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Saliha AĞAÇ

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Serkan ERDUGAN

28/05/2018

Hamdullah Çelebi-Hasretî
(Yüksek Lisans Tezi)

Serkan ERDUGAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mayıs 2018

ÖZET

13. yy'da Hacı Bektaş-ı Velî'nin tasavvuf felsefesiyle kurulan Bektâşîlik ile Osmanlı'nın ilk düzenli ordusu olan Yeniçeri Ocağı arasında güçlü bir bağ olduğu bilinmektedir. Bu güçlü ilişkinin en önemli kanıtlarından biri de 1826 yılında dönemin padişahı II. Mahmud'un bozulan askerî sistemi ortadan kaldırmak için yaptığı çalışmalarda, Yeniçeri Ocağı'nı lağvettikten hemen sonra bu programı tamamlamak adına Bektâşîliği de yasaklamasıdır. Vaka-i Hayriye adıyla bilinen bu olaylarda Yeniçeri Ocağı ağır bir kıyım maruz kalmış ve bozulan askerî yapının suçlusu olarak görülen Bektâşî Tarikatı da askerî oluşumun bertaraf edilmesinden hemen sonra II. Mahmud'un hiddetinden nasibini almıştır. Bu olaylarda pek çok Bektâşî dergâhı tamamen ortadan kaldırılmış, bazıları tahrip edilerek sadece türbe kısmı sağlam bırakılmış, bir kısmı da 'kadîm' addedilerek dokunulmamış başına Nakşibendî şeyhleri atanarak kontrol altında tutulmak istenilmiştir. Bu çalışmada Bektâşîlik-Yeniçeri Ocağı ilişkisi ve Vaka-i Hayriye adıyla anılan olaylar bütünüünün yanında, Nevşehir/Hacıbektaş'taki merkez tekkeye postnişinlik yapan Hamdullah Efendi'nin hayatı ve edebî yönü ele alınacaktır.

Bilim Kodu : 31001
Anahtar Kelimeler : Bektâşîlik, Yeniçeri, 1826 Olayları, Hamdullah Çelebi, Hasretî.
Sayfa Adedi : 184
Tez Danışmanı : Prof. Dr. İbrahim DİLEK

Hamdullah Çelebi-Hasreti
(M.S. Thesis)

Serkan ERDUGAN

GAZİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
May 2018

ABSTRACT

It has been known that, there was a strong relationship between Bektashism, which initiated by the sufi philosophy of Hacı Bektash Veli at 13th century, and the Janissary Corps. One of the most important evidence of this strong relationship was prohibition of Bektashism, short after the abrogation of Janissary Corps by Sultan Mahmud (II), to complete the annihilation of deteriorated military system at 1826. Throughout these events, known with the name of ‘the auspicious incident’, Janissary Corps were exposed to a serious slaughter and because of Bektashi order was impeached for the deteriorated military system, they had their share from Sultan Mahmut (II) after fighting the military formation down. During these events, much of the Bektashi lodge completely demolished, some of them destroyed and only tomb side left standing, and some of them left untouched because they assumed archaic and they were tried to be restrained by assigning Naqşbandi sheikhs. At this study, relationship between Bektashism-Janissary Corps and beside the whole chain of events of the Auspicious Event (Vaka-i Hayriye), and life and literary side of Hamdullah Effendi, who was the head of centre lodge at Nevşehir/Hacıbektaş.

Science Code : 31001
Key Words : Bektashism, Janissary, Events during 1826, Hamdullah Çelebi, Hasreti.
Page Number : 184
Supervisor : Prof. Dr. İbrahim DİLEK

TEŞEKKÜR

Her zaman yanımda olan, alıőmam boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, babam Vural ERDUGAN, annem Nurhan ERDUGAN, değerli ağabeyim Volkan ERDUGAN ve sevgili eőim Göl Deniz ERGİŐ ERDUGAN'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. BEKTAŞİLİK.....	3
1.2. YENİÇERİ OCAĞI.....	4
1.3. BEKTAŞİLİK-YENİÇERİ OCAĞI İLİŞKİSİ.....	7
1.4. 1826 YILI İLE BAŞLAYAN YENİ BİR SÜREÇ SOSYAL-SİYASAL ORTAM.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

HAMDULLAH ÇELEBİ

2.1. HAYATI (1767-1846).....	15
2.2. TÜRBESİ.....	19
2.3. EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. ŞİİRLERİNİN KONU BAKIMINDAN İNCELENMESİ

3.1.1. Dinî Tasavvufî Konular.....	27
3.1.1.1. Din.....	28
3.1.1.1.1. Allah.....	28
3.1.1.1.2. Peygamberler.....	29
3.1.1.1.3. Melekler.....	34
3.1.1.1.4. Şiirlerinde Adı Geçen Diğer Kutsal Kişiler.....	35
3.1.1.1.5. Kitaplar.....	38
3.1.1.2. Mutasavvıflar.....	39
3.1.1.2.1. Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî.....	39

3.1.1.2.2. Balım Sultan.....	39
3.1.1.3. Olaylar, Mekânlar ve Kavramlar.....	40
3.1.1.3.1. Olaylar.....	40
3.1.1.3.2. Kavramlar.....	44
3.1.1.4. Âyet ve Hadisler.....	47
3.1.1.4.1. Âyetler.....	47
3.1.1.4.2. Hadisler.....	53
3.1.2. Sosyal Konular.....	57
3.1.2.1. Sürgünlük ve Hasret.....	57
3.2. ŞİİRLERİNİN ŞEKİL VE TÜR BAKIMINDAN İNCELENMESİ	
3.2.1. Hane Sayısı.....	58
3.2.2. Şiirlerinde Ölçü ve Duraklar.....	58
3.2.3. Şiirlerinde Uyak Örgüsü.....	59
3.2.4. Uyak Yapısı ve Redifler.....	60

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HAMDULLAH ÇELEBİ'NİN ŞİİRLERİ

4.1. Hamdullah Çelebi'nin Şiirleri.....	63
4.2. Hamdullah Çelebi İçin Yazılmış Şiirler.....	129
5.SONUÇ.....	149
KAYNAKLAR.....	151
EKLER.....	157
ÖZGEÇMİŞ.....	173

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

Der.

Derleyen

Haz.

Hazırlayan

Hz.

Hazret

vb.

Ve bakalar, ve benzerleri, ve bunun gibi

yy.

Yüzyıl

GİRİŞ

Alevîlik Bektâşîlik tarihi açısından en önemli olaylardan birisi de Sultan II. Mahmud tarafından Yeniçeri Ocağı'nın ve onunla bağlantılı olan Bektâşî tekkelerinin 1826 yılında kapatılması olayıdır. Bu süreçte binlerce Yeniçeri öldürülmüş, bir o kadarı ise takibe uğramaktan kurtulamamıştır. Bektâşî babalarının da kimisi öldürülmüş, kimisi ise sürgüne gönderilmiştir (Noyan 1998: 174). Bunun yanında tekkelerin bir bölümü yıkılmış, bir bölümü ise türbe kısmı kalacak şekilde tahrip edilmiştir. Tekkelerdeki Bektâşîliğe ait bütün eserler yakılarak imha edilmiştir (Altınok, 1998: 311).

Bu olaylar Osmanlı'yı askerî ve sosyal açıdan çöküşe sevk etmiştir. Vaka-i Hayriye adıyla bilinen, Yeniçeri kurumunun ortadan kaldırılması olayıyla birlikte yetişmiş askeri gücünü bir anda yitiren Osmanlı Devleti'nin siyasal ve askerî sıkışıklığını fırsat bilen Rusya derhal harekete geçerek bir süredir Osmanlı aleyhine bekletilen Bükreş Antlaşması'nı onaylatmıştır. Diğer yandan Vaka-i Hayriye olayında büyük darbe yiyen Bektâşîler İstanbul'dan uzaklaşarak Rumeli'ne göç etmişler ve Balkanlarda Arnavutluk'u merkez haline getirmişlerdir (Altınok, 1998: 313-314).

Bu olay esnasında Bektâşî tarikatı merkez postnişini olan Hamdullah Çelebi önce idam maksadıyla yargılanmıştır. Daha sonra idam kararından vazgeçilerek hakkında sürgün kararı alınmıştır. Amasya'ya sürgün edilen Hamdullah Çelebi'nin merkez dergâhla ilişkisi kesilerek, vakıf gelirlerine el konulmuştur. O, Hakk'a yürümesine kadar maddi sıkıntıların yanında, yapılan haksız suçlamalardan ve memleketi ve dergâhına olan özleminden dolayı manevi sıkıntılar da çekmiştir.

Araştırmanın amacı, Vaka-i Hayriye adıyla bilinen süreci oluşturan olaylar hakkında doğru bilgileri ortaya koymak ve üzerine derli toplu bir kaynak olmayan 1826 Olayları'nda Bektâşî tarikatının merkez postnişinlik görevini üstlenen Hamdullah Çelebi'nin hayatı ve edebi yönünü ele almaktır.

Bu çalışma, hem dönemin sosyal ve siyasal durumunu ortaya koyması münasebetiyle hem de bu dönemde yaşanan olayların merkezinde yer alan Hamdullah Efendi'nin yaşamı, inancı ve sanatsal yönünü ortaya koyması açısından önemlidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Bektâşîlik

Bektâşîliğin 13. yy'da oluştuğu ve ilk Bektâşî babalarının, müritlerinin Türkmen ve Moğol göçebeleri arasında bulunduğu bilinmektedir (Köprülü, 1966: 6-25). Türk kültürü içerisinde Bektâşîlik felsefesinin önemli bir yeri vardır. Başlangıcı İslâm öncesi Türk inançlarına dayanan daha sonra islâm tasavvufu ile de yoğrularak ortaya çıkan bu anlayış zamanla büyük kitlelere ulaşmış, içerisindeki derin felsefesi ve insan sevgisiyle kitleleri etkileyerek geniş bir toplumun inanç yönü haline gelmiştir. Derin hoşgörü, örnek akıl ve sevgiyi işleyen Bektâşîlik gidirerek yaygınlaşmış ve en büyük Türk tarîkâtı olmuştur. Adını Türk sûfiliğinin en önemli kişilerinden biri olan Hacı Bektaş Velî'den alan Bektâşîlik tarîkâtı 11. yy'da Hoca Ahmet Yesevî'nin öğretileri temelinde ve islâm öncesi inançların, Türk kültür ve sosyal hayatının getirdiği karakteristik özellikler ve islâm öğretileriyle birlikte 12. yy'da Anadolu topraklarında ortaya çıkan bir tasavvufî akımdır. Derin hoşgörüye dayanan bu inanç ve yaşam felsefesi zamanla farklı kitleleri de etkileyerek yeni topraklara ve inançlara yayılmıştır. (Özcan, 2002: 141-148).

Bektâşîliğin iki önemli evreyle oluştuğu kabul edilmektedir. Bu iki evreden birincisi Hacı Bektaş Velî ile başlar ve Balım Sultan'la son bulur. İkinci evre ise 16. yy'da Balım Sultan'la başlayan ve zamanla kurumsallaşmasını tamamladığı evredir. Bektâşîlik gerçek anlamda kurumsallaşmasını Balım Sultan'la birlikte sağlamıştır (Yılmaz, 2015).

İlk dönemde Bektâşî dervişleri Osmanlı Devleti'nin fethettiği toprakların Türkleşmesi ve İslamlaşması için irşad makamıyla bölgelere gitmişlerdir (Barkan, 1942). Özellikle fethedilen Balkan topraklarında faaliyet gösteren Bektâşî dervişleri bu topraklarda kendi dergâhlarını kurarak bölgenin Türkleşmesi ve İslamlaşması için çalışmışlardır.

İkinci dönem ise Balım Sultan'la (ö. 922/1516) başlayan esas kuruluş devresidir. Balım Sultan'ın Bektâşî Tarîkâtı'nı sistemleştirmesi ve kurumsallaştırmasından dolayı dönem ikinci bir kuruluş olarak kabul edilir. İkinci bir kuruluş evresi olarak görülmesinden dolayı Balım Sultan da ikinci pir olarak kabul edilir (Yılmaz, 2015).

Bektâşîlik; Allah'ın varlığına, Kur'ân-ı Kerim'in hak kitap, Hz. Muhammed'in en son peygamber, Hz. Ali'nin velilerin ilk halkası olduğuna, Hacı Bektaş-ı Velî'nin pirlğine inanan, islâm'ın tasavvufî bir yorumudur. İmam Cafer-i Sadık mezhebinin tasavvufi

yorumlarını inançlarında işlemişlerdir. Bektâşîlik, Hz. Muhammed'le başlayan, Hz. Ali ve On İki İmâmlar'la devam eden, Ahmed Yesevi Ocağı'nda olgunlaşan, Hacı Bektaş-ı Velî ile Anadolu'ya taşınan İslamî bir yorumdur. Horasan tasavvuf çevresinde yetişen Hacı Bektaş-ı Velî, bu inancı Ahmed Yesevî'nin ortaya koyduğu "Dört Kapı Kırk Makam" kavramıyla sağlam temeller üzerine oturtmuştur. "Dört Kapı Kırk Makam" kavramının Bektâşîliğin inanç, eğitim ve yaşam sistemi içinde çok özel bir yeri vardır. 16. yy'da yaşamış olan ve "İkinci Pir" olarak kabul edilen Balım Sultan tarafından inanç, ibadet ve günlük yaşam ile ilgili uygulamalar yazılı hale getirilmiştir. Bu yazılı metne "Balım Sultan Erkânâmesi" denir (Gümüšoğlu ve Gürzoğlu, 2012: 31).

1.2. Yeniçeri Ocağı

Yeniçeri Ocağı'nın hangi tarihte kurulduğu tam olarak tayin edilememekle birlikte kuruluşun Sultan I. Murad döneminde olduğu düşünülmekte, Pençik Kanunu'nun hazırlanması Edirne'nin fethinin ardından 1362 veya 1363 yılında vuku bulduğuna bakılırsa ocağın da bu tarihlerde meydana getirildiği anlaşılmaktadır (Uzunçarşılı, 1984-I: 145).

Orhan Bey döneminde Türklerden teşkil edilen askeri birliklerin (Yaya ve Müsellem) yeterli gelmemesi Sultan I. Murad zamanında esirlerin Müslüman yapılarak Yeniçeri Ocağı'na alınmalarını ve böylece yeni bir askeri kuvvetin meydana getirilmesini zorunlu kılmıştır. Bununla birlikte ilk zamanlar kısa bir terbiyeden sonra Yeniçeri yapılan esirler, üç-beş yıl Türk ailelerin yanlarına verilerek hem Türkçe öğrenmeleri hem de Türk adetlerini ve İslamiyet'i özümsemelerinin sağlanması temin edilmiştir (Mehmed Neşrî, 1983: 98).

Osmanlıların Rumeli'yi fethi sırasında fetihlerin devamının, sürekli ve muvazzaf bir ordu ile mümkün olacağına anlaşılmaması ve Türklerden oluşan yaya kuvvetlerin yeterli olmaması göz önüne alınarak I. Murat zamanında Acemi Ocağı ve Yeniçeri Ocağı adıyla Hıristiyan çocukların devşirilmesi suretiyle yeni bir askeri güç oluşturulmuştur. Yeniçeri Ocağı Edirne'nin fethini takip eden günlerde (Uzunçarşılı, 1998: 108) Anadolu Selçukluları'ndaki hassa ordusu örnek alınarak Çandarlı Kara Halil Paşa'nın teklifi ve Karamanlı Rüstem'in yardımıyla kurulmuştur (Ünal, 1998: 75.)

Acemi Oğlanlar Ocağı, Yeniçeri Ocağı'na asker yetiştirmek üzere kurulmuştur. Seferlerde esir alınan Hıristiyan gençleri belli bir eğitimden geçtikten sonra Yeniçeri

Ocağı'na alınmaya başlanmıştır. Bu gençler Anadolu'daki Türk çiftçi ailelerine verilmiş ve burada 3-8 yıl arasında kalıp Türkçe öğrenerek Müslüman olduktan sonra bir akçe yevmiye ile Gelibolu Acemi Ocağı'na geçmeye başlamışlardır. Burada belli bir eğitim alan acemiler daha sonra Yeniçeri Ocağı'na kaydedilmişlerdir. İstanbul'un fethinden sonra burada da bir Acemi Ocağı kurulmuştur (Ünal, 1998: 75).

Yeniçerilik, Osmanlı ordusunun merkez kolunu oluşturan ve Türk askerliğini dış dünyaya tanıtan; maaşlı, sürekli ve profesyonel bir ordudur. Bu niteliğiyle çağdaş orduların öncüsü ve habercisi sayılabilir. Nitekim Yeniçerilik, birçok Avrupa ordusuna örnek olmuştur. Başlıca özellikleri; Osmanlıların egemenliği altındaki Hıristiyan halkların çocuklarından kurulan, ömür boyu bekâr, aile ve toplum bağlarından koparılmış, İslamlaştırılmış, sultanın kayıtsız şartsız emrinde olacak biçimde yetiştirilmiş, seçkin bir askeri örgüttür. Bu örgüt, Osmanlı toplum ve devlet anlayışı üzerinde son derece ciddi ve kalıcı etkiler bırakmıştır. Hatta ortadan kalktıktan sonra da onun simgelediği devlet ve ordu anlayışının daha uzun süre yaşadığı söylenebilir (Bozdemir, 1982).

Yeniçerilerin manevi terbiyelerinde Ahî ve Bektâşî öğretilerinin etkili olduğu görülmektedir. İlk zamanlar Ahî dervişleri ve Abdallar askerle birlikte seferlere katılmış, fütüvvet anlayışını yerleştirmişlerdir. Hammer, Orhan Gazi dönemindeki Yaya ve Müsellemlerin hem asker hem mürid olduklarını nakletmektedir (Hammer, 1329-I: 200).

İlk dönemlerinden pek çok başarılar elde eden Yeniçeri Ocağı 16. yy'dan itibaren bozulmaya başlamış, evlilik hakkını elde eden Yeniçeriler artık Hıristiyan devşirme çocuklardan değil, kendi çocuklarını Yeniçeri yapmaya başlamışlardır (Altınok, 1998: 309).

Yeniçeriliğin Bektâşîlikle ilgileri ocaklarının kapatılmasına kadar sürmüştür. Bunların ocaklarına "Ocağ-ı Bektâşîyan"; kendilerine de "Taife-i Bektâşîye", "Güruh'u Bektâşîye", ocaktaki terfi derecelerine göre "silsile-i Tarik-ı Bektâşîyan" gibi tabirler kullanılmıştır (Uzunçarşılı, 1988: 150).

Kanuni'den sonra padişahların Yeniçerilerin başında savaşa katılmamaları Yeniçeri Ocağı'nda disiplinin bozulmasına ve bu ocağın zayıflamasına yol açmıştır. Nitekim padişahı korumakla görevli Yeniçeriler, Haçova Meydan Muharebesi'nde padişahı yalnız bırakmışlardır (Uzunçarşılı, 1988: 477).

17. yy'da Yeniçeri Ocağı ile saray arasında çeşitli ihtilaflar ortaya çıkmıştır. İlk ıslahatçı padişah olarak bilinen Genç Osman'ın Yeniçeriler tarafından öldürülmesi bu ihtilafların sonuçlarından birisidir. Yeniçeriler 17. yy'da büyük bir güç oluşturmuş istemedikleri padişahları, sadrazamları tahtan indirebilmişlerdir. Yeniçerilerin kazan kaldırması uzun bir dönem boyunca yönetim için en tehlikeli olaylardan birisi olmuştur (Şener, 1989).

I. Murat zamanında konulan mutlak itaat usulü, Kanuni Sultan Süleyman dönemine kadar devam etmiş ve bu dönem içinde ocakların kanunları kontrol altında tutulduğu için yolsuzluğa meydan verilmemiştir. Ocağın disiplinin bozulması III. Murat zamanında başlamıştır. Bu dönemde Yeniçeriler arasında esnaf olanlar ve evlenenler görülmeye başlanmıştır. Bunların esnafıktan yasaklanmaları için bir taraftan kanunlar çıkarılırken diğer taraftan III. Murat bu kanuna aykırı olarak dışarıdan bazı sanatkârların Yeniçeri olmasını idare etmiştir. Rüşvet ve iltimasla genç ve dinç bir takım kişiler korucu yapılmaya başlanmış ve hatta II. Selim zamanında başlayan bu yolsuzluktan dolayı Yeniçeriler hükümdara şikâyette bulunmuşlardır (Uzunçarşılı, 1988: 477-478).

Asker sınıfı dışından halk ve köylülerden adam alınması, vergi ve rüsumdan muaf tutulmak amacıyla Yeniçeri olmak isteyenleri, bazı zabitlerin rüşvetle Yeniçeri kaydetmeleri ve ölen Yeniçerilerin isimlerinin bildirilmeyerek hazineden onların adına maaşlarının alınması gibi sebeplerle Yeniçeri Ocağı bozulmuştur. 1768 Rus savaşından sonra artık iyice bozulan Yeniçeri Ocağı'nın Halil Hamit Paşa zamanında düzeltilmesine dair bazı girişimler olmuşsa da bu gerçekleşmemiştir (Uzunçarşılı, 1988: 494).

1787'de Rusya ve onun müttefiki olan Avusturya'ya açılan savaşın beş sene sürmesi zaten bozuk olan ocağa önemli bir darbe daha vurmuştur. Yeniçeri Ocağı'nda savaşa gitmeyip efendilerine hizmet edenler bol yevmiye alırken düşman karşısında savaşan Yeniçeri az yevmiye almıştır. İsmen mevcut olan fakat cismen mevcut olmayan bu insanlar maaşlarına düzenli olarak almışlardır. Bu yolsuzlukların önüne geçilmek istendiğinde de çıkarlarına zarar gelecek olan ocak ağaları tahriklerle kanlı olaylara sebep oldukları için Yeniçeri Ocağı'nın düzeltilmesine kimse cesaret edememiştir (Uzunçarşılı, 1988: 495-496).

1.3. Bektâşîlik-Yeniçeri Ocağı İlişkisi

Osmanlı döneminde, ilk düzenli ve sürekli orduyu kuran padişah Sultan Orhan'dır. Sultan Orhan, sürekli olarak işi askerlik olan orduyu kurduğu zaman, bir rivayete göre bizzat kendisi Sulucakarahöyük'e gelmiş ve Hacı Bektaş-ı Velî'yi ziyaret ederek teşkil ettiği bu asker ocağına dua etmesini istemiştir. Hünkâr, dergâhına gelen askerlerden birinin başına elini koyarak dua etmiştir. Bu sebeptendir ki Yeniçerinin başına giydiği 'börk'ü Hacı Bektaş-ı Velî'nin eli, arkaya sarkan kısmı da O'nun giydiği hırkanın kolundan kinaye olduğu kabul edilmiştir. Ordunun kendisine bağlanması ve askerinin piri olarak da kabul edilmesinden sonra, Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî, 'Gaziler Serdarı' ve 'Alp Erenlerin Serçeşmesi' olarak da anılmaya başlanmıştır (Sezgin, 1991: 195-197).

Bazı kaynaklarda Hacı Bektaş-ı Velî'nin bizzat ocağı kurduğu bilgisi olsa da bu bilgi doğru değildir. Çünkü Ocak 1363'te kurulmuştur. Ancak Hacı Bektaş-ı Velî 1270-71 yıllarında vefat etmiştir (Noyan, 1998).

Bektâşîlik tarikatı ile Osmanlı Devleti'nin ve ordusunun ilişkisi devletin kuruluşuna kadar dayandığı bilinmektedir. Yeniçeri askeri Bektâşî Ocağı'na gönülden bağlı idi. Bu durum zamanla o kadar kuvvetlendi ki, iki ayrı kurum olan bu ocak ve tarikat tek bir kurum haline gelmiştir.

Geleneğe göre Bektâşî babalarından biri Hacı Bektaş-ı Velî'nin vekili olarak 94. kışlada oturmaktadır. Hacı Bektaş-ı Velî dergâhında göreve başlayan Şeyh, an'aneye göre İstanbul'a gelir, gösterişli bir resmi törenden sonra Ağakapısı'na götürülür ve tâcı, Yeniçeri Ağasının başına geçirilirdi (Melikoff, 1994: 222).

Oruç tarihinde Yeniçeri Ocağı'nın Bektâşî Ocağı'na bağlantısı şöyle anlatılır: "Orhan Gazi'nin ağabeyi Ali Paşa veya diğer ismiyle Alâeddin Paşa Bektâşîliğe yakın biridir. Yeni kurulan orduyu Hacı Bektaş-ı Velî'nin korumasına almasını, yeni askerlerin Bektâşîlerin beyaz başlığını giymelerini, diğer askerlerin ise kırmızı başlığa devam etmelerini öğütler. Orhan Gazi de, Amasya'ya Hacı Bektaş-ı Velî'den izin almak için adamlar gönderir. Hacı Bektaş-ı Velî de ona icazet (izin beratı) ve ak börk (beyaz serpuş yollamıştır." Burada açıklık getirirsek, o tarihte Hacı Bektaş-ı Velî vefat ettiği için, Amasya'da yaşayan, büyük ihtimalle o dönemin Bektâşî babasının yaşadığı yer olsa gerekir. Velâyetname'de ise şöyle anlatılır. "Hazret-i Hünkâr önceden yaptırıp dolaba koyduğu Tac'ı çıkarıp, 'Tekbirleyip' Osman Bey'in başına giydirdi. Kendi belinden

'kemerini' çıkarıp, Osman Bey'in beline kuşattı. Kendi nazarında yanan 'Çerağ'ı Ruşen edip, erkânıyla telkin ile ve bendü nasihatıyla eline sundu..." (Aydoğan, 2015: 84-85).

Dirlik toprak düzeninin getirdiği huzur ortamında Osmanlı Devleti, üretici halkla bağı kuvvetlendirmek için Yeniçeri Ocağı'nı Bektâşî Ocağı'na bağlamıştır. Bektâşîlik Osmanlı Devleti tarafından desteklenmiş ve korunmuştur. 15. yy'a gelindiğinde Hacı Bektaş-ı Velî adına zaviyeler yaptırılmış, vakıflar oluşturulmuştur (Gökalp, 1987: 29).

Bu iki ocak arasındaki bağ, 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kapatılmasıyla son bulmuştur. Sadece İstanbul'da değil bütün ülkede Bektâşî tekkelerinin kapatılması, İstanbul'daki Bektâşî babalarının idam edilmeleri, bir kısmının sürgün edilmesi Yeniçeri Ocağı ile bu ocağın manevi destekçisi Bektâşî Ocağı arasındaki güçlü bağı göstermektedir (Aydoğan, 2015: 88).

1.4. 1826 Yılı İle Başlayan Yeni Bir Süreç "Sosyal-Siyasal Ortam"

Sultan II. Mahmud tarafından Yeniçeri Ocağı'nın ve onunla bağlantılı olan Bektâşî tekkelerinin 1826 yılında kapatılması Alevî Bektâşî tarihi açısından en önemli olaylardan biridir. Bu süreçte binlerce Yeniçeri Ocağı öldürülmüş, binlercesi ise takibe uğramaktan kurtulamamıştır. Bektâşî babalarının da kimisi öldürülmüş, kimisi ise sürgüne gönderilmiştir. Bektâşî sözü 1839 (1255 H.) yılına kadar söylenmez olmuş, 1839'da Abdülmecid tahta çıkınca yavaş yavaş tekrar varlığını göstermeye başlamış ve 1850 (1267 H.) yılında vefat eden Halil Revnaki Baba'nın himmeti ile evvela Merdivenköy Şahkulu Sultan Dergâh'ı uyandırılmış, sonra diğer tekkeler ve zaviyeler açılmıştır (Noyan, 1998: 174).

1537-1538 yıllarındaki Sünnileştirme çalışmalarının bir benzerine II. Mahmud döneminde de (1808-1839) rastlanmıştır. II. Mahmud dönemindeki uygulamalar sadece Yeniçerileri ve Bektâşî tekkelerinin yöneticilerini kapsamıştır. Büyük oranda Köy Bektâşîlerine dokunulmamıştır (Faroqhi, 2003: 60).

Osmanlı'nın kuruluşundan itibaren büyüyüp, yeni topraklar fethederek bir İmparatorluğa dönüşmesinde Yeniçeri Ocağı'nın büyük bir etkisi olmuştur. Yalnız zamanla Osmanlı'nın zayıflamaya başlamasıyla ortaya çıkan askeri, sosyal ve ekonomik başarısızlıklar Yeniçeri Ocağı'na karşı bir tepki oluşturmuş ve yeni bir ordunun kurulması düşüncesini ortaya çıkarmıştır (Daşcıoğlu, 2005).

Mayıs 1826'da Sultan II. Mahmud, Yeniçeri Ocağı'nın ileri gelenlerinin de hazır bulunduğu bir danışma meclisi toplayıp askeri bir ıslahat yapma düşüncesini açıklamıştır. Toplantıya katılanlar da askeri ıslahat yapmanın gerekliliğine yönelik görüşler beyan etmişlerdir. Burada "harp sanatını bilir" bir askeri sınıfın yetiştirilmesi gereği ortaya konulmuş, toplantı sonunda "Eşkinci" adıyla talimli bir ordunun kurulması kararı alınmıştır. Yeniçerilerin bu ıslahat teşebbüsüne muhalefet etmemeleri için ise yeni ocağa alınacak askerlerin onlar arasından seçilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca Eşkinci Ocağı'nın, Yeniçerilere karşı bir güç oluşturmak için değil, devletin askeri gücünü artırmak amacıyla kurulduğu propagandası yapılmıştır. Bu arada ocak ileri gelenlerinin de içinde bulunduğu devletin üst düzey sivil ve askeri erkânı, Eşkinci askeri tahririnin başlamasına ve talimine mutabık olduklarını Şeyhülislam tarafından hazırlanan hücceti imzalayarak göstermişlerdir. Bu esnada, Yeniçeri Ağası Mehmet Celalettin Ağa, Eşkinci ocağının kurulması kararına Yeniçerilerin de razı olduklarına ilişkin yazdığı tavrı toplantı halinde bulunan devlet ricaline bildirmiştir (Maden, 2013: 53-54).

12 Haziran 1826 tarihinde Sultan II. Mahmud'un da hazır bulunduğu bir törenle Eşkinci askerleri Et Meydanı'nda talim yapmaya başlamıştır. Ancak Yeniçeriler kabul etmiş görünseler de Eşkinci Ocağı'nı içlerine sindirememişlerdir. Bu sebeple Yeniçeriler başta kışlalar ve kahvehaneler olmak üzere her yerde yeni ocağın teşkilinden hoşnut olmadıklarını ifade etmeye başlamışlardır. Hatta yapılan askeri yeniliğin kâfirleri taklitten başka bir şey olmadığını, asıl amacın kendilerini yok etmek olduğunu söyleyerek isyan çağrısı yapmışlardır. Nitekim Yeniçeriler, Eşkinci askerlerinin talime başlamalarından üç gün sonra 15 Haziran 1826 Perşembe gecesi etrafa ateş ederek Ağa Kapısına doğru harekete geçmişlerdir. Yeniçeri Ağası Celalettin Ağa'yı yakalayıp öldürmek istedilerse de, Ağanın o sırada Tahtakale civarında kol gezmesi Yeniçerilerin elinden kurtulmasını sağlamıştır. Bu arada iki bin kadar Yeniçeri Et Meydanı'nda toplanmıştır. Bir grup Yeniçeri ise Babiâli'ye gidip Sadrazam Selim Paşa'nın konağını basmıştır. Buradaki para ve mücevherleri aldıktan sonra Baruthane Nazırı Necib Efendi'nin konağını da dağıtarak yağmalamışlardır. Yeniçerilerin bu isyanı üzerine devlet erkânı ve ilmiye mensupları sadrazam tarafından meşveret toplantısına çağrılıp durum Sultan II. Mahmud'a bildirilmiştir (Maden, 2013: 54-55).

Toplantı sonucunda ne pahasına olursa olsun Yeniçerilerin ortadan kaldırılması kararı alınmıştır. Öteden beri Yeniçeri Ocağını ortadan kaldırmayı tasarlayan bu maksatla askeri hazırlıklarını gizlice yürüten II. Mahmud toplantıdan alınan bu karardan sonra

Hüseyin Paşa ile Karacehennem’i isyanı bastırmakla görevlendirmiştir. Taarruza geçilmiş ve Yeniçeriler top ateşine tutularak yok edilmiştir (Alşar, 1974: 145).

Vaka-i Hayriye adıyla bilinen Yeniçeri kurumunun ortadan kaldırılmasıyla yetişmiş askeri gücünü bir anda yitiren Osmanlı Devleti’nin siyasal ve askeri sıkışıklığını fırsat bilen Rusya derhal harekete geçerek bir süredir Osmanlı lehine bekletilen Bükreş Antlaşmasını onaylatmıştır (Altınok, 1998: 313-314).

Vaka-i Hayriye operasyonundan iki gün sonra 17 Haziran 1826 cumartesi günü Yeniçeri Ocağı kaldırılmıştır (Dânişmend, 1972: 110-112). II. Mahmud, Yeniçeri Ocağı Ocağı’nı kapatma fermanındaki gerekçesinde Yeniçerilerin işlediği suçları şöyle sıralıyordu; “*İş bu Yeniçeri taifesi şeriata aykırı ve küfre götürecektir haramları helal saymaya, oruç ve namazı terk ve hülefai raşidin Hz.lerine sövüp küfretine gibi hakaretlere cesaret ederek birtakım saf iman sahiplerinin bilgisizliklerinden yararlanmak suretiyle doğru yoldan saptırarak delalet (sapkınlık) yoluna sevk etmişlerdir*” (Gündüz,1984: 135).

Yeniçerilerin işlettikleri berber dükkânları ve kahvehaneler, camiye gitmeyen bir takım işsiz güçsüz kimselerin toplanma yerleri oldukları bahanesiyle yıktırılmıştır. Devlet uzun yıllar Yeniçerilerin izini silmek adına her türlü yola başvurmuştur. Bu arada halk arasında garip hikâyeler yayılarak propaganda yapılmıştır. Yeniçeriler sanki Allah’ın gazabına uğramış gibi gösterilmiştir. Yeniçerilik tamamen ortadan kaldırıldıktan sonra sıra onlarla ilişki içerisinde olan kurumlara gelmiştir (Maden, 2013: 59).

Bektâşî Ocakları’nın toprakları küçük parçalara bölünerek satılmıştır. Sadece Hacıbektaş’taki topraklar istisna tutulmuştur. O sırada Hacı Bektaş tekkesinde postnişin olan Hamdullah Efendi, Amasya’ya sürülmüştür. Yerine Nakşibendî şeyhi Mehmet Sait Efendi atanmıştır. Bu şeyh, Hacı Bektaş Ocağı’na minareli düzgün bir cami yapımı için İstanbul’dan talepte bulunmuş ve bu talep kabul edilmiştir. Bir de tekkenin biraz dışında küçük bir mescit vardır. Bu mescit de reyanın Sünnileştirme politikalarının başlangıcı olan Yavuz Sultan Selim döneminde yapılmıştır. Kitabesinde şunlar yazılıdır: “Bu mescit, Yüce Sultan Selim Şah Bin Beyazıt Han zamanında Şehsuvar Bey Oğlu Ali Bey tarafından 926 (1511) senesinde bina olunmuştur” (Sezgin, 2012: 228).

Tekkelerdeki Bektâşîliğe ait bütün eserler yakılarak imha edilmiştir. Sürgün edilecekler listesi düzenlenirken haksız ithamlar neticesinde listeleri hazırlayan heyette sert tartışmalar çıkmıştır. Sürgün listesinin kabarıklığında diğer tarikatlarla birlikte Nakşîlerin

büyük gayretleri olmuştur. Nakşîliğin Halidiye kolu ünlülerinden Ahmed Ziyaeddin Gümüshanevi Efendinin hocası Kürt Abdurrahman sürgün listesini hazırlayan heyette garazkâr bir tavır takınarak Bektâşîliğin ve Bektâşîlerin yok edilmesi için büyük gayret sarfetmiştir. Daha sonra onun bu gayreti devletçe mükâfatlandırılmış, Bektâşîlerden boşalan mevki ve tekkeler Nakşîlere dağıtılmıştır (Altınok, 1998: 311-312)

Darphane’de tutuklu bulunan altı Bektâşî ileri gelenleri halkı sözleriyle azdırmak, Yeniçeri isyanına destek vermek suçuyla idam edilmiştir. Ayrıca Vaka-i Hayriye’de Yeniçerileri kışkırttıkları tespit edilen Esad Baba ile Yedikule tekkesi şeyhi Hüseyin Baba da idam edilmiştir. Ahmed Rıfkı’ya göre Çamlıca tekkesinin şeyhi Mehmed Baba da idam edilmiştir. Tutuklananlardan diğer üç kişi ise ilmiye mensuplarının bol olduğu bir mahalle sürgüne gönderilmiştir (Maden, 2013: 85-86).

Bektâşî tekkelerindeki babaların bir kısmı Hadim, Birgi, Kayseri gibi ulemanın hâkim olduğu yerlere sürülmüştür. II. Mahmud 11 Ocak 1827 tarihli bir ferman ile Anadolu’daki bütün Bektâşî tekkelerinin türbe mahalleri hariç bütün binalarının yıktırılmasını (BOA. HH. nr. 291/17406/1241), eşya, emlak ve diğer gelirlerine el konulmasını emretmiştir. Diğer tekkelere ise Ehl-i Sünnete bağlı dervişler gönderilmiştir. Birçok Bektâşî tekkesi camiye dönüştürülmüştür (BOA. HH. nr. 290/17386/1241; BOA., HH. nr. 293/17474/1242). Bektâşî tekkeleri daha çok Nakşibendî tarikatına mensup şeyhlerin idaresine bırakılmıştır (BOA. HH. nr. 290/17351 /1242-1827). Hacıbektaş’taki merkez tekkeye de Nakşî Mehmed Said Efendi tayin edilmiştir. Ancak Nakşî tarikatı haricinde tarikatlara da tekkelerin verildiği görülmektedir. Örneğin, Tırhala kasabasındaki Bektâşî Tekkesi’nin, Rifaî Dergâhına tahvil edilerek Gazi Baba’ya tevcihi hakkında gerekenin yapılmasına dair emir bulunmaktadır (BOA. HR. MKT. nr. 64/47/28/Z/1269). Yine Tırhala’da kapanmış olan Bektâşî hankâhlarından Şişko Mehmed Efendi Zaviyesi’nin Rifai tarikatından Ali Baba’ya verilmesi kararı alınmıştır (BOA. MKT. MVL. nr. 66/61/19/S/1270). Bu şekilde Bektâşî zaviyelerinin hemen hemen hepsi kapatılmış, arazi, emlak ve diğer mallarına devletçe el konulmuştur (Daşcıoğlu, 2005).

Bektâşîlik, askerî anlamda Yeniçeri Ocağı’yla birlikte varlığını yitirmiş gibi gözükse de Osmanlı Devleti’nin yıkılış sürecinde ve Cumhuriyet’in kurulma sürecindeki savaşlarda aktif rol üstlenmişlerdir.

Birinci Dünya Savaşı'nda topladığı gönüllü birliği ile doğu cephesinde savaşa katılan Çelebi Cemalettin Efendi'nin "Mücahidin Alayı" adıyla anılan birlikleri Rusya'nın bütün cephelerde savaşa son vermesiyle geri dönmüştür (Ulusoy, 1980).

Atatürk, 1925 yılında dönemin şartları gereği tüm tekkeleri kapatırken Milli Mücadele'ye katkılarından dolayı Mevlevî ve Bektâşî tekkelerini hariç tutmak istemiştir. Fakat cumhuriyetin yeni kurulması ve ülkenin içinde bulunduğu zor şartlardan dolayı tamamını kapatmak zorunda kalmıştır. Amacı, ortamın yumuşamasını sağlamak ve on yıl sonra tekkeleri tekrar açmaktır. İsmet İnönü'nün bir toplantıda "Paşam, ya hep ya hiç!" diyerek tüm tarikatların tekkelerini kapatması teklifi kabul edilmek zorunda kalmıştır. Milli Mücadele'de Bektâşîliğin ve Mevlevîliğin katkıları olmasına rağmen ayırım gözetilmeden onlar da kapatılmak zorunda kalmıştır. On yıl sonra sağlığının iyi olmaması, Hatay Sorunu, hem de Dersim Olayları'nın çıkması bunu engellemiştir. Bedri Noyan ise konuyla ilgili olarak: "Atatürk, İzmir'i düşmandan geri aldığı günlerde, Uşşakizâde'nin evinde oturduğu sırada, binanın korumasını o zamanlar subay olarak orduda ve o civarda bulunan Mümtaz Baba'ya bırakmıştır. Hastalığından kısa bir süre önce İzmir'e gelişinde, şimdiki Atatürk Müzesi ve Kütüphanesi olan Birinci Kordon'daki binada, Denizli'den çağırttığı Mümtaz Baba'yı kabul eden Atatürk, kendisine 'bugünün şartlarına uygun bir talimatnâme hazırlamasını ve buna göre tekrar Bektâşîliği ihya etmek istediğini' tebliğ etmiştir. Bunu Mümtaz Baba'nın kendi ağzından birkaç defa dinledim. Bu konuyu neden ihmal ettiğini, hemen iyi-kötü bir şeyler hazırlayıp vermesinin çok iyi olacağını söyleyerek hazırlayacağı metne Atatürk'ün gereken şekli vereceğini söyledik. Mümtaz Baba, 'Böyle bir görev alınca çok şaşırırım, nasıl bir şey yazayım diye düşününce düşününce güzel bir tüzük hazırlayamayacağım kanısına vardım. Tam o sırada da Atatürk'ün hastalığının arttığını ve bu arada böyle bir konu için kendisine gitmenin uygun olmayacağını düşündüm, diye yanıt verdi. Her ne hâl ise, gerçekten büyük bir fırsat heder olmuştur.'" demiştir (Noyan, 2005: 69).

Bektâşî babaları Atatürk'ü bir kurtarıcı olarak gördüklerinden dolayı ona karşı çıkmadılar ve inançlarını kendi imkânları içinde yaşatmaya devam etmişlerdir. Ayrıca Atatürk gerek savaş yıllarında, gerek tekkelerin kapatılmasından sonra sürekli Bektâşîlerden yardım görmüş, kendisi de Bektâşîlere karşı sevgi duymuştur. Tekke ve zaviyelerin 1925 yılında kapatılması Alevî toplumuna zarar verdiği söylenmektedir. Bu nedenle bazı çevreler Atatürk'ü suçlamaktadırlar. Ancak Alevîlerin tekkelerle bir ilişkisi yoktur, ocakları vardır. Ocaklar da inanç ögesi olmakla beraber babadan oğula geçen

sosyal yapılardır. Tekkeler ise pek çok işlevi olan kurumlar durumundadır. Tekkelerin tamamı Bektâşîlerin elinde bulunmaktadır. Alevîler kendi köylerindeki uygun büyüklükte olan evlerde veya bazı yörelerde Dede'nin evinin yanında cem için düzenledikleri odalarda cemlerini yaparak varlıklarını sürmekteydiler. Atatürk zamanında tek bir Alevî bile cem yaptığı için yargılanmamıştır (Gümüšođlu ve Gürzođlu, 2012: 28-29).

İKİNCİ BÖLÜM

HAMDULLAH ÇELEBİ

2.1. Hayatı (1767-1846)

Âsitâne şeyhi ve ‘zamanın çelebisi’ Mehmed Hamdullah Efendi, “halkın ‘fesad’ına sebep olduğu gerekçesiyle” Amasya’ya sürülmüş yerine Nakşî şeyhlerinden Kayserili Şeyh Mehmed Said Efendi tayin edilmiştir. Âsitânedeki ‘zamanın dedebabası’ Sivaslı Mehmet Nebi Dede Baba (1813-1834) sürgün edilmemiş, fakat Nakşî şeyhin gözetimi altında tutulmuştur. Bektâşilik yasaklandığı zaman, Hacı Bektaş-ı Velî Dergâhı hariç, Bektâşî dergâhlarının bütün mal varlıkları ya ‘ehl-i sünnet’ tarikatlara verilmiş veya hazine yararına müzayede usulü ile satılmıştır. Müstesna vakıf statülü Hacı Bektaş-ı Velî Vakfı’na müdahale edilmemiştir. Mütevelliliğine, vakfın hukukuna uygun olarak Amasya’ya sürgün edilmiş olan Hamdullah Efendi’nin kardeşi Veliyyüddin Çelebi (1772- 1828) atanmıştır (Alkan, 2011).

Hünkâr Hacı Bektaş Velî evlatlarındandır. Soyu Hz. Peygamber ve Hz. Ali’ye ulaşır. Asıl adı Mehmet Hamdi’dir. M. 1767 yılında Hacibektaş ilçesinde doğmuştur. Hacibektaş’ta ilköğrenimini özel medresede tamamladıktan sonra devlet geleneği uyarınca olgunluk tahsiline İstanbul’da devam etmiştir. Babası Hacibektaş Dergâhı postnişini Feyzullah Efendi’nin Hakka yürümesiyle 1824 yılında Hacı Bektaş-ı Velî Dergâhı postnişinliğine ve vakıf mütevveli başkanlığına fermanla tayin edilmiştir (Özmen ve Koçak, 2007: 20-21).

Bektâşilik anlayışında mürşit peygamber vekili gibi görülür. Mürşit, dervişler için Allah’a ulaşma yoludur. Mürşit her açıdan yetkin olmalıdır. İlmen ve kalben ermiş kemâl bir kişi olması gerekmektedir (Erdem ve Demir, 2010: 448). Mürşit, dervişlerine rol model durumundadır. Tanrı’ya ulaşmanın bir ışığıdır.

Mürşid-i kâmil Çelebi Hamdullah Efendi, 1826 olayları sırasında Anadolu ve Balkanlar başta olmak üzere dünyanın birçok yerinde talibi, inanmış, yoluna gönül vermiş olan Bektâşîliğin merkez postnişinliği vazifesinde bulunmaktadır.

Alevî Bektâşî çevreler arasında ismi saygı ile anılan Hamdullah Efendi, Hacı Bektaş-ı Velî dergâhının 23. postnişini olup 1824 yılında Feyzullah Çelebi’nin Hakk’a yürümesi üzerine Hacı Bektaş-ı Velî Dergâhı’na postnişin olmuş bir Bektâşî şeyhidir. Önce Yeniçeri Ocakları, ardından Bektâşî tekkelerinin kapatılması sonucunda 1827 yılında

II. Mahmut tarafından çıkarılan bir fermanla Amasya'ya sürgün edilmiştir (Ulusoy, 1986: 92-93).

Sürgün kararının ardından Hamdullah Efendi Kırşehir'den Hacıbektaş kasabasına, evine döndükten sonra, sürgün için evdeki eşyalarını toplayıp denklere hurçlara yerleştirirken bir efkâr gelmiş, Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî'nin türbesini ziyaret edip vedalaştıktan sonra ellerini Allah'a açarak, Ey! Güzel Allah'ım deyip aşağıdaki şiiri söylemiştir (Özmen ve Koçak, 2007: 135).

Zât-ı pâkinden haberdâr olduğum mudur suçum?

Emrine her dâim boyun eğdiğim midir suçum?

Halk-ı âlem atlas-ı zibâyâ gark olmuş gezer

Ben garîbin bu abâyı giydiğim midir suçum? (Ulusoy, 2014: 249).

Hazırlıklarını tamamlayan Hamdullah Çelebi, Kırşehir'e giderek mahkemeden sürgün fermanını almıştır. Kırşehir Kadısı'na ve Şeyhülislam'a verilmek üzere bir mektup bırakır. Mektup içinde bir de deyiş bulunmaktadır (Ulusoy, 2015). Sinan ULUSOY'un bahsettiği deyiş:

Delâlet demişsin behey sofı ne bâtil insansınız

Gece gündüz ezberiniz küfürlü lisânınız

Hüve-l bâkî ne demektir bilmezsin dalâliniz

Hakka râzı ol deyince küsüp darılansınız. (Ulusoy, 2014: 253).

Şeyhin sürgün kararı Şeyhülislam Tahir Efendi'nin işaretleriyle 1827 yılı Mart ayında çıkmıştır. Çelebi'nin sevkine dikkat ve özen gösterilmesi istenip, sürgün mahallinde gözetim altında tutulması emredilmiştir. Hamdullah Efendi, sürgün yeri olan Amasya'ya 2 Mayıs 1827'de ulaşmıştır (Maden, 2013: 88-89).

Hamdullah Efendi'nin yargılanması bir trajedidir. Bu mahkemede Hamdullah Efendi pek çok yersiz ve çirkin suçlamayla karşı karşıya kalmıştır. Bu mahkemenin zabıtları ünlü "Hamdullah Çelebi'nin Savunması" adlı eserde bulunmaktadır. Bu eser ile ilgili yazarı Yunus Koçak, "Mahkeme kâtibi Mevlana İsmail Efendi'nin tuttuğu zabıtların

yıllar sonra Kırşehir Askerlik Şubesi'nde imhası için yapılan işlem sırasında şube reisi Miralay Ahmet Edip Halim Efendi'nin bu zabıtları yok etmeyip sakladığı ve mirasçılarına bıraktığı, mirasçılarından Emekli Kıdemli Astsubay Çavuş Hasan Özdemir'e kaldığı, onun da 1965 yılında Sayın Yunus Koçak'a kelime kelime yazdırıp aktardığı bilgi ve belgelerden oluşmakta olduğunu" aktarmıştır.

'Hamdullah Çelebi'nin Savunması' Alevî Bektâşî toplumu için önemli bir eserdir. Cem Erdem'in Çorum'da Hüseyin Solmaz Dede ile yaptığı mülakat bu yargılamanın Alevî Bektâşî toplumu için önemini ve Hamdullah Efendi'nin yol göstericiliğini göstermektedir.

Cem ERDEM: Alevîliği tanımlayabilir misiniz?

Hüseyin SOLMAZ: "Ben sana Alevîliği nasıl tanımlayayım. Sana Hamdullah Efendi'nin 'Yargılama' kitabı var, okudun mu bilmiyorum. Okuduysan oradaki tanımın aynısını ifade ediyorum. Şimdi ben onun kelimelerine kelime katmak istemem. Benim kendime göre bir şeyler söylersem yanlış olur; ama 200 yıl önce idam sehpasının önünde onun anlattığı kadar güzel anlatabilir mi, yani her anlamda söylüyorum. Hamdullah Efendi yargılanırken 2-3 tane şeyhülislam - bugünün müftüsü- yanında idam için hazır cellât ve o günün müftüsü vur dese vuracaklar. Hamdullah Efendim, Alevîliği orada çok güzel tarif etmiş (Erdem, 2013: 261).

Hamdullah Efendi, Hüseyin Dede'nin dediği gibi Kadı'ya şu şekilde cevap verir: "Hem Hz. Ali soyuna, hem de taziye için -İslam Peygamberi'nin vefatı üzerine- toplanan kişilere 'Beyt-i Ali' adı verilmiştir. Oğuz dilinde Beyt-i Ali, 'Alevî' demek olur... Elhamdülillâh müslümanım, Ehl-i İslâm cemaati, Ali Resûl mezhebimdir." (Özmen ve Koçak, 2007: 95-96).

Hamdullah Efendi, onu yargılayan Kadı'nın meşrebinin ibadette Türkçe dua etmesine, kadın erkek bir arada ibadet etmesine dair anlamsız suçlamalarına da, "Mensubu olduğum Güruh-u Naci toplumu olan bizler İslâm umdelerini yerine kusursuz olarak getiriyoruz... Bizler salât-ı daimdeyiz. Daima Allah'la beraberiz. Salât'ı inkâr etmiyoruz. Cem camaatimizin toplantısında Türkçe dua ettiğimiz doğrudur." (Özmen ve Koçak, 2007: 103).

"Bizim dergâhlarımızda, Kur'an'da sık sık geçen 'ya eyyühelleziyne amenu' (Bakara, 254) ayeti, Allah'ın kadın erkek ayırt etmeden eşitliğe hitabı olarak bilinir. Ayrıca

tarihten gelen eşitliği kabul ederek Hacı Bektaş-ı Velî'nin 'Erkek aslan aslan da dişi aslan aslan değil midir? Kadınlar da sizin bir parçanızdır. Onlara cemaatinizde ayırt etmeden şereflice, hürmetlice değer verin.' dediği sözüne inanarak kadın erkek eşitliğine inanılmıştır." diyerek cevap vermiştir (Özmen ve Koçak, 2007: 111).

Sürgününden yedi yıl kadar sonra merkezi hükümete gönderdiği bir arzuhalde, affedilmesi isteğinde bulunup, Amasya'ya bazı kötü niyetli kişilerin iftirası sebebiyle sürgün gönderildiğini dile getirerek, evlat ve akrabalarının yanına gitmesine müsaade edilmesini talep etmiştir. Ayrıca vakıf gelirlerinden faydalanamamasından dolayı fakir düştüğünü, ailesinin perişan olduğunu, hatta günlük yiyeceklere dahi muhtaç duruma geldiklerini belirtmiştir. Ancak şeyhin bu isteğine o tarihte olumlu bir cevap verilmemiştir (Maden, 2013: 89).

Şeyhin affedilmesi ve salıverilmesi için bir defa da Halep valisi Esad Paşa ricacı olmuştur. Şeyhin affedilmesini isteyen Esad Paşa'nın tahriratı, Kırşehir meclisinin mazbatası ve Şeyhülislam'ın tezkeresi padişaha sunulmuştur. Bunun üzerine Temmuz 1840'da Hamdullah Efendi'nin, "meşihat uhdesine tevcih olunmamak şartıyla" affedilerek salıverilmesine karar verilerek, Hacı Bektaş'a gitmesine müsaade edilmiştir. Hatta 13 Ekim 1842'de Hacı Bektaş-ı Velî tekkesi vakfının gelirlerinin on beşte üçü, maaş olarak Hamdullah Efendi'ye ayrılmıştır. Ancak Hamdullah Efendi Kırşehir'e dönmeyerek ölümüne kadar burada kalmıştır.

Alevî Bektaşî geleneğinde ve birçok eserde Hamdullah Çelebi'nin vefatının 1836 yılında olduğu bilgisi bulunmaktadır. Fakat iki farklı Osmanlı Arşiv Belgeleri'ne bakıldığında bu bilginin doğru olmadığı düşünülmektedir. Öncelikle Hamdullah Çelebi'nin affedilmek için müracaatta bulunduğu 1840 tarihli (BOA, İ.DH; 32/1518) belge dikkat çekmektedir. 1840 yılında Hamdullah Efendi, affedilmesi için bir müracaatta bulunmuş, on üç seneden fazla süredir sürgünde bulunduğundan hareketle zarurete düştüğünü, vatan-ı asliyesine dönmesinde bir mahzur olup olmadığını sormuştur (Maden, 2013: 91).

13 Ekim 1842 tarihli diğer bir belgede (BOA, C.EV, 26/1294), Hacı Bektaş-ı Velî tekkesi vakfının gelirlerinin on beşte üçünün maaş olarak Hamdullah Çelebi'ye ayrıldığı görülmektedir (Maden, 2013: 92). Bu bilgiler doğrultusunda Hamdullah Çelebi'nin 1836 yılında vefat etmesinin mümkün olmadığı görülmektedir.

Hamdullah Çelebi, 1846 yılında vefat etmiştir. Vefatının üzerine Amasya’da Pirler mevkiine defnedilmiş ve 1847 yılında mezarı üzerine türbe yapılmıştır (Maden, 2013: 92).

2.2. Türbesi

Halk arasında anlatılan söylentilere göre Hamdullah Çelebi, “öldüğümde benim türbemi yapın, eğer yaptırmazsanız Amasya’yı sel alır” demiştir. Ancak Amasya halkı ile vali, bunu önemsemedikleri için türbeyi yapmamışlardır. Bunun üzerine Hamdullah Çelebi’nin ölümünden sonra Amasya’yı büyük bir sel almış ve bu olaydan sonra şimdiki türbe yapılmıştır. Yine Hamdullah Çelebi, bir Ramazan ayında bir grup insanla dinî sohbet yaparken “ben size kısa şeyleri öyle uzun anlatırım ki şaşarsınız” demiş, ancak çevresindekiler buna inanmamışlardır. Bunun üzerine Hamdullah Çelebi, besmele konusunu üç buçuk gün boyunca anlatmış ve buna rağmen konuyu bitirememiştir (Kutanoğlu, 1999: 21).

Amasya ili Mehmet Paşa mahallesinde bulunan Hamdullah Efendi türbesine Bektaş Baba türbesi diyenler de vardır. Ancak Bektaş Baba, Hamdullah Çelebi’nin dedesidir. Önceleri sade bir mezar iken 1868 yılında burası türbeye dönüştürülmüştür. Kare planlı tek kubbeli olan türbe, bir avlu duvarıyla çevrili olup kuruluk, ocak ve kesim yeri gibi bölümlere de sahiptir. Türbe içinde üzeri yeşil örtülerle örtülmüş iki tane ahşap sanduka bulunmakta olup bu sandukalardan önde olanın Hamdullah Çelebi’ye; diğerinin ise, eşi Güleser Hanım’a ait olduğu söylenir. Türbe içerisinde dikkati çeken ilk şey, duvarlardaki kalem işi bezemeler olup bu bezemeler, türbenin beden duvarları ve kubbeye geçişi sağlayan tromplarla kubbe içerisine işlenmiştir. Kubbe içerisinde en ortada bir yıldız ve bu yıldızın etrafında dört tane yuvarlak madalyon vardır. Bu madalyonlar içerisinde on iki imamlara ait isimler göze çarpar. Bunlarla birlikte ilk üç halifenin adlarının da bulunması, dikkat çekicidir. Alevî Bektâşî geleneğine uygun olmayan bu durum, daha sonra Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen onarımlardan dolayı ortaya çıkmış olmalıdır (Doğanbaş, 2001).

Türbe, değişik zamanlarda orijinal biçiminden uzaklaşacak şekilde tadilata uğramıştır. Örnek olarak daha önce kuzeydoğu yönünde olan giriş kapısı, tadilatlar sırasında anlaşılmayan bir nedenle türbe içindeki mihrap yıkılarak güneybatı yönüne alınmış olmasıdır (Menç, 2000: 338).

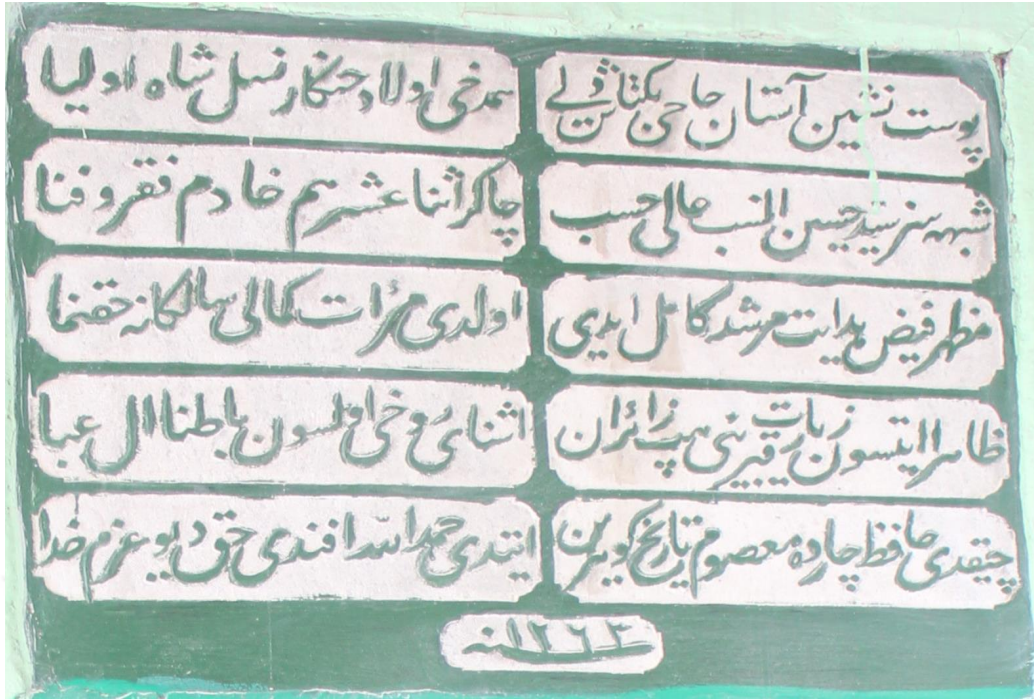

Hamdullah Çelebi, sürgün döneminde Amasya halkıyla dinî muhabbetler gerçekleştirmiştir. Hakka yürümesinden sonra mezarı üzerine 1847 yılında bir türbe yaptırılmıştır. Hamdullah Çelebi'nin birçok keramet gösterdiği halk arasında bugün de hala anlatılmaktadır. Çelebi, aynı zamanda iyi bir şairdir. Sürgüne giderken beraberinde çok sayıda kitap ve belge götürdüğü bilinen Hamdullah Çelebi'nin erkek evladı olmadığı, soyu belki de kız tarafından devam ettiği için götürmüş olduğu kitap ve belgeler zamanımıza kadar korunamamıştır (Koçak, 2000).

Türbenin giriş kapısı sonraki yıllarda kuzeyden güneye alınmış ve türbe müstemilatının bulunduğu cepheyle bakışlı hale getirilmiştir. Türbe içerisinde dikkati çeken ilk şey duvarlardaki kalem işi bezemelerdir. Bu bezemeler türbenin beden duvarları ve kubbeye geçişi sağlayan tromplarla kubbe içerisine işlenmiştir. Ayrıca iç mekânı aydınlatan pencere sövelerinin içerisi karşılıklı olarak birbirine bakar şekilde bir vazodan çıkan Natürmortlarla bezenmiştir. Beden duvarları ise, dikdörtgen panolara bölünerek pano içlerine ince çizgilerle birbirine bağlanan zigzagların oluşturduğu ve adeta birer beşik çatının üstten görünümünü hatırlatan şekillere sahiptir. Kubbe içerisi en ortada bir yıldız ve bu yıldızın etrafında dört tane yuvarlak madalyon ve en dışta ise, kubbe eteklerinde, içleri palmet ve lalelerle doldurulmuş kuşaklar yer almaktadır (Doğanbaş, 2001).

Hamdullah Efendi türbesi, yanında bir cemevi bulunmaktadır. Muntazam ve modern olan bu cemevi yapısında da Alevî Bektâşî inancına dair semboller bulunmaktadır. Hamdullah Efendi türbesi, Amasya'da hem Alevî hem de Sünnîler tarafından ziyaret edilmektedir. Türbede tüm kalbiyle inanan ve samimi bir şekilde dua eden insanların duası ile dileğinin kabul olacağı inancı, halk arasında yaygındır. Burada her tür dilek ve sıkıntı için dua edilir ve adak kurbanları kesilir (Kutanoğlu, 1999: 21).

Hamdullah Efendi türbesinin 1263 hicri (1847) tarihli kitabesinin orijinal metni ve Latin harflerine aktarımı aşağıda verilmiştir:

- 1- Postnişin-i âsîfân-ı Hacı Bektâş-ı Velî, hem daği evlâd-ı Hünkâr nesli şahı-ı evliyâ
- 2- Şübhesiz seyyîd Hüseyn en-nesebi ‘Ali hesab, çâker-i isna ‘aşerem hâdim-i fakr-u fenâ
- 3- Mazharı feyzi bidâyet-i mürşid-i kâmil idi, oldı mir‘ât-ı kemâli şalikâne Hağ nemâ
- 4- Zâhiren etsün ziyâreti kabrini hep zâ‘irân, eşnâ-ı rûhî olsun batınen al-i ‘abâ
- 5- Çıkdı hâfız çardeh ma‘şum tarih görün, etdi Hamdullah Efendi Hağ deyü ‘azm-i hüdâ
Sene: 1263 ‘1847’ (Doğanbaş, 2001).

2.3. Edebi Kişiliği

Hamdullah Çelebi, duygu yüklü bir dünyaya sahip olduğundan dolayı, yüreği ve kalemi güçlü olan şair ruhlu bir Hak aşığıdır. Onun şiirlerinde insan sevgisi başta olmak üzere, Tevhid, Kur’an, Ehl-i Beyt ve on iki imamlar ön planda yer almaktadır. Amasya’ya sürgüne gelinceye kadar “Hamdullah” mahlasını; sürgünden sonra ise, “Hasretî” mahlasını kullanmıştır. Bu da, memleketi olan Hacıbektâş’a hasretinden dolayı olsa gerektir. Şiirlerinden onun iç dünyasının çok geniş ve zengin olduğu anlaşılmaktadır. Hamdullah Çelebi’nin özellikle miraçlama ve tevhid türündeki deyişleri, Alevî Bektâşî cemlerinde söylenmektedir (Yıldız, 2011). O’nun yüreği bazen kıpırtısız bir deniz gibi sessiz sakin, bazen de coşkun bir sel gibidir. Bunu O’nun şiirlerinden anlamak mümkündür (Doğanbaş, 2001).

Şiirlerinde daha ziyade Orta Anadolu'da kullanılan kelimeler karşımıza çıkmaktadır. Sözcüğü: bulamazsın sözü bulaman, kavmi ile sözü kavmiyenen, kuluna sözü de şiirlerde kuluya şeklidir bunun yanında yüze gülmek, talana vermek yahut merdan durman gibi deyimler de yine Orta Anadolu'da sıkça karşımıza çıkan deyimlerdir. Buradan hareketle, Hasretî'nin Sivas, Tokat, Amasya gibi yörelerde yaşadığı hükmünü çıkarabiliriz (Kaya, 2004).

Söz konusu şiirlerde köy halk şiirinin dili ve üslubundan ziyade, okumuş, aydın bir şair edası hâkimdir. Alevî Bektâşî kültürüne bağlı gelişen edebiyatımızda karşımıza çıkan “ehl-i beyt, pençe-i âl-i aba, on dört masum-ı pâk vs.” gibi pek çok deyim vardır. Ancak Hasretî, bunların yanında hemen her Alevî Bektâşî şairinde görmediğimiz ve ancak daha çok aydınların kullandığı “Bâ-yı Bismillah, Levlake Levlak, Ve'l-fethi, Velekad keremnâ, Yedi Yedullah” terime şiirlerinde yer vermiştir. Diğer taraftan onun -kusurlu da olsa- aruz ölçüsüyle şiirler yazması onun bu yolda belli bir birikime sahip olduğunu göstermektedir (Kaya, 2004).

Hamdullah Çelebi, derin tasavvuf kültürüne sahip bir şairdir. “Miraçnâme”si cem ayinlerinde söylenen meşhur bir şiirdir. Konu gereği kullanmaya mecbur olduğu birtakım dini ve tasavvufi terimler dışında dili oldukça sade, şiir tekniği sağlam bir şairdir (Kaya, 2004).

Kün dedi karar eyledi

Yeri göğü arşullahî

Çâr anâsırdan yarattı

Âdem-i Safiyy-ullahî

Ve lekad keremnâ dedi

Melekler secdeye indi

İblis lâin etmem dedi

Takındı (toku) lânetullahî (Ulusoy, 2014: 276)

Türkiye'deki kamberler, cem törenlerinde çoğunlukla Şah Hatayî'nin, Feyzullah Çelebi'nin ve Hamdullah Çelebi'nin miraçlamalarını icra etmektedirler (Doğan, 1998: 164).

Hz. Muhammed'in adı anıldığında salâvat getirilmesi Kur'an'da "Muhakkak ki Allah ve melekleri Peygambere hep salât ederler. Ey iman edenler siz de ona salat edin ve tam bir içtenlikle selam verin" (Ahzâp, 33/56) şeklinde emredilmektedir. Ayrıca bu durum Peygamber tarafından da tavsiye edilmiştir. Yukarıdaki beyitte vecd halindeki bir aşğın ruhani seyri görülmektedir. Hz. Muhammed'e salâvat veren âşık, meleklerin seviyesine yükselmiş ve arta melekler âlemini seyretmiştir. Bu gibi hallerde zaman ve mekân ortadan kalkmaktadır. Nuh Peygamberle gemiye binmek de mümkündür, Necef deryasında yüzmek de (Özcan, 2007).

Muhammed aşkına salavât verdim

Arşta meleklerin seyrine girdim

Nûh Peygamberle gemiye bindim

Necef deryasında yüzdüm idi ben (Ulusoy, 2013: 255).

Hasretî mahlasından anladığımız, muhtemel Amasya'da sürgün günlerinde kaleme aldığı bir şiirinde çektiği sıkıntıların, üzüntülerinin bir gün biteceğini, sürgünde yaşadığı bu zor günleri kış mevsimine benzeterek ve bu kışın sonunda yaz var diyerek ölümü güzel günlerin başlangıcı ve Hakk'a kavuşma olarak gördüğünü ifade etmiştir. Yine aynı şiirindeki bu ifadelerinde bir döngüyü, Alevî Bektâşî toplumunun 'Devriye' inancını görmekteyiz.

Garip bülbül niçin gamlı yaslısın

Geçer kış günleri yaz var ucunda

Gül açılır gonca ile beraber

Güller solar sonra güz var ucunda (Ulusoy, 2014: 297).

Sürgününden yedi yıl kadar sonra merkezi hükümete gönderdiği bir arzuhalde, affedilmesi isteğinde bulunup, Amasya'ya bazı kötü niyetli kişilerin iftirası sebebiyle sürgün gönderildiğini dile getirerek, evlat ve akrabalarının yanına gitmesine müsaade edilmesini talep etmiştir. Ayrıca vakıf gelirlerinden faydalanamamasından dolayı fakir düştüğünü, ailesinin perişan olduğunu, hatta günlük yiyeceklere dahi muhtaç duruma geldiklerini belirtmiştir. Ancak şeyhin bu isteğine o tarihte olumlu bir cevap verilmemiştir (Maden, 2013: 89). Bu zor şartların içinde bile sürgün hayatı boyunca belki de her şeyden

çok onu, gönlündeki Hacıbektaş'a olan özlemi üzmüştür. Bir şiirinden aldığımız şu dörtlük buna en güzel örnektir.

Feleğin deryâsı derin geçilmez

Ayrılık şerbeti acı içilmez

Çiçekler açılır gönlüm açılmaz

Yaz bahar ayında kışım var benim (Ulusoy, 2014: 301).

Hamdullah Çelebi şiirlerinde İslâm tarihi içinde önemli yeri olan pek çok olay, kavram ve mekândan söz etmiştir. Alevî Bektâşî toplumunun inanç felsefesinin temellerini oluşturan olaylar, rol model aldığı tarihi kişiler onun şiirlerinde yer tutar. Hamdullah Efendi, hem ferdi olduğu toplumu bir arada tutan, yol gösterici, rol model bir lider olmuş hem de kendi iç dünyasında sıkıntılarıyla uğraşan, özlem çeken bir birey olmuştur. Şiirlerinden anlaşılacağı üzere bağlı bulunduğu toplum ve bu toplumdaki konumunun ondan beklediği gibi alçak gönüllü bir kişidir.

Alevî Bektâşî inanç felsefesinin temelini oluşturan “Dört Kapı Kırk Makam” anlayışına Hamdullah Çelebi, Hasretî mahlasıyla kaleme aldığı bir şiirinde yer vermiştir. Alevî Bektâşî'nin hem günlük hayatını hem de ahîret hayatını düzenleyen kurallardır.

Şeriat bâbında hizmet ederken,

Tarîkat kuşağı çezili geldi.

Marifette lâm elife giderken

Hakikat üstüme düzülü geldi (Ulusoy, 2014: 294).

Hamdullah Çelebi'nin sürgün edilmesi ve ölümü üzerine de pek çok Hakk âşığı şiirler kaleme almıştır. Âşık Veli, büyük saygı ve sevgi duyduğu Hamdullah Efendi'nin sürgün edilmesinden duyduğu üzüntüyü ifade etmek için hem de Anadolu'da yaşayan Alevî Bektâşî toplumunun önderinden haberdar olması için şu dizeleri kaleme almıştır.

Bugün mü 'minlerin Kerbelâ günü

Mürvet Pîrim Şâh Velâyet gel yetiş

Medine'de duyan Uhd'daki ünü

Mürvet Pîrim Şâh Velâyet gel yetiş

Çelebi Hamdullah sürgüne gitti

Zâlim sekbanlar çok kötülük etti

Aç, yayan, işkence canına yetti

Mürvet Pîrim Şâh Velâyet gel yetiş (Ulusoy, 2014: 226).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. ŞİİRLERİNİN KONU BAKIMINDAN İNCELENMESİ

3.1.1. Dinî Tasavvufi Konular

Hasretî, Allah'a yürekten inanmış bir halk şairidir. Ona göre yaşadığımız dünya geçici ve boştur. Her şeyin aslını oluşturan Allah, her yerdedir. O, herkesin dileğini yerine getirendir. Biz nereye gidersek gidelim, Allah her yerde olduğu için, yüzümüz daima ona dönüktür.

Hasretî, hiçbir zaman mezhepçiliği diline dolamaz. Onun şiirlerine ne mezhepçilik ne din farkı ne de rütbe farkı girer. Ona göre hangi inançta olunursa olunsun Allah inancı her şeyin üzerindedir. İnsanlara duyulan sevgi bir gün gelir elbet biter. Fakat Allah aşkı kalıcıdır. Asla diğer sevgilerle karşılaştırılmaz.

Hasretî, şiirlerinin birinde tasavvuf yolunu şu şekilde anlatır.

Mü'min olan atasını bilmeli

Kazancını Hakk yoluna vermeli

Zemânenin imâmını bulmalı

Îmân irfân böyle yolunan geldi (Ulusoy, 2014: 272).

Hasretî, bir şiirinde ise yola nasıl hizmet edileceğine dair öğütler verir.

Bu ilme usûle hizmet edersen

Küllî varlığını geri dönderme

Haber alıp bir menzile erersen

Aldığın esrârı kimseye deme.

Üçünen yediden haber alırsın

Dördünen dergâhta bir yer görürsün

Farz-ı ayndır mürşîdini bulursun

Mürşidsiz meydanda hiç lokma yeme (Ulusoy, 2014: 290).

Hamdullah Çelebi'nin şiirlerinde yer alan "Dinî ve Tasavvufî" unsurları şu şekilde sıralayabiliriz:

3.1.1.1. Din

3.1.1.1.1. Allah

Allah inancı kuvvetli olan Hasretî, şiirlerinde sık sık Allah'ın adını anar. Çünkü Yüce Allah, derdi ve dermanı veren, bağışlayan, lûtf eden, azab eden, esirgeyen, biz kulları el açtığımda geri çevirmeyen, her şeye can verendir. Onsuz hiçbir şey var olmaz. Bütün kainatın tek gerçeği O'dur. O'nun izni olmadan bir yaprak bile kıpırdamaz, iyi ve kötü hep O'nun izni dâhilinde vücut bulur (Pala, 1989: 33).

El'amân Kâtib-i Allâm-ı kudret

Alnımıza yazılmış kara yazılar

Bir yandan gurbet il derd ile mihnet

Âh ettikçe kara bağrım sızular (Ulusoy, 2014: 300).

Tevhid ya da Allah'ın varlığı ve birliği, İslâm'ın itikat, amel ve siyasi anlamdaki en önemli merkezini teşkil eder. Alevî Bektâşî düşüncesi içinde Allah inancı aynı şekilde merkezi bir konuma sahip olup bu konu hakkında geniş materyal vardır (Gölpınarlı, 1995: 1). Alevî Bektâşî kaynakları sayılan menakıbnameler, Allah'a hamd ile başlar (Noyan, 1985: 268) ve bütün gülbanklarda mutlaka Allah'a yakarışlar bulunur. Ozanların tümü dua ve niyaz ifade eden yüzlerce deyiş söylemişlerdir (Seyman, 2006: 118).

Hacı Bektaş-ı Velî, Allah'ın varlığı ve sıfatları konusunda geleneği takip ederek Kur'ân-ı Kerim'de Allah'ın doksan dokuz isminin var olduğunu, buna ilaveten bin bir isminin söylendiğini de ifade eder. O'nun Kur'an'da var olduğunu söylediği bu isimlerin bir kısmını ünlü mutasavvıflar el-Kuşeyri ve Hucviri' de olduğu gibi sadece mevcut isim ve sıfatları zikretmekten ibarettir. Yoksa filozof ve kelimcilerde olduğu gibi soyut ve felsefi terimler kullanmamıştır. Bu da onun bir halk muvahhidi olduğunun göstergesidir. Ayrıca Hacı Bektaş-ı Velî'yi Allah'ın sıfatları konusunda diğer mutasavvıflardan ayıran şey, diğer tasavvufî konularda olduğu gibi onun Allah'ın her bir isim ve sıfatını zikrederken bu isim ve sıfata Kur'ân-ı Kerim'den bir ayet iktibas etmesidir. Mesela,

Makalat'ında tevhid bölümünde Allah'ın "bir ve tek" liği için "İlahınız bir tek Allah'tır. O'ndan başka ilâh yoktur. O, rahmandır, rahîmdir." âyetini, "varlığı" için "(O öyle lütufkâr) Allah'tır ki gökler ve yer yarattı, gökten suyu indirip onunla rızık olarak size türlü meyveler çıkardı ..." âyetini, Allah'ın "sıbgat" sıfatı için "Allah'ın verdiği rengiyle boyandık, Allah'tan daha güzel rengi kim verebilir. Biz ancak O'na kulluk ederiz (deyin)." âyetini, "mülkiyet" sıfatı için "Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. Bütün işler ancak O'na döndürülür." âyetini, heybet (kâhîr) sıfatı için, "O kullarının üstünde her türlü tasarrufa sahiptir. O, hüküm ve hikmet sahibidir, her şeyden haberdardır." âyetini, "azîm" sıfatı için iktibas etmiştir (Dindi, 2006: 113).

3.1.1.1.2. Peygamberler

3.1.1.1.2.1. Hz. Muhammed (s.a.v.)

Hz. Muhammed'in peygamberliğinin kabulü temel İslam inançlarının esaslarındandır. Alevî kaynaklarında Hz. Muhammed'in peygamberliği genellikle tevhid ile birlikte zikredilir ve temel bir inanç esası olarak benimsenir. Bununla birlikte Hz. Muhammed yer yer Hz. Ali ile ilişkilendirilerek onunla aynı ruhtan meydana geldiği kabul edilir. Genel olarak, Allah'ın Hz. Muhammed'e nübüvvet, Hz. Ali'ye ise velayet makamını verdiği, Hz. Muhammed'in nübüvvet, Hz. Ali'nin ise velayet makamıyla İslamiyet'in yayılmasına hizmet ettikleri inancı benimsenir (Seyman, 2006: 120). Hasretî, Hz. Peygamber'e inancını şu dizelerle dile getirmiştir:

Bâ-i Bismillah ile okunur âyet

Dört kitâp hakkında şeksiz inâyet

Mürebî musâhib olsa temâmet

Hak Habîbullah'a gümân mı vardır? (Ulusoy, 2014: 265).

Hz. Peygamber, Hacı Bektaş-ı Velî için diğer Peygamberlere nispetle özel bir konuma sahiptir. Öyle ki Allah, Hz. Muhammed'i dergâhının sevgilisi, iki cihanın maksadı, padişahı eylemiş ve başına büyüklük tacı koyarak hakkında "Eğer sen olmasaydın gökleri yaratmazdım ve eğer sen olmasaydın Rububiyyet izhar etmezdim" hadisini buyurduğunu belirtir. Hacı Bektaş-ı Velî'deki Hz. Peygamber'in kâinatın aslı ve özü olması, iki cihanın gayesi, padişahı ve Allah'ın sevgilisi ve bu sevgilinin adına kâinatın yaratılmasıyla Rububiyyetin izhar edilmesi fikri, tasavvufî gelenekteki "Nur-ı Hz.

Muhammedî” veya “Hakikat-ı Hz. Muhammediyye” düşüncesi etrafında hadislerle temellendirilen ilk yaratılan ruhun onun ruhu olması, kâinatın ve bütün ruhların onun ruhundan, onun hürmetine yaratılmış olması ve Peygamberlerin ilki, sonuncusu ve efendisi olduğu anlayışının bir uzantısıdır (Dindi, 2006: 133).

3.1.1.1.2.2. Hz. İdris

Hz. İdris'in M.Ö. 4000’li yıllarda yaşamış olduğu tahmin edilmektedir. Kabiloğullarına peygamber olarak gönderilmiş ve onları Allah'ın birliğine davet etmiştir. Kaynaklarda Hz. İdris’in iğne ile dikiş diktiği, dikiş dikerken pratik olduğu, onun zamanından önce insanların koyun yününden keçeler giydiği, ayrıca Hz. İdris'in terziliği öğrenmesi ile birlikte insanlara elbise ve kaftan diktiği belirtilmektedir. Yine Hz. İdris'le ilgili olarak çiftçilik yapıp, ziraatı geliştirdiği, ayakkabıcı olduğu, meşin ve deriden at eyer takımı yaptığı, ibadet yapmak amacıyla evler inşaa ettiği rivayet edilmektedir. Ayrıca Hz. İdris'in Diyarbakır civarındaki Ruha (Urfa) şehrini inşaa ettiği zikredilmektedir. Kaynaklarda Hz. İdris’in manzum söz söylediği, terazi kullandığı, demirden alet edavat, silah, ok ve yay yaptığı, kum ile yazı yazdığı rivayet edilmekle birlikte bunu ne şekilde yazdığı hakkında bilgi sahibi değiliz. Ayrıca, astronomi, astroloji, simya, kronoloji, tıp ilimleriyle de meşgul olmuştur (Çelik ve Yıldırım, 2010: 29).

Antik Yunan dininde doğa üzerinde hâkimiyete sahip olan baş Tanrı Zeus, insanları, ateş ve sıcaklıktan mahrum bırakarak insanların, yeryüzünde karanlık bir yaşam sürmesine izin vermiştir. Antik Yunan’daki tanrılar tanrısı Zeus, aslında İdris peygamberin valisidir. İdris Peygamber, dünyayı dört bir bölgeye ayırmış ve Zeus’u da dini tebliğ etmek üzere Yunan diyarına göndermiştir. Kadim anlatıma göre, zamanla Yunanlılar tebliğin aslını unutarak eski pagan ve çok tanrılı dinlerine dönmüşlerdir. Kur’ân-ı Kerim’de Hz. İdris, Tevrat da ise “Hanok” olarak geçen İdris peygamberi, Antik Mısırlılar, Hermes olarak tanırırlar. Ayrıca Hz. İdris’in ilk yazıyı yazan ve ilk dikiş diken kişi olduğu da ifade edilmektedir (Yılmaz, 2015: 719).

Hasretî, Hz. İdris’in dikiş dikmesine şu şekilde telmih eder:

Yalan dünya cefâsından geçenler

Mahşerde İdris’le hülle biçenler

Hakk Âdemde amma bilip seçenler

Hakk'ı öz şehrinde buldu gidiyor (Ulusoy, 2014: 306).

3.1.1.1.2.3. Hz. Nuh

Hz. Nuh, Hz. İdris'ten sonra peygamber olmuştur. Lemek oğlu Nûh, Kur'ân-ı Kerim'de ve hadislerde çokça yer verilen ülü'l-azm diye adlandırılan beş peygamberden biridir (Yâhakkî, 1386: 827). Tufan sebebiyle Hz. Âdem'den sonra insanlığın “ikinci babası” kabul edilmiştir (Aydemir, 1992: 47).

Hz. Nuh'un adı İbranicede Nôah, Yunancada ise Nôe şeklindedir. Hz. Nuh Allah'a şirk koşan kavmini tevhit inancına davet için gönderilmiştir. Asırlarca bu görevi yerine getirmek için sabırla kavmini Allah'a iman etmeye çağırılmış ancak kavmi ona inanmamış hatta kötü davranmış ve Hz. Nuh'u yalanlamıştır. Kavminin yaptıkları karşısında çaresiz kalan Hz. Nuh bu müşrik kavmi helâk etmesi için Allah'a dua etmiş; Allah, ona bir gemi yapmasını ve içine her hayvandan ikişer çifti ve inananları bindirmesini; tufan çıktığında müşriklerin boğulacağını vahy etmiştir. Tufan sona erdiğinde gemi Allah'ın emriyle Cûdî dağının üzerine oturtulmuştur (Yaylalı, 2014: 233-261).

Hasretî, bir şiirinde Hz. Nuh'un gemisine telmihte bulunmuştur:

Nûh ile gemiyi çattım

Deryâda gözcülük ettim

Bunların cârına yettim

Çağırana orda idim (Ulusoy, 2014: 258).

3.1.1.1.2.4. Salih Peygamber

Salih Peygamber, Kur'ân-ı Kerim'de Semûd kavmine gönderildiği bildirilen peygamberdir. Sâlih peygamber kendi milleti arasında güvenilir, hastaları ziyaret eden, zayıfları ve yoksulları gözeten, hayır işleriyle uğraşan bir kişi olarak tanınır; ayrıca “geleceğe dair kendisinden ümit beklenen bir kimse” olarak tanımlanmaktadır. Semud kavmi başta Allah'ın varlığına ve birliğine inanırken zamanla Âd kavmi gibi putlara tapmaya ve peygamberleri yalanlamaya başlamıştır. Bunun üzerine Allah tevhid inancını öğretmesi için aralarından Hz. Salih'i peygamber olarak görevlendirmiştir (Güç, 2009: 33). Salih Peygamber, deve yetiştiriciliği ve süt satıcılığıyla uğraşmıştır.

Hasretî, Salih Peygambere şu dörtlüğünde telmihte bulunmuştur:

Kâ'be-i Şerîf i ben ihdâs ettim

Deryâ'da balığın karnında yattım

Bu aşkın metâ'ını çok aldım sattım

Salih Peygamber'e pazar idim ben (Ulusoy, 2014: 255).

3.1.1.1.2.5. Hz. Mûsâ

Hz. Mûsâ, İsrâiloğulları'na gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen peygamberdir. Hem Yahudilik ve Hıristiyanlığa hem de İslâm'a göre büyük bir peygamber ve İsrâiloğulları'nı Firavun'un zulmünden kurtarıp hürriyete kavuşturan bir liderdir. Hakkında Ahd-i Atîk'in Tevrat dışındaki bölümleriyle Ahd-i Cedîd'de kısmen bilgi bulunmakla birlikte onunla ilgili yegâne kaynak Tevrat ile Kur'ân-ı Kerim'dir. Tevrat'ın hemen hemen tamamı Hz. Mûsâ'nın ve önderliğini yaptığı İsrâiloğulları'nın tarihinden ibarettir. Yaşadığı döneme ait diğer kaynaklarda kendisinden bahsedilmemekte, Kitâb-ı Mukaddes'te onun dışında bu adı taşıyan başka bir kimse bulunmamaktadır. Tevrat, Hz. Mûsâ'yı peygamberlerin en büyüğü olarak takdim etmektedir. Hz. Mûsâ, Tevrat'a göre sadece ona ait bir nitelik olmak üzere Tanrı ile yüzyüze söyleşen, Tanrı'nın Sînâ'daki vahyine aracı olarak seçtiği, esaret altındaki halkı kâhinler melekûtu ve mukaddes millet haline getiren, eşsiz ve benzersiz bir kişidir. Hz. Mûsâ, Kur'ân-ı Kerim'de de adı en çok geçen peygamberdir (Harman, 2006: 208).

Hasretî, Mûsâ Peygamberin, Tûr Dağı'nda koyun gütmesine telmihte bulunmuştur:

Mûsa ile Tûr Dağı'nda gezerdim

Gâhi kılıç vurur kervan bozardım

Gâhi kalplerdeki sırrı çözerdim

Gönülden gönüle gezer idim ben (Ulusoy, 2014: 255).

3.1.1.1.2.6. Davûd Peygamber

Davûd peygamber, Yehûda kabilesi ile İsrailoğullarının peygamberidir. Zebûr'un indirildiği peygamberdir. Zebûr nasihat ve ilahî neşidelerden ibaret olup din hükümleri ile

ilgili değildir. Bu yüzden O, Mûsa peygamberin şerîatı ile hüküm sürmüştür. Kur'ân-ı Kerim'de de adı 14 yerde anılan Hz. Davûd, sesinin güzelliği ile meşhurdur. Zebûr'u okurken herkesin susup O'nu dinlediği hatta o derecelerde etkilidir ki onu dinlerken kendinden geçip ruhunu teslim edenlerin bile varlığı rivayet edilmiştir. Gür ve kalın sese, "Davudî Ses" denilmesinin nedeni budur. Kendisinin şair ve musikişinas olduğu hakkında rivayetler vardır. "Mizmâr" adlı çalgıyı çok güzel çaldığı söylenir. Edebiyatta çok zaman güzel ses ve bazan da Zebûr ile birlikte anılan Hz. Davûd, aynı zamanda demiri yumuşatma mûcizesine sahip olduğu rivayet edilmiştir. Rivayete göre, eliyle demir plakalardan zırh yaparak geçinmiş ve devlet hazinesinden harcama yapmamıştır. Davûd Peygamber 70 yaşındayken 40 yıllık sultan olarak vefat edince yerine yine sultan ve peygamber olan oğlu Hz. Süleyman geçmiştir (Pala, 1989: 228).

Hasretî, Davûd Peygamber'in güzel sesine telmihte bulunmuş, ayrıca fetihlerini ve el işçiliğiyle uğraştığından bahsetmiştir.

Dâvut Peygamber'e tambur yapardım

Çin'e Hindistan'a metâ' satardım

Aşka gelir kal'aları yıkardım

Adû sarayını yaktım idi ben (Ulusoy, 2014: 255).

3.1.1.1.2.7. Hz. Eyyüb

Hz. Eyyüb, insanlara sabır örneği olan peygamberdir. Hz. Eyyüb'ün bu özelliğine edebiyatta sıkça telmihte bulunulur.

Hasretî, Hz. Eyyüb'ün sabırına telmihte bulunmuştur:

Ancak bu cefâya sabreder Eyyüb

Hüdâ'nın cefâsın sefâya sayıp

Cahiller kâmile sen bilmen deyip

Beyhûdeye hayrân etti insanı (Ulusoy, 2014: 269).

3.1.1.1.2.8. Hz. Yusuf

Hz. Yusuf, İsrâiloğulları peygamberlerinden olup, Yakup peygamberin oğludur. Edebiyatımızda harikulâde güzelliği ile çok zaman sevgili ona benzetilir (Pala, 1989: 525). Kardeşleri tarafından bir kuyuya atılmış daha sonra bir kervan tarafından kurtarılıp köle olarak satılmıştır (Yüksel,1987: 61). Güzelliği ile dikkat çeken Hz. Yusuf'u Mısır Sultanı'nın karısı Zaliha elde etmek istemiş, Hz. Yusuf Zaliha'nın teklifini kabul etmeyince de iftiraya uğrayarak zindana atılmıştır (Tatçı, 1990:109).

Hz. Yusuf'un kardeşleri tarafından kuyuya atılması olayına, Hasretî bir şiirinde şu şekilde telmihte bulunmuştur:

Eyyûb ile çektim yâre

Sinem oldu pâre pâre

Ya'kub ile düştüm zâre

Yusufla kuyuda idim (Ulusoy, 2014: 258).

3.1.1.1.3. Melekler

3.1.1.1.3.1. Cebrâîl

Cebrâîl, Allah ile peygamberleri arasında elçilik görevini yerine getiren dört melekten birisidir. Hz. Muhammed, Hira dağındaki mağarada yalnız başına tefekküre dalmışken ilk defa olarak Allah'ın "Oku" emrini Cebrâîl'den almıştır. Allah'ın vahiylerini Peygamberimizin kalbine indiren ve bazen insan suretinde görünen Cebrâîl, minyatürlerde iki kanatlı olarak tasvir olunmuştur. Cibrîl, Cibrîl-i Emîn, Rûh'ul-Emîn, Rûhu-l Kuds, Rûh-ı Kudsî, Hümâ-yı Kudsî, Bülbül-i Kudsî, Tâvûs-ı Kudsî, Tavus-ı Arş, Tavus-ı Sidre gibi isimlerle de anılan Cebrâîl, Sidretü'l-Müntehâ'da ikamet ettiği bilinmektedir. Şiirlerde melekler içinde en çok Cebrâîl'in adına rastlanır. Mi'râc'da peygamberimizi Arş'a dek götürmesi, kanatları vasıtasıyla uçuşması, Sidre'de makam edinmesi, vahiy getirmesi, Hz. İbrahim'e, ateşe atılacağı zaman yardım teklif etmesi, Meryem'i nefesiyle gebe bırakması ve Cennet varlığı oluşu gibi özellikleriyle ele alınan Cebrâîl, kanatlarıyla sevgilinin güzelliğine bir gölgelik, Allah kelâmı konuştuğu için de bülbül, tûtî ve Hümâ görevini yürüten bir kuş olmuştur. Bazen âşığın canı Cebrâîl, sevgilisinin boyu da Sidre olarak

karşımıza çıkmaktadır. Mutasavvıflara göre Cebrâil, Akl-ı küll'dür. Mescid-i Aksâ'da Cebrâil kubbesi adlı bir kubbe vardır (Pala, 1989: 97).

Hasretî, Cebrâil'in Mi'râc olayında Peygamberimize eşlik etmesine telmihte bulunmuştur:

Hak emretti Cebrâil'e

Habibim Mi'râc'a gele

Önünce delîli bile

Cebrâil Emînullahî (Ulusoy, 2014: 277).

3.1.1.1.4. Şiirlerinde Adı Geçen Diğer Kutsal Kişiler

3.1.1.1.4.1. Hz. Ali

Hz. Ali, Hz. Muhammed'in amcasının oğlu, aynı zamanda Hz. Peygamber'in damadı ve son halifesidir (Onay, 1992: 35). Türk edebiyatında Hz. Ali, yiğit ve faziletli bir rol model olarak görülür. Kahraman ve faziletli bir er olarak Türk edebiyatında birçok benzetmeye konu olmuştur. Hasretî, Hz. Ali'yi birçok yönüyle şiirlerinde işler.

Bunlardan biri Hz. Ali'nin hiçbir maddî ve manevî talebi boş çevirmeyen bir ulu olduğuna değindiği şiiridir.

Elbette boş döndermezsın ya Ali

Sana malûm bu gedânın her hâli

Feyiz ister Hamdullah bir mevâli

Mal etmemek şânınıza düşer mi? (Ulusoy, 2014: 309).

3.1.1.1.4.2. Hz. Fatıma

Hz. Fatıma, Peygamberimizin kızının adıdır. Türkçede "Fatma" şeklinde kullanılmaktadır. Hz. Hatice'nin kızı olup dört kızın en küçüğüdür. Akı, zekâsı, güzelliği, zühd ve takvâsı çoktur. Hz. Ali ile evlenmiştir. Peygamberimizin soyu Hz. Fatıma'dan devam etmiştir. Üç oğlu ve iki kızı vardır. İçlerinden Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin yaşamıştır. Hz. Fatıma'nın yüzü pek beyaz olduğundan "Zehrâ" lakabıyla anılmıştır.

Hz. Fatma, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile Peygamberimize “Ehl-i beyt” veya “âl-i abâ” denilmektedir. Hz. Fatıma’nın, Peygamberimizin vefatından sonra güldüğü rivayetlere göre hiç görülmemiştir (Pala, 1989: 164).

Hasretî, bir şiirinde Hz. Fatıma’yı kadınların en hayırlısı diyerek anmaktadır.

Evvêlâ Nûr-u Hudâ’dan Mustafâ Murtazâ geldi

Şefaât Hayrûnnisâ-i Fâtıma-tüz-Zehrâ geldi (Ulusoy, 2014:289).

3.1.1.1.4.3. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin

Hz. Ali ve onun reisi olduğu Ehl-i beyit kadrosu Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’den oluşmaktadır. Bütün İslâm âleminin Ehl-i beyite olan sevgisi sonsuzdur. Hz. Muhammed (s.a.v.), “Ehl-i beyti hem sevmiş hem de Ehl-i beytin sevilmesini istemiştir.” Müslim ve Termizi’nin bir rivayetine göre de “Gelin oğullarımızı ve oğullarınızı çağıralım” ayet-i kerimesi indiği vakit Hz. Peygamber, hem Hz. Ali’yi hem Hz. Fatıma’yı, Hasan ve Hüseyin’i çağırılmış ve “Allah’ım bunlar benim ailemdir demiştir” (Turan, 2001:164).

Hz. Ali’nin büyük oğlu, Peygamberimizin torunu olan, İslam halifelerinin beşincisi, on iki imamın da ikincisi olan Hz. Hasan ile onun kardeşi Hz. Hüseyin, Hz. Ali ile birlikte aynı şiirde âşık tarafından sevgi ve saygıyla anılmıştır.

Ali’nin ihsânı boldur

Hasan Hüseyin gonca güldür

Şâh Zeynel’de elim vardır

Tutmuş ola Allah Allah (Ulusoy, 2014:275).

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, Kerbela gibi bütün müminleri kedere gark eden, üzücü bir hadise sebebiyle de şiirlerimizde yer almıştır. Kerbela bütün İslam âleminin acısını aynı şiddette duyduğu elim bir hadisedir (Turan, 2001:172).

Hz. Hasan’ın zehirlenmesi ve Hz. Hüseyin’in Kerbela’da şehit edilmesi olayları Hasretî’nin şiirlerinde derin üzüntüyle yer alır.

“Şâh Hasan Hulgi Rıza zehri nûş eyleyip

Vermeyip münkîre fırsat bağrını taş eyleyip

Şâh Hüseyin Kerbelâ'da çeşmi kan yaş eyleyip

İki cihân serteser Kutb-u âlem Hünkâr'a bak" (Ulusoy, 2014:295).

3.1.1.1.4.4. On İki İmamlar

On İki İmamlar, Arapça'da "isnâ aşeriye" adını almaktadır. On İki İmam, Şiilerce dini korumak ve hükümlerini yerine getirmek için Peygamber'e halife ve varis olduklarına inanılan on iki kişidir (Pala, 1989: 395).

On İki İmam sırasıyla şunlardır:

1. Aliyyü'l-Murtaza (Hz. Ali)
2. Hasanü'l-Mücteba (Hz. Hasan)
3. Hüseynü'-Şehid (Hz. Hüseyin)
4. Ali Zeynelabidin
5. Muhammed Bakır
6. Caferü's-Sadık
7. Musa Kazım
8. Aliyyü'r-Rızâ
9. Muhammed Takiyyüddin
10. Aliyyün-Nakiyyül-Hadi
11. Hasanül-Askerî
12. Mehdî (Pala, 1989: 395).

Hasretî, şiirlerinde On İki İmamlar'ın isimlerini tek tek anmış, Alevî Bektâşî'lerde ve şairlerinin tamamında olduğu gibi o da hürmet göstermiştir.

Gel Ali sırrına ereyim dersin

Hacı Bektâş tarîkine gire gör

On İki İmâmlar'ı göreyim dersin

Evlâd-ı Mürsel'e elin vere gör (Ulusoy, 2014:285).

3.1.1.1.5. Kitaplar

Bektâşî geleneğinde Kur'ân-ı Kerim'e vurgu yapıldığı yerde genellikle diğer kutsal kitaplara da değinilmiştir. Dört kitabın özünün de bir olduğu söylenmiştir. Bu da yine temelde Hacı Bektaş-ı Velî'nin, "Göklerde ve yerde zerre miktarı bir şeyi bile O'ndan gizli kalmaz. Bundan daha küçük ve daha büyüğü de şüphesiz, apaçık kitaptadır (yazılıdır)." ayetiyle, "Ol padişah-ı âlem Tanrı zerreyi Kur'an içinde bildirdi." diyerek zerreye varıncaya kadar her şeyin Kur'ân-ı Kerim'de dürüldüğü fikrini ileri sürmesinden kaynaklanmıştır (Dindi, 2006: 40).

Hacı Bektaş-ı Velî, Kur'ân-ı Kerim'in diğer ilahi kitapları cemettiğini ifade etmiştir. Bunu da Hz. Peygamber'den naklettiği şu hadisle delillendirmiştir: "Ya Muhammed! Gökten inen dört kitapta ne varsa, hepsin toplayıp fatihanın içine koydum. Fatiha da ne varsa, hepsini bismillahirrahmanirrahim içine koydum..." Hacı Bektaş-ı Velî'nin hadise dayandırdığı bu düşünce tefsir usul tarihinde de Ebu İshak ez-Zeccac (ö. 311/9239), tarafından Kur'an kelimesinin anlamlarından birinde Kur'an lafzının "Geçmiş kitapların meyvelerini toplama anlamını tazammun eder." şeklinde dile getirilmiştir. Dolayısıyla Bektâşilikte Fatiha ve besmelenin ehemmiyetinin temeli de bu hadise dayanmıştır (Dindi, 2006: 40).

Hacı Bektaş-ı Velî'ye göre Kur'ân-ı Kerim, Tevrat, Zebur ve İncil'in bir özetidir. Fatiha da üç kitabın kendisinde dürüldüğü Kur'ân-ı Kerim'in bir özetidir. Allah'ın Rahman ve Rahimliğini ifade eden besmele ise bütün bu dört kitabın özetidir. Aslına bakılırsa O'nun bu düşüncesi, Kur'ân-ı Kerim'de birçok ayette "Kendinden öncekileri tasdik eden bir kitap..." şeklinde ifade edilen ilahi düsturun bir açılımıdır. Kısaca Hacı Bektaş-ı Velî'de Kur'ân-ı Kerim bütün ilahi kitapların özü, fatiha Kur'an'ın özü, besmele (Allah'ın Rahman ve Rahimliği) ise bütün bunların hepsinin özüdür (Dindi, 2006: 41).

Hasretî, şiirlerinde Kur'ân-ı Kerim, İncil ve Tevrat'tan bahsetmektedir.

Dört kitâbda ayan idim

Hem dîn hem îmân idim

İncil Tevrat Kur'an idim

Mü'minle niyâzda idim (Ulusoy, 2014:258).

3.1.1.2. Mutasavvıflar

3.1.1.2.1. Hacı Bektaş-ı Velî

Hacı Bektaş-ı Velî, Horasan'ın Nişabur şehrinde doğmuştur. Babası İbrahim, annesi Ahmed kızı Hâtem Hatun'dur. Her ikisi de Türk'tür. Okul yaşına geldiğinde eğitimini Türkistan Pîr'i Ahmed Yesevî halifesi Lokman Perende'nin yanında yaptığı söylenmektedir. Bektâşî kaynaklarında Hacı Bektaş Velî'nin Suluca Karahöyük'e gelip yerleştiği, dergâhını burada kurduğu belirtilmektedir. Bu yöre bugün "Hacıbektaş" adıyla anılmaktadır (Temren,1995: 64). Horasan erenlerindedir ve Bektâşî tarikatının kurucusu sayılan zattır (Alparslan,1996: 86).

Hasretî, mürşîdi Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî'den ariflerin en ileri geleni sıfatıyla bahsetmiştir.

Mürşîd-i kâminden dersin almayan

Nedâmeti-nedân hârınan geldi

Hünkâr Hacı Bektaş kutb-ül ârifin

Nûru sulbden sulbe sırrınan geldi (Ulusoy, 2014:272).

3.1.1.2.2. Balım Sultan

Balım Sultan, 16. yüzyılda Bektâşîliği yeni baştan düzenleyip bilinen hüviyetine kavuşturan mutasavvıftır. Mensuplarınca Hacı Bektaş-ı Velî'den sonra ikinci pir (pîr-i sâni) kabul edilen Balım Sultan'ın asıl adının "Hızır Balı" olduğu ileri sürülmektedir. Yaşadığı dönemden kalma doğrudan kendisiyle ilgili hiçbir belge bulunmadığından hakkında bütün bilinenler yazılı ve sözlü Bektâşî geleneğine dayanır (Ocak, 1992: 18).

Balım Sultan, Bektâşîlik kültürüne ait bir "Erkânâme" hazırlayarak öğretiye ritüelik ve düşünsel yenilik ve düzenlemeler getirmiştir. "Balım Sultan Erkânâmesi" ile Bektâşîliğe ait tüm uygulamalar, genel-geçer, mutlak bir özellik kazanır (Noyan, 2006).

Balım Sultan olub geldim

Muhîbbâna ilim verdim

Tarîk-i nâzenîn getirdim

Akpınar Zemzem 'de idim (Ulusoy, 2014:259).

3.1.1.3. Olaylar, Mekânlar ve Kavramlar

İnsanın kendi dışında da var olduğunu bildiği her şeye ad verme ihtiyacı, onun şeyleri tanıma ve tanımlama çabasının bir ürünüdür. Bununla beraber insan adlandırarak hem adlandırdığı şeyleri var kılmakta hem de adlandırılan olarak kendisi var olmaktadır. İnsanlar/toplumlar bir şey'e, yer'e bir ad vererek aslında onu bir katagorinin -aidiyetin- örneğine, temsilcisine dönüştürmüş olurlar. Böylece toplum ad vererek o şey'i -yeri-kendinin kılar (Gülbetekin, 2017: 66).

Hicret'ten hemen sonra yeni bir devlet ve yeni bir dünya kurma iddiasındaki bir dinin önderi olarak Peygamber Efendimizin yaptığı ilk işler içinde hicret ettiği şehrin adının değiştirilmesi bulunmaktadır. Bu tutum bir yerin adının taşıdığı anlamın bir ad olmanın ötesinde mesajlar içerdiğinin kanıtıdır. Peygamber efendimiz yeni mesajını tüm insanlığa duyuracağı şehrin adını değiştirerek aslında onu katagorize etmiş; bu yolla şehir ile mesajı arasında bir ilişki kurmuştur. İnsanlık için yeni bir söz söyleme iddiasını yeni bir başlangıçla yapmak adına şehrin adı değiştirilmiştir (Gülbetekin, 2017: 63).

3.1.1.3.1. Olaylar

3.1.1.3.1.1. Kerbela

Kerbela; siyaset, makam, dünya saltanatı ile hiç bir işi olmayan âlemlere rahmet Hz. Muhammed Mustafa'nın torunu, Hz. Fatıma ve Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin ile Ebu Süfyan'ın torunu, Hinde'nin (Hz. Hamza'yı öldürtüp ciğerini yiyen) ve Muaviye'nin oğlu Yezid'in mücadelesinin adıdır. Kerbela, Hakk ile batılın, mazlum ile zalimin, direniş ile zulmün, adalet ile siyasetin karşı karşıya geldiği ve doğru ve yanlış ayrımının kan ile çizildiği yerin adıdır. Atalarından aldığı bu yoldan, verdiği bu ikrardan dönmeyen İmam Hüseyin ve 72 efradının, şühedanın yattığı yerdir.

Kerbela vakası, Muharrem ayında başlamış ve 10 Muharrem'de İmam Hüseyin'in şehadetiyle sona ermiştir. Bu ay girdiğinde Alevî Bektâşî camia matemde olmakta ve susuzluk orucu tutmaktadırlar. Bu da şu olaydan (menkıbe) ileri gelmektedir: “Hz.

Peygamber, Cebrâil'den, İmam Hüseyin'in Kerbela'da şehit edilecekleri haberini alır, kahrolur ve konuyu kızı Hz. Fatıma ile paylaşır. Fatıma Ana, peki bunlara kim üzülecek deyince Hz. Peygamber kendilerinden sonra onların yolunu sürecekteler, kıyametin sonuna kadar devam edeceğini ve yaslarını tutacağını söyler. Evlatlarının susuz şehit edileceklerini öğrenen Fatıma Ana, evdeki bütün su kaplarını döker ve susuzluk orucu tutar.” Alevî Bektâşî camia bu ayda 10 gün matemde olur, susuzluk orucuna niyet ederler. Muhtelif şeyler ve yiyeceklerden kaçınırlar.

Edebiyat tarihinde de bu olay ile ilgili Maktel-i Hüseyin'ler yazılmıştır.

Hz. Hüseyin'in şehid edilmesini Hamdullah Efendi şiirlerinden birinde şu şekilde işlemiştir:

Onlar düşünmedi Hakk divânını

Kestiler Şâh Hüseyin'in gerdânını

Haşre dek incittiler (insanların) vicdânını

Zeyne'l Abâ Etkiyâ'ya de gelsin (Ulusoy, 2014: 251).

Tarih filozofu ve sosyolojinin kurucusu İbn Haldun'a göre Hz. Hüseyin, içtihat sahibi, yani ayet ve hadislerden kendi düşünce ve aklı ile hükümler çıkarmaya muktedir ve ehliyetli olup, diğer müçtehitler içinde bir örnek teşkil ediyordu. Yezit adaletli bir halife olmadığı için onun emriyle Hz. Hüseyin ve taraftarları ile savaşmak caiz değildir. Hz. Hüseyin'e karşı asker göndermesi Yezidin fasıklığını kuvvetlendiren işlerinden birisidir. Bundan ötürü bu savaşta öldürülen Hüseyin şehittir, ecirli ve sevaplıdır (Arslanoğlu, 2002).

Hamdullah Efendi, bir evladı olduğu soyuna yapılan zulümlerden duyduğu acıyı şu şekilde ifade etmiştir:

Muhammed soyun boyadılar kana

Gör ne ettiler ol mazlûmâna

Bu hâl ma'lûm olsun Şâh-ı Merdân'a

Var Şehîd-i Kerbelâ'ya de gelsin (Ulusoy, 2014: 251).

3.1.1.3.1.2. Gâdir-i Hum

Hz. Muhammed, Gâdir-i Hum'da subaşında bulunulduğu sırada Zilhicce ayının 18'inde Cuhfe mevkiinde, Müslümanlara hitap etmek üzere 28 deve semerinden yapılan minbere çıkmış ve “Ey insanlar, benim müminlere öz nefislerinden önce geldiğimi biliyorsunuz değil mi?” diye sormuştur.

Orada bulunanlar “Evet, Ya Resulullah”, demişlerdir.

Peygamberimiz, “Benim müminlere öz nefislerinden önce geldiğimi biliyorsunuz değil mi?” diye tekrar sorduğunda “Evet” demişlerdir. Bunun üzerine Peygamberimiz, Hz. Ali'nin sağ kolunu tutarak havaya kaldırmış ve “*Bu Ali'dir. Ali kardeşimdir ve amcamın oğludur. Kanı kanımdır, eti etimdir, ruhu ruhumdur, cismi cismimdir. (Lahmuke lahmi, demuke demi, ruhuke ruhi, cismuke cismi) Ali benden, ben Ali'denim, Ali ile bir bütünün iki parçasıyız (tek nurdan). Ali ile ben Dünya'da ve ahrette beraberiz. Ali'nin bendeki yakınlığı Musa ile Harun'un yakınlığı gibidir. Ben ilmin şehriyim, Ali kapısıdır. Cennete girmek isteyen bu kapıdan girsin*” demiştir (Dedekargınoğlu, 2016).

Hamdullah Efendi, bir şiirinde Hz. Ali'nin yiğitliklerinin geçtiği olaylara telmihte bulunduktan sonra Gâdir Hum olayına da telmihte bulunmuş ve bu olaya itikâdının olduğunu söylemiştir.

Uhud'da Peygamber'in cârına yettim

Hayber'in kapısın koparıp attım

Kul olup Fazlı'ya kendimi sattım

Gâdir Hum'da nutkunu duydum idi ben (Ulusoy, 2014: 255).

3.1.1.3.1.3. Mi'râc Olayı

“Kırklar, Ezilen Engür, Hâtem alan Şîr”

Hz. Peygamber'in Mi'râc ile ilgili yaşadıklarının bir bölümü Kur'ân-ı Kerim'de İsrâ ve Necm Surelerinde anlatılmıştır.

Hz. Peygamberin yaşamış olduğu Mi'râc (ruhen yükselmesi) olayını zahir ve batınî boyutu ile ve muhtelif sembollerin anlamlandırılması ile anlamak mümkündür. Hz.

Peygamber birçok kez bu mi'râc olayını yaşamıştır. Önemli olan ayetlerde yazılan ve menkıbelerde anlatılanları tefekkür etmek, anlamlandırdıktan sonra karakterize etmektir.

Ayetler ile birlikte, Alevî Bektâşî geleneğindeki Mi'râc ile ilgili menkıbeye baktığımızda:

Hiz. Peygamberin bir gece Cebrâil ile Mescid-i Haramdan, Mescid-i Aksa'ya oradan da Burak ile birlikte göğün (manevi) 4. Katına (sidret'ül münteha) kadar çıkmıştır. Buradan öteye Cebrâil geçemeyeceğini, geçerse yanacağını söyler. Hiz. Peygamber ben zaten yanmışım der ve yalnız yürür. Giderken önüne bir aslan (şir) çıkar ve geçmesine izin vermez. Kulağına bir nida gelir ve hatemini (yüzüğünü) şir'in ağzına atar. Aslan sakinleşir. Hiz. Peygamber Hakk ile 90 bin kelim konuşur. Bunlardan 30 bini şeriata, 30 bini tarikata, 30 bini de sırr-ı hakikata verilir.

...

Mi'râc dönüşü Hiz. Peygamber, Kırklar meclisine uğrar. Orada şir'e attığı hateminin Hiz. Ali'de olduğunu görür. 40, kemalât simgesidir. (Peygambere 40 yaşında nübüvvet gelmesi, Yunus'un balığın karnında 40 gün kalması vb.)

Hamdullah Efendi, birçok şiirinde Mi'râc olayına değinir. Doğrudan Mi'râc olarak geçmese de konunun başında da sıraladığım "Kırklar, Ezilen Engür, Hâtem alan Şîr" gibi Mi'râc olayında gerçekleşen hadiselerle telmihte bulunur.

Muhammed Resûl'e yettim

Bin bir kelâm sohbet ettim

Mi'râc'da yoluna yattım

Hâtem alan Şîr'de idim"

"Kırklar'da Ali göründüm

Kudretin eli göründüm

Gün oldu Velî göründüm

Ezilen engürde idim (Ulusoy, 2014: 258).

3.1.1.3.1.4. Hayber

Hız. Ali, inancının vermiş olduğu güç ile birçok savaş meydanında en ön saflarda savaşmıştır. Uhud Savaşı sonrası Hız. Muhammed'in kendisine "Lâ fetâillâ Ali lâ Seyfe illâ Zülfikâr" dediği rivayet edilir. Hayber'in fethi uzun sürünce Hız. Peygamber, Hız. Ali'yi komutan tayin etmiştir. Daha sonra da Hız. Ali Hayber Kalesi'ni fethetmiştir (Dur, 2013: 80). Hız. Ali Cenknâmeleri'nde ise; "Hayber Kalesi'nin fethi sırasında İslâm ordusu çaresiz kalır. Hız. Peygamber her gün bir pehlivana sancağı verir, kale üzerine gönderir. Fakat kaleyi bir türlü fethedemezler. Hız. Peygamber çok üzölür. Bu sırada Cebrâil gelir ve Hak Teâlâ'nın selamını getirir. Sancağın Hız. Ali'ye verilmesi ve kale üzerine gönderilmesi gerektiğini söyler. Bunun üzerine Hız. Peygamber, İslâm sancağını Hız. Ali'ye verir. O, Düldül'e biner, Zülfikâr'ı kuşanır ve Hayber Kalesi'nin üzerine yalnız başına yürür. Kırk arşın genişliğindeki hendeği atlar. Nara atınca dünya deprem olmuş gibi sallanır. Önüne çıkan düşman pehlivanlarını Zülfikâr ile ikiye böler. Bütün düşmanlar şaşırır. Daha sonra otuz üç bin batman demirden yapılmış kale kapısını tutar, kapıyı koparır ve kırk adım uzağa fırlatır. Kırk kişinin toplanarak attığı bir taşı, Zülfikâr ile havada ikiye böler. Kale kapısı yerinden kopunca İslâm askeri girip kaleyi alır" (Demir, 2011).

Gadîr-i Hum maddesinde verdiğimiz örneği tekrarlayacak olursak, Hamdullah Efendi, Hız. Ali'nin yiğitliklerinin geçtiği hadiseleri şu şekilde konu alır:

Uhud'da Peygamber'in cârına yettim

Hayber'in kapısını koparıp attım

Kul olup Fazlı'ya kendimi sattım

Gâdir Hum'da nutkunu duydum idi ben (Ulusoy, 2014: 255).

3.1.1.3.2. Kavramlar

3.1.1.3.2.1. Musâhib

Musahiplik, Alevî inancındaki evli iki kişinin eşleri ile birlikte ahirete kadar yol kardeşi kalacaklarına; birbirlerini koruyup kollayacaklarına, birlik ve beraberlik içinde yaşayacaklarına dair bağlı olduğu ocağın dedesinin huzurunda ve cem ortamı içerisinde, orada bulunanların şahadetleriyle (şahitlik) söz vermeleri suretiyle gerçekleştirilen manevi akrabalığa Alevîlikte musahiplik veya ahret kardeşliği denir (Dedegarkınoğlu, 2016).

Hız. Muhammed, Hicret olayından sonra, Medine'nin yerlileri (Ensar) ile sonradan gelenleri (Muhacir) aralarında eşleştirerek, birbirlerini korusunlar ve gözetsinler diye kardeş tayin etmiştir. Bu olayda Hz. Muhammed kendisine Hz. Ali'yi kardeş seçmiştir.

Hamdullah Efendi, bir şiirinde bu kardeşliğe denilen ‘‘Musâhib’’ kavramını şu şekilde işlemiştir:

Bâ-i Bismillah ile okunur âyet

Dört kitâp hakkında seksiz inâyet

Mürebbî musâhib olsa temâmet

Hak Habîbullah'a gümân mı vardır? (Ulusoy, 2014: 265).

3.1.1.3.2.2. Dört Kapı Kırk Makam

Bektâşî erkânını ortaya koyan bu anlayış, temelini Hoca Ahmet Yesevî'den alır ve Hünkâr Hacı Bektaş-1 Velî tarafından düzenlenmiştir. Dört Kapı; şeriât, tarîkât, mârifet ve hakîkâten olarak sıralanır. Birinci kapı olan şeriât kapısında; İslâm dininin telemili oluşturur ve genel düzeni sağlamayı amaçlar. Tarîkât kapısında; Bektâşîliğe nasıl girileceği ve bir mürşide nasıl bağlanılacağı öğretilir. Mârifet kapısında; bütün varlıkların gizemli bilgileri elde edilir. Hakîkât kapısında ise; insan, Çalap Tanrı'ya ulaşarak varlığın sırrına erer. Bu kapıların her birinde on makam bulunur. Bektâşîlikte uyulması gereken kurallar, yaşam biçimi ve sosyal bakış açılırları birer öğreti şeklinde yer alır (Özcan, 2002).

Hamdullah Efendi, Hasretî mahlasıyla kaleme aldığı bir şiirinde Dört Kapı Kırk Makam'a değinmiştir:

Hasretî'yim sözümü işit gel beri

Fırsat elde iken bulagör yâri

Dört Kapı'dan Kırk Makam'dan içeri

Erişip nasibîn alanlar gelsin (Ulusoy, 2014: 271).

3.1.1.3.2.3. Çâr Anâsır-Dört Gürûh

Anasır-ı Erbaa olarak da bilinen 4 element ateş, su, hava (rüzgâr), topraktır.

Alevî Bektâşî geleneğindeki yaratılış ile ilgili menkıbede; Allah, meleklerine bir Halife yaratacağını söyler ve baş hariç, vücudunu yapmalarını ister. Öyle ki su ateşi söndürmeyecek, rüzgâr da toprağı savurmayacak böylelikle bu 4 nesne bir olarak insanı meydana getirecektir.

Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî de “Makalat” adlı eserinde, insanın insan-ı kâmil olabilmesi için “4 Kapı 40 Makam”dan geçmesi gerektiğini vurgulamıştır. Eserde Allah’ın insanı bu 4 nesneden meydana getirdiğini, bunları 4 güruha ayırdığını, bu 4 güruhun 4 türlü ibadetinin olduğunu söylemektedir. “Şeriat-Tarikat-Marifet-Hakikat”

Şeriat; Abidler, bu güruhdaki insanın aslını rüzgâra benzetmektedir. Şeriatın genel hükümlerini yerine getirdiklerini vurgulamaktadır. Tarikat; Zahidler, bu güruhun aslının ateş olduğunu ve bir mürşide bağı olmanın gerekliliğini vurgulamaktadır. Marifet; Arifler, bu güruhun aslının su olduğunu söylemektedir. Ariflerin, su gibi arı ve duru olması gerektiğini yalnızca arı olanın artırabileceğini vurgulamaktadır. Hakikat; âşıklar, bu güruhun aslının toprak olduğunu ve toprak gibi teslim-i rızada olduklarını vurgulamaktadır. Hz. Ali’nin de bir lakabı Ebu Turab (toprağın babası) dır.

Yunus Emre de bu konu ile ilgili;

Şeriat tarikat yoldur varana

Marifet hakikat andan içeru, demektedir.

Hamdullah Efendi, ünlü Mi’râc ’nâme’sinde insanın yaratılışına telmihte bulunarak dört maddeye değinmiştir:

Kün dedi karar eyledi

Yeri göğü arşullahî

Çâr anâsırdan yarattı

Âdem-i Safiyy-ullahî” (Ulusoy, 2014: 276).

3.1.1.3.2.4. Sur Dūdūğü

İsrafil'in kıyamet gününde üfureceğı borudur. İsrafil'in Sûr'u üflemesi kıyametin koptuğı anlamına gelmektedir. Eski kitaplarda ve tefsirlerde Sûr hakkında değışik bilgiler vardır. Marifetnâme'ye göre İsrafil Sûr'a üç defa üfurecek; birincisinde insanların tamamı ölecek, ikinci üfürülmeye insanlar tekrar dirilip ete kemiğe bürünecek ve üçüncüsünde insanlar mahşer yerinde bir araya geleceklerdir (Pala, 1989).

Hamdullah Efendi, Hasretî mahlasıyla söylediğı bir şiirinde Sûr Dūdūğü'ne telmihte bulunmuştur:

Hasretî, Mehdi'nin geldiğı

Olsun erenlerin dediğı

Çalınsın sûr dūdūğü

Çalmış ola Allah Allah (Ulusoy, 2014: 275).

3.1.1.4. Âyetler ve Hadisler

3.1.1.4.1. Âyetler

3.1.1.4.1.1. Zümer Suresi 53. Âyet

“Lâ taknetu min rahmetillâh”

De ki; “Ey kendilerine kötülük edip aşırı giden kullarım, Allah'ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin. Doğrusu Allah günahların hepsini bağışlar. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok esirgeyendir.”

Alemdar Yalçın'ın Hacı Bektaş-ı Velî'den bahsederken ifade ettiğı gibi “Onun kitaplarının (Makalat-ı Gaybiyye) en dikkat çekici yönlerinden biri de yaratan ve yaratılmışla ilgili olarak vermiş olduğı hükümlerin tümünü Kur'ân-ı Kerim'den bunu açıklayan bir ayetle desteklemiş olmasıdır...” Hacı Bektaş-ı Velî'nin bir düşünceyi ayetle ifade etme işi Makalat'ta daha da çoşkulu işlenmiştir (Dindi, 2006: 34).

Hacı Bektaş evlatlarından ve bir Bektâşî şeyhi olan Hamdullah Çelebi de şiirlerinde işlediğı konu ve ifade ettiğı düşüncelerini ayet ve hadislerle desteklemiştir. Bu durum Hamdullah Efendi'nin Kur'ân-ı Kerim'e ne derece hakim olduğunu da ortaya koyar.

Mücrime lâ taknatu min rahmetillah var deyü

Eyledim isyân-ı cürmüm affeder Settâr deyü

Gece gündüz dergâhına yüz sürüp Gaffâr deyü

Her cihetten sana imân ettiğim midir suçum? (Ulusoy, 2014: 249).

3.1.1.4.1.2. Hüve-l Bâkî

Hüve-l Bâkî, Osmanlı Devleti'nde mezar taşlarına yazılan birçok yazıdan biridir. İnsanlara ölümlü olduklarını, ededî ve sonsuz olanın sadece Allah olduğunu hatırlatmak amacıyla kullanılan Arapça sözdür. Bu “Ölümsüz ve ebedî olan sadece O'dur” ifadesi bir yandan Allah'ın ebedî, sonsuz ve kudretli olduğunu insanoğluna hatırlatırken diğer yandan da Allah karşısında ne kadar aciz, zavallı ve fanî olduğunu hatırlatmaktadır (Kuşoğlu, 1999: 68).

Hamdullah Efendi, Allah'ın varlığını ve ölümsüzlüğünü ifade eden bu ibareye şiirlerinde yer vermiştir:

Dalâlet demişsin behey sofu ne bâtil insansınız

Gece gündüz ezberiniz küfürlü lisânınız

Hüve-l bâkî ne demektir bilmezsin dalâliniz

Hakka râzı ol deyince küsüp darılsınız (Ulusoy, 2014: 253).

3.1.1.4.1.3. Lâ

İnsanın başına gelen olaylarda olduğu gibi imanı ve küfrü tercihte hayra ve şerre olan eğilimde de Hacı Bektaş-ı Velî'de ezeldaki belirlenimin rolü önemlidir.

Bu durumu “Elest bezm” ile ilgili ayete getirmiş olduğu izahta göstermektedir: “Tanrı Te’ala bütün canları (ruhları) huzuruna arz eyledi. Müminlerin canlarını sağ yana kâfirlerin canlarını sol yana koydu. Ve Allah Teâlâ, ‘Elestü birabbiküm’ (A’raf, 7/172). (Ben sizin Rabbiniz değil miyim?) dedi. Hakka layık olanlar kulaksız işitip dilsiz cevap verdiler. Bu ruhların bir kısmı ‘bela’ bir kısmı ‘lâ’ bir kısmı da hiç tınmadı. İkinci kez Allah, ‘Elestü birabbiküm’ dedi. Birinci kez ‘belâ’ diyenlerin bir kısmı ‘lâ’ dediler ve bir kısmı tınmadı, bir kısmı da yine ‘belâ’ dediler. Ve yine birinci kez ‘lâ’ diyenlerin bir kısmı

‘belâ’ dediler, bir kısmı hiç tınmadı bir kısmı da yine ‘lâ’ dediler. Ve birinci kez tınmayanların bir kısmı ‘belâ’ dediler, bir kısmı ‘lâ’ dedi, bir kısmı da yine tınmadı. Şimdi azizim! Her kim ki, iki kez ‘belâ’ dedi, Müslüman doğdu, Müslüman dirildi ve Müslüman öldü. Ve her kim ki iki kez ‘lâ’ dedi, kâfir doğdu, kâfir dirildi ve kâfir öldü. Ve her kim ki birinci kez ‘lâ’ dedi, sonra ‘belâ’ dedi, kâfir doğdu, kâfir dirildi ve Müslüman öldü. Ve her kim ki birinci kez ‘belâ’ dedi, sonra ‘lâ’ dedi Müslüman doğdu, Müslüman dirildi ve kâfir öldü. Ve her kim ki ikez tınmadı ne’ûzu billâh hayvanlardan dahi kötü ve azgındır, ‘ke’l-en’am’ dedikleri onlardır.” (Dindi, 2006: 153).

Hamdullah Efendi, Elest Bezmi’ne telmihte bulunarak Allah’ın sualine olumsuz yanıt veren kâfirleri birçok şiirinde anımsatmıştır:

Gerçek olam dersin hak sözü ara

Ârif ulaştırır yetdiği yere

Sâdıklar ‘Hak’ derler ‘lâ’ demez zîra

Hak deyince hak olur sır yâre yâre (Ulusoy, 2014: 313).

Kör sofu ikrârı küfr ile yalan

Bîatı Hünkâr’a muhîbbân olan

Âyete lâ diyen kâfirdir inan

Lânet ol kavimin yoluna diye (Ulusoy, 2014: 267).

3.1.1.4.1.4. Şûra Sûresi 22. Âyet

“Âyet-i Kurba”

De ki; “Ben bu elçilik görevime karşı ehlibeytime sevgi dışında sizden hiçbir ücret istemiyorum.”

Bu hadisle Hz. Peygamber, net olarak iki şey konusunda halkını uyarmıştır. Birincisi, İslâm'ın manalarından da biri olan muhabbet, sevgi konusudur. İkincisi de muhabbet ve katıksız sevginin kime karşı olması gerektiğidir.

Hz. Peygamber bir hadisinde; “İman etmeden cennete giremezsiniz. Birbiriniz sevmedikçe de iman etmiş sayılmazsınız” diyerek sevginin şart olduğunu vurgulamıştır. Allah'ın, sevgi, barış, güzel ahlak dini olarak gönderdiği İslâm'da, Kur'ân-ı Kerim'in emri (farz) dâhilinde Ehl-i Beyt'i sevmek -ki bu konu günümüzde tevella olarak gelenek içerisinde yerini almıştır- Ahzab 33/33 de net olarak Allah'ın belirttiği üzere tertemiz olan Ehl-i Beyt'in kim olduğu konusudur.

Ehl-i Beyt ile ilgili ayet Hz. Peygamber'in hanımı Ümmü Seleme validenin evinde gerçekleşmiş ve Hz. Peygamber, abasının altına damadı, amcaoğlu Hz. Ali, kızı Fatıma, cennet gençlerinin seyyidleri, torunları Hasan ve Hüseyin'i almış ve bunlar Benim Ehl-i Beyt'im demiştir. Gelenek içinde bu 5 kişiye muhtelif lisanlardaki karşılığı olan “Peççe-i Ali Aba, Hamse-i Ali Aba” denilmektedir. Ümmü Seleme valide, kendi yerini sorgular ve Hz. Peygamber; “sen de çok iyi ve temizsin lakin benim Ehl-i Beyt'im bunlardan oluşur” demiştir.

Akla şu soru gelecektir: Ehl-i Beyt yalnız bu 5 kişi ve onun soyundan gelenler midir? (seyyid-şerif)

Bu konuyu Selman-ı Farisi de sorar. Hz. Peygamber de: “Selman u minna.” Yani “Selman da bizdendir.” demiştir. Oysaki Selman ne soy itibari ile Ehl-i Beyt'ten ne de Arap'tır. Adından da anlaşılacağı üzere Farisi (İran) kökenlidir. Bu durum tasavvufî yol içerisinde söylenildiği gibi, “Belimden gelen değil, yolumdan gelen benimledir” düsturunu akla getirir ve doğru kılar. Sadakat ile yolda olmak, ikrarında sabitkadem durmak her şeyden efdaldır.

Şûra Sûresi'nin 22 ayetinde geçen bu ifade sâlih amel sahibi kişilerin yani Ehl-i Beyt'in Allah katındaki yerini ortaya koymaktadır. Hamdullah Efendi, bu ayete bir şiirinde dikkat çekmektedir:

Âyet-i Kurba'da beyân oldum

Gâhi sırr-ı nihân oldum

Horasan'dan sökün geldim

Urum'da hünerde idim (Ulusoy, 2014: 258).

3.1.1.4.1.5. İsrâ 70.

“Ve lekad kerremnâ”

“Andolsun ki, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerine en güzel ve temiz şeylerden yaşamlık verdik ve onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık.”

Hacı Bektaş-ı Velî felsefesinde insan kutsaldır, yücedir. Yeryüzü onun hizmetine verilmiştir. İnsan, İsrâ Suresi (17/70) “Hani Rabbin Meleklerle: Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım, dedi...” âyetiyle yeryüzünün efendisi kılınmıştır. Allah’ın yeryüzündeki varolan her şeyi insan için var ettiği açıktır. İnsan, Allah’ın yeryüzündeki tecellisidir (Dindi, 2006: 120).

Hamdullah Efendi *“Ve lekad kerremnâ”*, “Andolsun ki, biz insanoğlunu şerefli kıldık” ifadesini şiirinde konu edinmiştir:

Ve lekad keremnâ dedi

Melekler secdeye indi

İblis lâin etmem dedi

Takındı (toku) lânetullahî (Ulusoy, 2014: 276).

3.1.1.4.1.6. Nasr Suresi

“Ve’l Feth”

“Allah’ın yardımı ve zaferi geldiğinde....”

Allah’tan gelecek yardım anlamına gelen Nasr Sûresi’ne bir şiirinde değinen Hamdullah Çelebi, müşğül durumda olanların Allah’a sığınıp yardım istediğini şu şekilde ifade etmiştir:

Tâkatim tâk eder kaddimi büker

İntizâr olanlar kanlı yaş döker

Ruhsârın Ve’l-fethi lisânın çeker

Kaşın arasında Kur'an görünür (Ulusoy, 2014: 310).

3.1.1.4.1.7. Künt ü Kenz

“Ben gizli bir hazinedim bilinmek istedim” (Kudsî Hadis)

Alevî Bektâşî teolojisinde, yaratılış sürekli incelenmiş, sorgulanmış, bu yolun sufileri buna bir cevap bulmaya çalışmışlardır. Konuyla ilgili, Hz. Peygambere; Allah kâinat yaratılmadan evvel neredeydi, diye sorarlar.

O da, “altında ve üstünde bulut olmayan yerde yani mertebe-ama'da” idi der. Tasavvufta “Gizli bir hazine olan Allah”, bir gün bilinmek istedi ve Âdem'i yarattı.

Bu yolun kâimleri öyle nutuklar söylemişlerdir ki konuyu bir dörtlülle açıklarlar. Sun'ullah Gaybî de bir nutkunda konuya açıklık getirmektedir:

Bir ağaçtır bu âlem

Meyvesidir Âdem

Maksud olan meyvedir

Sanma ki ağaç ola.

Hamdullah Efendi, birçok şiirinde insanın yaratılışını ifade eden bu olaya telmihte bulunur:

Kün dedi karar eyledi

Yeri göğü arşullahî

Çâr anâsırdan yarattı

Âdem-i Safiyy-ullahî (Ulusoy, 2014: 276).

Kün deyip cihâmı karar kıldırın

Levlâke levlâk kelâmı indiren

Hem indirip hem emredip gönderen

Ezel ahd eylemiş peymânı gözle (Ulusoy, 2014: 307).

3.1.1.4.1.8. İnsan Suresi

“Hele eta”

“İnsan anılmaya değer bir şey olana kadar, üzerinden uzun bir zaman geçmiş değil midir?”

Kur’ân-ı Kerim’in yetmiş altıncı sûresidir. Adını, insanın yaratılmadan önceki hiçliğini ifade eden 1. âyetteki “insân” kelimesinden almaktadır. Ayrıca Dehr, Emşâc, Ebrâr ve Hel etâ adlarıyla da anılmaktadır. Sûrenin giriş mahiyetindeki ilk bölümünün (âyet 1-3) konusu insandır. Burada insanın anılmaya değer bir şey olmadığı, çok uzun bir zaman sürecinin ardından katışık bir sperm damlasından yaratıldığı, yaratılış amacının ise imtihan olduğu bildirilmektedir (Yaşaroğlu, 2000: 332).

Hamdullah Çelebi, bir şiirinde yaratılıştan önce geçen zamana telmihte bulunmuştur:

Men hevâi meşrebim Âl-i abâdır sevdiğim

Lahmike lahmi imâm-ı pîşüvâdır sevdiğim

Şehr-i ilmin kapısı müşkil-güşâdır sevdiğim

Küntü kenzin sırr-ı genci hel eta’dır sevdiğim

Sâkî-yi Kevser Aliyye’l Murtaza’dır sevdiğim (Ulusoy, 2014: 329).

3.1.1.4.2. Hadisler

3.1.1.4.2.1. Men’aref

“Kendini bilen Rabb’ini bilir.”

Kâmil insan veya olgun insan düşüncesi Alevîlikte, bir ideal, erişilmesi gereken bir hedef olarak, insanın önüne konmuştur. Kişi, dünya nimetlerinin, gönlüne ve ruhuna bulaştırdığı kirlere uzaklaşarak, günlük yaşamın uğraşları içerisinde yitirdiği benliğini arayarak, tanrısal bir insan, kâmil insan olmaya çalışmalıdır. Ruhunu temizleyerek, orada Tanrı’sına, tanrısal olana yer açmalıdır. Bunun için insanın belirli bir çaba sarf etmesi gerekir. Nefsini denetleyebilmesi, kendini tanıyabilmesi, benliğini Tanrı ahlâkıyla,

güzelliklerle donatabilmesi; insanın önce istemesi, sonra da çalışıp çaba göstermesiyle olanaklıdır. Alevîlikte insanın bu çabası, bu yücelişi “Dört Kapı Kırk Makam” düşüncesi ile kurumlaşmıştır. Dört Kapı Kırk Makam, insanın tanrısal bir varlık olma, kâmil insan olma yolunda geçmesi gereken aşamalardır ve bu bir süreçtir (Keçeli ve Yalçın, 1996: 105-110).

Hamdullah Efendi, bir men’aref sırrına eremeyenleri hayvanla eş tutmuş ve kendini bilmez bir durumda, sarhoşluk halinde ele almıştır:

Men’aref sırrını bilmeyen vahşi

Mânend-i hayvandır humârdır işi

Denk m’olur cevhere kara çay taşı

İnanmadı münkir gâlinen geldi (Ulusoy, 2014: 272).

3.1.1.4.2.2. Hubbü’l vatan mine’l îman

“Vatan sevgisi imandandır” hadisinin zayıf veya mevzû olduğu kabul edilmesine rağmen müslüman toplumlarında vatandaşlık duygusu ve milliyetçilik ideolojisinin güçlendirilmesi için kullanıldığı görülmektedir (Çağrı, 2012: 564).

Hamdullah Efendi, Amasya’ya sürgün edildikten sonra Hasretî mahlasıyla vatani Hacıbektaş’a olan hasretini dile getirdiği şiirlerinden birinde bu hadise yer vermiştir:

Hasretî ölüme haktır demişler

Ölümden betere hicrân demişler

Hubbü’l vatan mine’l îman demişler

Gönül ol sebepten vatan arzular (Ulusoy, 2014: 300).

3.1.1.4.2.3. Lahmike Lahmî

“Lahmike lahmî, demmike demî, rûhike rûhî, cismike cismî”

Hz. Muhammed’in Hz. Ali için söylediği sözdür. “Eti benim etim, kanı benim kanım, ruhu benim ruhum, cismi benim cismimdir.”

Buyruk'a göre; Mi'râc dönüşünde Hz. Muhammed ashâbın aralarında musahip olmasını ister ve kendisi de Hz. Ali ile müsahip olur. Hz. Peygamber, Hz. Ali hakkında; "Lahmike lahmî, demmike demî, rûhike rûhî, cismike cismî" buyurmuştur. Ahilerdeki yol kardeşliğinden geliştirilen bu gelenek bazı kaynaklarda, Kitâbî olarak Medine'ye hicretten hemen sonra Müslümanlar arasında yapılan muâhatlıkla (kardeşlik) aynîleştirilmiştir (Sarıkaya, 2004: 9-11).

Hz. Peygamberin, Hakk katında yeri belli olan manasındaki "Şah-ı Velayet" sözünü Hz. Ali'nin halk katındaki yerini belli etmek için söylemiş olduğu, hem zahir hem de batın mana derinliği olan bir vurgusudur.

Hz. Peygamberden sonra peygamber gelmeyecektir. Bu sebeple Hz. Muhammed'e Hatem'ül Enbiya denilmektedir. Lakin Hz. Muhammed, Hakk yolunun devamı için Hakk nazarında temiz-pak olarak vurgulanan, Ehl-i Beyt'ten olan ve aynı zamanda 12 imanların başı olan Hz. Ali'yi veli, vasi ve halife olarak bırakmıştır.

Hz. Peygamber, bir hadisinde; "Ali ile Ben bir nurduk. O nur, ta ki dedem Abdülmüttalip'e gelene kadar tek nurdu. Dedemden sonra Nur ikiye ayrıldı. Biri Amcam Ebu Talip, diğeri Babam Abdullah'tır. Oradan da Ali ve Ben dünyaya zuhur ettik. Ben kızım Fatıma'yı Allah'ın emri ile Ali'ye verdikten sonra Nur zinciri tekrar birleşti ve Ehl-i Beyt'im ile (Hasan-Hüseyin) soy devam etti." der.

Ulu Ozanlardan Viranî de bir nutkunda:

Kudret kandilinde balkıyıp duran

Muhammed Ali'nin nurudur vallah,

diyerek bu bilgiyi desteklemektedir.

Farklı bir menkıbede, (Gâdir Hum) Hz. Peygamber Hz. Ali'yi yerine bıraktığını ilan etmiştir, Hz. Ali'yi yanına çağırması ve kalabalığa "Ben kimin Mevla'sı isem Ali de onun Mevla'sıdır. Ali ile Ben bir elin iki parmağı gibiyiz. Ali Benden, Ben Ali'denim. Ali'yi seven Beni, Beni seven Allah'ı sever" demiştir.

Hamdullah Efendi, bir şiirinde Hz. Ali'nin birçok özelliğini söylemiş bunun yanı sıra "Lahmike Lahmî" hadisine telmihte bulunmuştur:

Men hevâi meşrebim Âl-i abâdır sevdiğim

Lahmike lahmi imâm-ı pîşüvâdır sevdiğim

Şehr-i ilmin kapısı müşkil-güşâdır sevdiğim

Küntü kenzin sırr-ı genci hel eta'dır sevdiğim

Sâkî-yi Kevser Aliyye'l Murtaza'dır sevdiğim (Ulusoy, 2014: 329).

3.1.1.4.2.4. Şehr-i İlmin Kapısı

Şîr-i Hudâ, Şâh-ı Merdân, Sâki-i Kevser, Vasiyy-i Peygamber olarak tavsif edilen Hz. Ali, ilim noktasında da Hz. Muhammed'in mirasçısıdır.

Hz. Peygamber'in buyurduğu: 'Ben ilim şehriyim, Ali de ilim şehrinin kapısı', hadisini, Hamdullah Efendi, şiirlerinde işlemiştir:

Men hevâi meşrebim Âl-i abâdır sevdiğim

Lahmike lahmi imâm-ı pîşüvâdır sevdiğim

Şehr-i ilmin kapısı müşkil-güşâdır sevdiğim

Küntü kenzin sırr-ı genci hel eta'dır sevdiğim

Sâkî-yi Kevser Aliyye'l Murtaza'dır sevdiğim (Ulusoy, 2014: 329).

3.1.1.4.2.5. Levlâke levlâk

“Eğer sen olmasaydın”

Kutsî hadis olduğu ileri sürülen, “Sen olmasaydın kâinatı yaratmazdım” anlamındaki ibarenin ilk kelimesidir (İslam ansiklopedisi, 2003: 154).

Hamdullah Efendi, bir şiirinde bu hadisi şu şekilde işlemiştir:

Kün deyip cihânı karar kaldıran

Levlâke levlâk kelâmı indiren

Hem indirip hem emredip gönderen

Ezel ahd eylemiş peymânı gözle (Ulusoy, 2014: 307).

3.1.2. Sosyal Konular

3.1.2.1. Sürgünlük ve Hasret

Hamdullah Efendi, Vaka-i Hayriye olarak bilinen Osmanlı padişahı II. Mahmud'un Yeniçeri Ocağı'nı ve ardından Bektâşî tekkelerini kapatması olayında çıkarılan fermanla memleketi Hacıbektaş'tan Amasya'ya sürgün edilmiş ve ölümüne (1846) kadar sürgün yeri Amasya'da yaşamıştır. Türbesi burada bulunmaktadır (Ulusoy, 1986: 92-93).

Hamdullah Çelebi, memleketi Hacıbektaş'a ve dergâhına olan özleminden dolayı Amasya'ya sürgün edilene kadar şiirlerini "Hamdullah" mahlasıyla kaleme alırken, Amasya'ya sürgün edildikten sonra şiirlerini "Hasretî" mahlasıyla kaleme almıştır. Hasretî, kalemi güçlü, yüreği güçlü bir Hakk âşığıdır (Doğanbaş, 2001).

Garip bülbül niçin gamlı yaslısın

Geçer kış günleri yaz var ucunda

Gül açılır gonca ile beraber

Güller solar sonra güz var ucunda (Ulusoy, 2014: 297).

3.2.ŞİİRLERİNİN ŞEKİL VE TÜR BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Hamdullah Çelebi'nin elimizde toplam elli bir şiiri bulunmaktadır. Çalışmada Âşığın 51 şiiri incelenmiş belli sonuçlara varılmıştır.

3.2.1. Hane Sayısı

Âşık, bir şiiri hariç diğer şiirlerinde nazım birimi olarak dörtlüğü kullanmıştır. Hasretî'nin sadece 1 tane 4 adet ikilikten(beyit) oluşan şiiri bulunmaktadır. Şiirlerinin dörtlük sayısı bakımından dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

a) Üç dörtlükten oluşanlar.....	9 adet
b) Dört dörtlükten oluşanlar.....	6 adet
c) Beş dörtlükten oluşanlar.....	24 adet
ç) Altı dörtlükten oluşanlar.....	4 adet
d)Yedi dörtlükten oluşanlar.....	3 adet
e) On bir dörtlükten oluşanlar.....	1 adet
f) On iki dörtlükten oluşanlar.....	1 adet
g) On dört dörtlükten oluşanlar.....	1 adet
ğ) Otuz dört dörtlükten oluşanlar.....	1 adet

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi şiirlerinin çoğunluğu beş dörtlükten ve üç dörtlükten oluşmuştur. Bunları dört dörtlükten oluşan şiirler ve altı dörtlükten oluşan şiirler takip etmektedir.

3.2.2. Şiirlerinde Ölçü ve Duraklar

Türk halk şiirinde vezin karşılığı ölçü, daha seyrek olarak da tartı terimi kullanılır (Özön, 1954: 212). Divan ü Lûgat- it Türk'te vezin ölçü karşılığı köğ terimi geçer. Her ölçü bağlı bulunduğu dilin yapısından doğar. Bu nedenle Türk dilinin doğal ölçüsü hece ölçüsüdür (Dilçin, 1992: 39). Heceleri arasından nitelik bakımından ayırım bulunmayan bir dille -Türkçe- en uygun kalıptır. Hece ölçüsünde esas; dizelerdeki hece sayısının birbirine eşitliğidir.

Hamdullah Çelebi, şiirlerini hece ölçüsüne uygun olarak yazmıştır. Şiirlerinin neredeyse tamamını 8'li 11'li hece ölçüsü ile vücuda getirmiştir. Sadece bir şiirini 16'lı, 3 şiirini ise 15'li kalıpla kaleme almıştır.

Hamdullah Çelebi'nin şiirlerinde görmüş olduğumuz durakların yapısı ise çoğunlukla kullandığı 11'li hece ölçüsüne göre aşağıda çıkarılmıştır.

11'li hece ölçüsünde çoğunlukla 6+5 duraklanış biçimini kullanmıştır. 6+5 duraklı şiirlerine örnek:

Sırrın yâda açma / çek bu cefâyı

Zamane dostundan / umma vefâyı

Unutma o anki / zevk ü sefâyı

Bir daha görecek / zaman bulunmaz (Ulusoy, 2014: 299).

3.2.3. Şiirlerinde Uyak Örgüsü

Hasretî, koşma, semaî, türkü adı verilen halk şiiri nazım şekillerinden faydalanmıştır. Ama koşma nazım şeklini diğerlerine oranla daha fazla kullandığını görüyoruz. Koşmalarında yoğun bir lirizm göze çarpmaktadır. Bunun dışında Nefes, Nutuk adı verilen Tekke edebiyatı nazım biçimlerinden faydalanmıştır. Bu şiirlerinde kullandığı uyak örgüleri aşağıdaki gibidir.

1.

_____a

_____b

_____a

_____b

_____c

_____c

_____c

_____b

2.

_____x

_____a

_____x

_____a

_____b

_____b

_____b

_____a

3.

_____a

_____a

_____a

_____b

_____c

_____c

_____c

_____b

_____d   _____c   _____d
 _____d   _____c   _____d
 _____d   _____c   _____d
 _____b   _____a   _____b

3.2.4. Uyak Yapısı ve Redifler

Kulakta hoş bir uyum bırakan her ses benzerliği halk şairi için bir uyaktır. Halk şairi, uyaklı sözcükleri ararken, onların adı, sıfatı, eylem gibi sözcük türleri yönünden birbirlerine uygun olmalarını aramaz. Halk şiirinde yaygın olarak yarım uyak kullanılır. Kimilerinde tam uyağa sık sık rastlanırsa da, bu uyaklar ya şiirin bir dörtlüğündedir ya da şiirin ana uyağını oluşturur (Dilçin, 1992: 39).

Hasretî, şiirlerinde yarım uyak ve tam uyak sıkça kullanmıştır. Zengin uyakla yazılmış şiirleri de mevcuttur. Aşağıda Hasretî'nin şiirlerinin uyak düzeni ve redif yapısına örnekler verilmiştir.

Yarım uyaklı şiirlerine örnek:

Feleğin deryâsı derin geçilmez   -ilmez: redif
 Ayrılık şerbeti acı içilmez   -ç: yarım uyak
 Çiçekler açılır gönlüm açılmaz

Yaz bahar ayında kışım var benim (Ulusoy, 2014: 301).

Tam uyaklı şiirlerine örnek:

Gönül giriftâr oldu zülf-i siyâha   -a: redif
 Merhâmet eyleye nâle vü âha   -âh: tam uyak
 Teşrif edip hemân ol bizim kâha

Nûş edip destinden mestâne oldum (Ulusoy, 2014: 320).

Zengin uyaklı şiirlerine örnek:

Sırrın yâda açma çek bu cefâyı   -yı: redif

Zamane dostundan umma vefâyı

-efâ: zengin uyak

Unutma o anki zevk ü sefâyı

Bir daha görecek zaman bulunmaz (Ulusoy, 2014: 299).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HAMDULLAH ÇELEBİ’NİN ŞİİRLERİ

4.1. Hamdullah Çelebi’nin Şiirleri

Hamdullah Çelebi, doğduğu yer olan Hacıbektaş’tan sürgüne gönderilene kadar geçen dönemde “Hamdullah” mahlasıyla şiirler yazmıştır.(1-7) Daha sonra 1827 yılında Amasya’ya sürgün edilmiş ve sürgün yeri olan Amasya’da bu tarihten 1836 yılında Hakk’a yürümesine değin eski günlere ve Hacıbektaş’a olan özlemi sebebiyle “Hasretî” mahlasıyla şiirler yazmıştır.(9-51) Bir tane de “Hamdiyâ” mahlasıyla şiiri vardır. (8) Toplamda 51 adet şiiri tespit edilmiştir.

-1-

Gel sevdiğim gamzelerin kan eder

Lûtfeyle yüreğim yârelenmesin

Mâh cemâlin kasd-ı cân eder

Kerem kıl ciğerim pârelenmesin

Âşık kimdir sana meyil vermeye

Kurban olup pâk yüzünü görmeye

O ki kasdeylemiş gülün dermeye

Dilerim gülşenin hârelenmesin

Hamdullah işitsin dost ahvâlimi

Dûd-u âh bürüdü dört bir yanımı

Görmeden almasın Mevlâ canımı

Ömrümün defteri karelenmesin (Ulusoy, 2014: 248).

-2-

Zât-ı pâkinden haberdâr olduğum mudur suçum?

Emrine her dâim boyun eğdiğim midir suçum?

Halk-ı âlem atlas-ı zîbâya gark olmuş gezer

Ben garîbin bu abâyı giydiğim midir suçum?

Mücrime lâ taknatu min rahmetillah var deyü

Eyledim isyân-ı cürmüm affeder Settâr deyü

Gece gündüz dergâhına yüz sürüp Gaffâr deyü

Her cihetten sana imân ettiğim midir suçum?

Ya Hâlik küllî cihânda dâne verdin kısmeti

Hem dahi müşrîk münâfık münkirâne devleti

Ben kuluna çektirirsin bunca derdi zahmeti

Yoksa sana dost olanı sevdiğim midir suçum?

İsm-i pâkin anmayanlar zevk ile handân olur

Ben gedânın her işi efgâr ile efgân olur

Rûz ü şeb yâd eyleyenler derd ile nalân olur

Dilde daim ismini yâd kıldığım mıdır suçum?

Meşrebine bunca hikmet vermedin ruhsat ile

Zerrece âmân mı verdin sana râm olan kula

Hamdullah bilmez ki cürmün istiğfâr kıla

Gözlerimden kanlı yaşlar döktüğüm müdür suçum? (Ulusoy, 2014: 249)

-3-

Zâlimin zulmünden yıkıldı cihân

Hakk Habîb-i Mustafa'ya de gelsin

Her tarafta baş kaldırdı adûvân

Şâh Aliyye'l Murtaza'ya de gelsin

Onlar düşünmedi Hakk divânını

Kestiler Şâh Hüseyin'in gerdânını

Haşre dek incittiler (insanların) vicdânını

Zeyne'l Abâ Etkiyâ'ya de gelsin

Muhammed soyun boyadılar kana

Gör ne ettiler ol mazlûmâna

Bu hâl ma'lûm olsun Şâh-ı Merdân'a

Var Şehîd-i Kerbelâ'ya de gelsin

İblis'i Dergâh'tan sür etti Hudâ

Niçin zulmettiler bu ma'sûmâna

Na-çâr beklerler Mehdî Sâhib Livâ

Zât-ı zî-şân Nesl-i Pâk'e de gelsin

Hamdullah'ım söyler Hakk nefesini

Bir gün boş bulursun can kafesini

Zâhir bâtın ilm-i ledün dersini

Tefsîr eden ulemâya de gelsin (Ulusoy, 2014: 251).

-4-

Dalâlet demişsin behey sofu ne bâtıl insansınız

Gece gündüz ezberiniz küfürlü lisânınız

Hüve-l bâkî ne demektir bilmezsin dalâliniz

Hakka râzı ol deyince küsüp darılsınız

İblis'e tâbi olmuşsunuz dîn ü îmânınız

Ne kadar vasfın eylesem gitmez şekk ü gümânınız

Ne ahd-i ikrârınız var ne peymân-ı dâmânınız

Mescidde ol Nûr-u Allah'a haçer sokansınız

Kâfir gibi lâ deyüben inanmazsınız âyete

Soyunuz kasteledi Hüseyin gibi bir zâta

Vardınız tabi oldunuz Yezîd adlı lânete

Üzerine leşker çekip mübârek başın kesensiniz

Put-u Uzza'yı katleyle ki bulasın Târik-i Hakk'ı

Men aref sırrına vâkîf ol Alleme'l esmâ'yı oku

Ta ezelden rûhunuza öyle kâr etmiş ki kör fakı
 Şâh Bâkır'ın başına kiriş takıp katleyeyensiniz

Hamdullah fâhir bilir ol hânedânın ismini

Kasdediben ey hainler çiğnediniz üstünü

Şâd şâd-mân olup Şah Hüseyin'in yas günü

Doldurup şişeleri zıkkımlanıp içensiniz (Ulusoy, 2014: 253).

-5-

İbtidâ' dünyâya mekteb kurunca

Hocamın dersini verdim idi ben

Melekler âdem'e secde kılınca

Kırklar'ın kapısını açtım idi ben

Muhammed aşkına salavât verdim

Arşta meleklerin seyrine girdim

Nûh Peygamberle gemiye bindim

Necef Deryâsı'nda yüzdüm idi ben

Muhammed Mustafa'nın sırdaşı idim

Sultan Süleyman'ın kardaşı idim

Bozatlı Hızır'ın yoldaşı idim

Gürcistan ilini gezdim idi ben

Kâ'be-i Şerîf i ben ihdâs ettim
Deryâ'da balığın karnında yattım
Bu aşkın metâ'ını çok aldım sattım
Salih Peygamber'e pazar idim ben

Mûsa ile Tûr Dağı'nda gezerdim
Gâhi kılıç vurur kervan bozardım
Gâhi kalplerdeki sırrı çözerdim
Gönülden gönüle gezer idim ben

Dâvut Peygamber'e tambur yapardım
Çin'e Hindistan'a metâ' satardım
Aşka gelir kal'aları yıkardım
Adû sarayını yaktım idi ben

Uhud'da Peygamber'in cârına yettim
Hayber'in kapısın koparıp attım
Kul olup Fazlı'ya kendimi sattım
Gâdir Hum'da nutkunu duydum idi ben

Şâhin idim Şâh-ı Merdân kolunda
Âb-ı hayat için Necef Gölü'nde
Şehî düştüm Kerbelâ'nın çölünde

Sinemın yarasın sardım idi ben

Zulümâttan şükür olsun kurtuldum

Yedi kere Hak mîzânda tartıldım

Hudâ emri ile fakr ü fâka tutuldum

Onu da kalbime yazdım idi ben

Virâne cesette kuru kafayı

Üstâz olub hemen kurdum tefeyi

Dokuduğum bez değildi sefâyi

İlmeği elimle çözdüm idi ben

Hamdullah'ım şükür gezdım cihânı

Cârıma yetişdi keremler kâni

Bâb-1 Velâyet'te kevn ü mekânı

Bir abdâl donunda gezdım idi ben (Ulusoy, 2014: 255).

-6-

Dinle gel beni arslanı

Kimse bilmez sırda idim

Dâvud oğlu Süleymân'ım

Bir zaman mühürde idim

Nûh ile gemiyi çattım

Deryâda gözcülük ettim

Bunların cârına yettim

Çağırana orda idim

Nice geldim nice gittim

Kar gibi dağlar erittim

Hûd kavmini irşâd ettim

Mûsâ ile Tûr'da idim

Eyyûb ile çektim yâre

Sinem oldu pâre pâre

Ya' kub ile düştüm zâre

Yusufla kuyuda idim

Ahsen-i takvîmde her dem

Vücûda geldim anneden

Bir hoş kokulu nergisden

Selmân ile bile idim

Hızır ile âlem gezdim

Hemi gördüm hem belledim

Kudret ilmin ezberledim

Ricâl-i gayib´de idim

Dört kitâbda ayan idim

Hem dîn hem îmân idim

İncil Tevrat Kur´an idim

Mü´minle niyâzda idim

Muhammed Resûl´e yettim

Bin bir kelâm sohbet ettim

Mi´râc´da yoluna yattım

Hâtem alan Şîr´de idim

Kırklar´da Ali göründüm

Kudretin eli göründüm

Gün oldu Velî göründüm

Ezilen engürde idim

Âyet-i Kurba´da beyân oldum

Gâhi sırr-ı nihân oldum

Horasan´dan sökün geldim

Urum´da hünerde idim

Bir tarîk koydum Urum'a

Kimseler ermedi sırrıma

Mürsel'im geldi yerime

Kadıncıkla hürrem idim

Balım Sultan olub geldim

Muhîbbâna ilim verdim

Tarîk-i nâzenîn getirdim

Akpınar Zemzem'de idim

Evvel Ali ahîr Velî

Cümle erler dedi belî

Belli ettim doğru yolu

Bî ism-i Hayder'de idim

Hamdullah'ım gelip gitti

Nicesi gümâna battı

Cümlemizi irşâd etti

Gök Eşik'te Pîr'de idim (Ulusoy, 2014: 258).

-7-

Ben de bu dergâhtan feyiz isterim

Vermemek şânınıza düşer mi?

Cümle mahlûkattan ednâ beterim

Görmemek şânınıza düşer mi?

Bu dergâhta fuzuliler¹ türemiş

Bak Vîranî gibi âşık üremiş

Âşık maksûdunu pek çok aramış

Buldurmamak şânınıza düşer mi?

Ben Vîranî Yeminî değilim

Geldim kapınıza garip sâilem

Keşkûlüme ne düşerse kâilem

Boş döndermek şânınıza düşer mi?

Elbette boş döndermezsün ya Ali

Sana malûm bu gedânın her hâli

Feyiz ister Hamdullah bir mevâli

Mal etmemek şânınıza düşer mi? (Ulusoy, 2014: 309)

¹ Kaynakta bu kelime özel isim olarak "Fuzulîler" şeklinde alınmıştır. Muhtemelen dörtlüğün içinde geçen diğer şairler de göz önünde bulundurularak bu şekilde alınmıştır. Ancak dörtlüğün tamamındaki anlam bütünlüğünü düşünerek "gereksiz, yersiz" anlamına gelecek şekilde kullanılmasını uygun bulduk.

NUTK-I HAMDİ

Men hevâi meşrebim Âl-i abâdır sevdiğim

Lahmike lahmi imâm-ı pîşüvâdır sevdiğim

Şehr-i ilmin kapısı müşkil-güşâdır sevdiğim

Küntü kenzin sırr-ı genci hel eta'dır sevdiğim

Sâkî-yi Kevser Aliyye'l Murtaza'dır sevdiğim

Mahzen-i ilm ü hayâ' vü ma'den-i sıdk u safâ

Şâh Ali Seyyid-i şeybân-ı cennet-ül-âlâ

Yüzü Hürşîd-i münevver cehr-i Bedr-ül-ebed

Matla'-ı mihr-i velâyet pertev-i Hudâ

Ol Hasan çeşmim çerâğı Mustafa'dır sevdiğim

Ol dem oldu Ali'nin sevgisi aşkında sebak

Her birinin kurarım hicrine âh-ı nitâk

Eylerim mâtem tutub tabîyle sinem çâk çâk

Gam beyânında olsam teşne-leb zahm-ı helâk

Ol Hüseyin-i Hak Şehîd-i Kerbelâ'dır sevdiğim

Ben mürîd-i âli oldum mezîdi sevmezem

Gel beri teslîm-i pîr ol kim inâdı sevmezem

Şimr-i mel'un ile Mervân pelîdi sevmezem

Okurum canına lânetler Yezîd'i sevmezem
Her dü âlem server Zeyne'l Abâ'dır sevdiğim

Gönlümü anın gam-i hicriyle mahzûn eyledim
Hasretinde gözlerim yaşını Ceyhûn eyledim
Ger âhın tûtîyânını çesm-i pürhûn eyledim
Rüy-i zerim cevherim aşkıyla altun eyledim
Nâmı Bâkır hâk-i pâyi kimyâdır sevdiğim

Secde eyler baş eğip ruhsârına gökten hilâl
Hüsnüne bir gün erişmez mihr-veş anın zevâl
Cümle hatm olmuştur anda ilm ü irfân ü kemâl
İktidâ' ettim gönülden kavlin bî kîl ü kal
Ca'fer-i Sâdık İmâm-ı muktedâdır sevdiğim

Çeşmine halk-i cihânın oldur rûh-i revân
Versem her vesile lâyıktır ana cân-ı cihân
Keşf-i esrâr eyleyip virdi hakayıktan nişân
Kudretinden eyledi nice kerâmetler ayân
Mûsa-i Kâzım güzîn-i evliyâdır sevdiğim

Kaddi gibi bu cihân bağında bir servi sehî
Gülşen-i cennet olubdur dâimâ seyrângehi

Huri gılmânın başında tâcidâr Hak deri
Horasan şâhı hem cümle helâik serveri
Zübde-i pirân Ali Musa-i Rızâ' dır sevdiğim

Ehl-i rey olan alır tedbîrinin şermendesesi
Ba ü şehler derûnundan çâkeri efgendesesi
Kullarını şâd eder gam-gîn iken her handesi
Bende oldum cân-ı dilden boynu bağlı bendesi
Ol Takî Sultan cümle etkıyâdır sevdiğim

Fâtihadır Mushaf-ı hüsnünde kaş ile gözü
Arş-ı rahman levh-i mahfûz-ı ilâhîdir yüzü
Anlayın âyet-i Kur'an' dır anın her sözü
Nutk-u Hak' dır hem kelâm-ı natıktır özü
Ol Nakî sırr-ı Ali müctebâdır sevdiğim

Asfıyânın bihteridir evliyânın mih-teri
Âsitânında seza olsa onlar çâkeri
Din yolunda oldur ey dil veren cân ü seri
Arz-ı aşkın ser-âmed ser-efrâzı serveri
Askerî' dir Askerî ceş-i Hüdâ' dır sevdiğim

Devr-i cehdi eriŖe fazl-ı Rabb-ül âlemîn
 Zâhir oldu üstüvândan Zülfikâr-ı Ŗâh-ı din
 Kalmadı halk-ı cihân içinde ba'z u kibr ü kin
 Sevdiğin kimdir haber ver Hamdiyâ bil gel yakın
 Ŗâh-ı âdil Mehdî-i sâhib livâdır sevdiğim (Ulusoy, 2014: 329).

-9-

Ağlarsan sen kendi başına ağla
 İçten içe ağlar yaran bulunmaz
 Bağlarsan sen kendi yararı bağla
 Ŗu onmaz yarayı saran bulunmaz

Sırrın yâda açma çek bu cefâyı
 Zamane dostundan umma vefâyı
 Unutma o anki zevk ü sefâyı
 Bir daha görecek zaman bulunmaz

Ŗer tohumu yeryüzüne ekildi
 Muhabbetin bâdeleri döküldü
 Gerçekler de bir pinhâna çekildi
 Gayrı geçmişteki ihvân bulunmaz

Sene bin iki yüz doksan başıdır
Ah ne yapam bu Hüdâ'nın işidir
Garîb başım bârânıdır kışdır
Bu coşkun ummanda limân bulunmaz

Hasretî ana gör der-bâr-ı Şâhı
Azdı yarelerim dermân ilâhî
Mü'minlerin Müslîmlerin penâhi
Sensiz dil yâremi saran bulunmaz (Ulusoy, 2014: 299).

-10-

Aramızı karlı dağlar almıyor
Gayrı dost eline gidip gelinmez
Yahşi tabip benim yârem sarmıyor
Beyhûde söz ile menzil alınmaz

Geçti zamanımız devir bozuldu
Gülistânın artık gülleri soldu
Çay taşları yâkut kıymeti buldu
Gevherleri ummâna düştü bulunmaz

Hasretî bu remzin keşfine delîl
Fikredip evvelâ sen kendini bil

Meşhurdur söylenir dillerde iyi dil

Sağ iken bir şahsın kadri bilinmez (Ulusoy, 2014: 262).

-11-

Aşk-ı hayâlin gitmez oldu serimden

Fehm edip kendini gören gam çekmez

Can cana baş başa dîdâr dîdâra

Sağyâre serini veren gam çekmez

Ol zaman cân olan cânânın arar

(Bil) Hakk'a hak sâdik dost olan yarar

On İki Kapı'dan içeri girer

Sıtkınan Ar(a)fat'a eren gam çekmez

Tâc-ı devlet vurur nişanlı olur

İlm ile cesedi bâtında yunur

Bin bir cân içinde eşini tanır

Gediğinde merdân duran gam çekmez

Ey Hasretî böyle buldum gerçeği

Seni fehmetmez mi ârifin bini

Sencileyin meydanda haddin(i) tanı

Sırr-ı hakikate eren gam çekmez (Ulusoy, 2014: 302).

-12-

BİR ÇEŞİTLEME

Aşk hayâli gitmez oldu serimden

Fehmedip kendini bilen gam çekmez

El ele baş başa dîdâr dîdâda

Sâğyâre canını veren gam çekmez

Nâci olan kullar gerçekçi olur

İlim ile hayrı bâtında bulur

Bin cânın içinde eşini tanır

Gedikte merdâni duran gam çekmez

Âşığa zor olmaz sâdık yâr olan

Döker sermâyesin elde var olan

Seçer kendi özün yekten nûr olan

Ol Yetmiş İki'den çıkan gam çekmez

Ol zaman cân olur cânânı arar

Hakk'a âşık, sâdık dostuna yarar

On İki Kapı'dan içeri girer

Sırr-ı hakikate eren gam çekmez

Hasretîyim belî bildim gerçeği

Seni tanımaz mı ârifin beği

Tecellâ maydânında haddini tanı

Sıdkile irfâna giren gam çekmez (Ulusoy, 2014: 303).

-13-

Başı pâre pâre dumanlı dağlar

Ne belâlı garip başım var benim

Felek hançerini sîneme çaktı saldı

Kan ile yoğrulmuş aşım var benim

Felek sevdiğimi elimden aldı

Ne acep serimi sevdâya saldı

Kime dost dedimse o düşman oldu

Dünyada bitmeyen işim var benim

Feleğin deryâsı derin geçilmez

Ayrılık şerbeti acı içilmez

Çiçekler açılır gönlüm açılmaz

Yaz bahar ayında kışım var benim

Aşkın katarını çektim yürüdüm

Feleğin kahrına değdim eridim

Dünya mı kocadı ben mi çürüdüm?

Külli vîran olmuş köşküm var benim

Hasretî'yim der ki merdi mert olan

Bu dünyada bâki bir ben mi kalam?

Ecelim gelmez ki ölem kurtulam

Ne tükenmez ömrüm yaşım var benim (Ulusoy, 2014: 301).

-14-

Bedehşan kaçkını put hayınları

Muhabbet olur mu Lût Kavmi'yinen?

Kûfe'de hilâli attılar hattâ

İltifât olur mu Lût Kavmi'yinen?

Aslı Şam olanda fayda bulaman

Yüz bin puta tapsan Hakk'ı bilemen

Peygamber'e ümmet vas(1)ta olaman

Sen yakın olursan Luût Kavmi'yinen

Terk eyle bu cismi Hak senden bezer

Hain olan sofu yalanlar düzer

Şeyh Ca'fer onların dersini yazar

Girilmez erkâna Lut Kavmi'yinen

İkrâr bilmeyen inkâra lânet

Hünkâr'ı bilmeyen güm-râha lânet

Hasretî der cümle düşmana lânet

İkrârınız bozman Lut Kavmî'yinen (Ulusoy, 2014: 314).

-15-

Ben derdimi yandım Melek Âbân'a

Bülbül feryâd eder gül ağlar bana

Başım alıp gitsem ilden illere

Hemderdler âh eder çöl ağlar bana

Bu derde düşeli gülmedim bir dem

Bunca yıl yaşadım bitmedi elem

Bu aşkın elinden seyyâh-ı âlem

Yârân kara bağlar yol ağlar bana

Hasîretî der ki görsen hâlimi

Kemâne dönderdi kadd-i dâlimi

Ah bir yol sorsanız arzuhâlimi

Şâhlar rahme gelir kul ağlar bana (Ulusoy, 2014: 288).

-16-

Ben secdemi nûr-ı cemâle ettim

Münâfık değilim dönmem duvara

Hakk'ın emri doğru râhına gittim

Boşa abdest için gitmem pınara

Aldığın abdesti bozmalı değil

Kıldıkça namazı azmalı değil

Öyle cami cami gezmeli değil

Bul bir kâmil mürşîd bağlan ikrâra

Namaz kılmak ile Hakk'ı buldun mu?

Secde sücûd kime anı bildin mi?

Cennet'te hûrî kızını var aldın mı?

Hasretî özün boşa yakma nâra (Ulusoy, 2014: 305).

-17-

Bir gönül düşürdüm çeşm-i âhûya

Cemâl ü hüsnüne divâne oldum

Aşk ile bend oldum ol mâh-ı rûya

Kaşları hilâle giryâne oldum

Gönül giriftâr oldu zülf-i siyâha
 Merhâmet eyleye nâle vü âha
 Teşrif edip hemân ol bizim kâha
 Nûş edip destinden mestâne oldum

Şu'le-yi dildâre oldum giriftâr
 Mahvetti vücûdum hasretin ey yâr
 Bırakma hatırdan bendeni dildâr
 Hasretî ol yâre pervâne oldum (Ulusoy, 2014: 320).

-18-

NE'YLEYİM DÜNYAYI

Bir güzel sevmişem âlemde belli
 Bir dükkân açtırdım sırça şallı
 Muhabbette şirin sözlü hem tûtî dilli
 Ne'yleyim dünyayı alanın olsun

Nikab çekmiş görünmüyor yüzlerin
 Cana hayat verir şirin sözlerin
 Beni deli ediyor şahin gözlerin
 Ne'yleyim dünyayı alanın olsun

Hasretî'nin işi gücü zârınan

Canım kurban olsun küllî vârinan

Pazarlığım iki değil "Bir" inen

Ne'yleyim dünyayı alanın olsun (Ulusoy, 2014: 322).

-19-

Bu deme hor bakma mevâli isen

Sende bu irenkten ol yâre yâre

Bu bir gizli sırdır sürenler bilir

Hakîkat güllerin der yâre yâre

Gerçek olam dersen hak sözü ara

Ârif ulaştırır yetdiği yere

Sâdıklar "Hak" derler "lâ" demez zîra

Hak deyince hak olur sır yâre yâre

Üç hurûftan yedi hurûf derdinden

Bencileyin derdimendler derdinden

Evliyâlar göçmüş benlik yurdundan

Sen de ol irenkten ol yâre yâre

Serinden varından başından geçip

Yahşıyı yamanı fark edip seçip

Bir kâmil mürşîdin dolusun içip

Anda sakın olup der yâre yâre

Hasretî'yim kimse bilmez hâlimi

Yâdlara derdirmem gonca gülümü

Hoyratlara uğratamam yolumu

Serim fedâ olsun bir yâre yâre (Ulusoy, 2014: 313).

-20-

Bu ilme usûle hizmet edersen

Küllî varlığını geri dönderme

Haber alıp bir menzile erersen

Aldığın esrârı kimseye deme

Üçünen yediden haber alırsın

Dördünen dergâhta bir yer görürsün

Farz-1 ayndır mürşîdini bulursun

Mürşîdsiz meydanda hiç lokma yeme

On ikide erişirse hidâyet

On yedide otuz farzı tamamet

Yirmi dörtte sâdık olursun gayet

Sâdık muhîb olursun gelirsin ceme

Otuz altıyınan yoldaş olursun

Kırkınan hesabı doğru verirsin

Geldiğin gittiğin yeri bilirsin

Tamamdır hesabın sakın gam yeme

Hasretî'yim menfâdayım burada

Seyyide yetenler kalmaz arada

Yetmiş iki çeşit mal var sırada

Yetmiş bir kimedir biri kime? (Ulusoy, 2014: 290).

-21-

Bugün bir mâhitâb yâre düş geldim

Mâil oldum hüsnün nûr dânesine

Bil ki dolu geldim sanma boş geldim

Âşıklar ser verir bir dânesine

Mecâzi olanlar canına kıymaz

Bin âyet okusan birini duymaz

Gerçek olan elinden var(ı)nı koymaz

Birden telef eder merdânesine

Sevgili yâr için serden geçmeli

Dost elinden dolu bâde içmeli

Aşk atı yüğrüttür binip aşmalı

Âşık olanlar bir dânesine

.....

Sevgili yâr için serini verir

Bazı ahmâk var geriye durur

Bak şu Hakk'ın Mecnûn divânesine

Divâne Hasretî'm ol nazlı yârim

Güzeli methetmek kisb ile kârım

Alan çok olur bektedir gevherim

Bin hazine kesilir her dânesine (Ulusoy, 2014: 317).

-22-

Bugün erenlerin şahını gördüm

Aman mürvet dedim darına durdum

Haki paylarına yüzümü sürdüm

Kâmili mürşidin dermanı gördüm

Söyler cavidandan icrar esrarı

Kaldır perdeyi göster didarı

Müminin delili cömert haydarı

Canımın içinde cananı gördüm

Dost dostu görünce güller açılır

Pir elinden dolu bade içilir

Divanında kanı gûnahtan geçilir

Kamu günahlardan geçen sultanı gördüm

Ustadımsın göster bana doğru rahı

Göster bana mürşü hem kible gahı

Sekiz cennetin ulu dergahı

Cennetin bekçisi rızvanı gördüm

Şap ana sırdır ol şahın mekânı

Şeş cihettir vücudun kanı

Dosta kurban verdim bu şirin canı

Derdimin tabibi lokmanı gördüm

Firdevs bahçesine benide yetir

Elim eteğinde divana götür

Üçler, beşler, yediler kitdeyhun getir

Kırklar meydanında erkânı gördüm

Hasreti'yim yetir beni de dara

Saklaki tamuda yakmasın nara

Günahkârım nasıl varam divana

Divanda oturan sultanı gördüm.²

-23-

Dedi bir er bana pişman olursun!

Hak'tan gayri sırrın açma bir ferde

Vücudun şehrine sultan olursun

Eyyûb gibi sabredersen her derde

Gözle Hak yolunu çıkma rızâdan

Înâyet olursa Bâr-i Hüdâ'dan

Deler arş ü ferşi geçer semâdan

Feryâd-ı garîbe olur mu perde?

Dostum sende nice namlar alırsın

Âkibet kurtulmaz gamda kalırsın

Eş olma nâmerde nâmerd olursun

Yâr olmalısın sen merd oğlu merde

Bu bir gizli haldir açıklanamaz

Lokman gelmeyince yâre sarılmaz

Zâlimin zulmüne Hak kail olmaz

Ya mazlumun âhı kalır mı yerde?

² http://www.asikremzani.net/ozanlar/Ozan_Hasreti.html

Hasîretî sırrın yâd ele deme

Arıt kalb evini kin kibir koma

Nasîbin var ise gelir gam yeme

Zerrece kısmetin var ise serde (Ulusoy, 2014: 286).

-24-

Eğer mü'minliğe gayret edersen

Mü'minin bir gizli hâli gerektir

Bir kâmil mürşide biat edersen

Evlâd-ı Ali'den eli gerektir

“Men âref” sırrını bilmeyen nâşi

Pîrinin uğruna verir mi başı

Âl-i İmran olan sırr-ı Bektâşî

Gönül bahçesinin gülü gerektir

“Men âref” sırrını bilmeyen nâdan

Ehl-i beyt yoluna can fedâ eden

Esrar-ı hakikat ilm-i cavidan

Her şeyden haberdar dili gerektir

Gerçekler madeni gülü hâr olmaz

Bin yıl emek çeksen kalan yar olmaz

Cihânda sorarsan “bilmem” der olmaz

Bileni bulmanın yolu gerektir

Ey Hasretî emeğini zay etme

Şâhin avın kargalara pay etme

Cevahiri çay taşına tay etme

Her şeyin emsali bile gerektir (Kaya, 2004).

-25-

Ehli-beyt düşmanı yol hâinleri

Yalan söyler neslim Ali’dir diye

Nicesin kendine bîat ettirmiş

Tarîkim Bektaş Velî’dir diye

Ehli-beyt’i taşlamaya başladın

Muaviye’nin işleğini işledin

Pîr Balım Sultan’dan elin boşladın

Bizim şâhtan senedimiz var diye

Ol adûler bir araya geldiler

Hünkâr öldü diye davâ kıldılar

Şâhin senedine mağrur oldular

Atamızdan gördüğümüz bu diye

Kör sofu ikrârı küfr ile yalan

Bîatı Hünkâr'a muhîbbân olan

Âyete lâ diyen kâfirdir inan

Lânet ol kavimin yoluna diye

Pîr'de eli olmayana bîat etmeyin

Kılavuzu şeytandır ona gitmeyin

Âdem'den gayriye secde etmeyin

Lehce-i Âl-i abâ haktır hû diye

Evvel Ali idi sonra Velî oldu

Ervâhı pâk olan aradı buldu

Kudret emri ile Cebrâil geldi

Cümlesi hakkında ikrâr bu diye

Hasretî'yim hatm el nebî kim oldu

Velîlik fermanı Hünkâr'a geldi

Bil-cümle erlerin nasîbin verdi

Benden sonra evlâdımı bil diye (Ulusoy, 2014: 267).

-26-

Ehl-i Beyt On İki İmâm aşkına

Canını odlara atmak görünür

İlm-i hakikatten anlar duyarsın
Varıp bir kerecik yetmek görünür

Rehberin destinden cân u gönülden
Eğer anlar isen dört kitap bundan
Yüz sürüp pâyına On İk'İmâm'dan
Hüseyn'in dâmenin tutmak görünür

Cebrâil'e rehberdir aslı nûrdandır
Bu sır gayet sır içinde sırdandır
Hünkâr-ı Hacı Bektaş Şâh-ı Merdândır
Aslı Horasan'dan gelmek görünür

Cümle evliyâya ser-firâz oldu
Ol vakit inanan îmânın buldu
Kör sofı yoluna çok lânet oldu
Bektâşiler yolu ulu görünür

Ali ile Muhammed de geldiler
Sırrı diyenleri bâtil kıldılar
Billah onlar mürşidini buldular
Varıp bir mürşide ermek görünür

Erenler bâbının yolu erkânı

Hakk Teâlâ onu halk etti kani'

Hakikat burcuna dikti nişânı

İk'isimde kendi bir don görünür

Kulak verme şu dünyanın zevkine

Bugün fırsat elde koma yarına

Erkân tıraş olup Hak dîdarına

Hasretî de der ki ermek görünür (Ulusoy, 2014: 315).

-27-

Ehl-i irfân bir araya gelince

Hakikâten haber alanlar gelsin

Hacı Bektaş Velî kutb-ül ârifin

Hünkâr'a elini verenler gelsin

Yanlış fetvâ verip azan gelmesin

Delîlsiz sohbeti düzen gelmesin

Cihânda serseri gezen gelmesin

Ehl-i beyt yoluna gidenler gelsin

Körlerin gittiği yola gitmeyin

Bîatsız adamı delil etmeyin

Zerrece gönlüne gümân katmayın

Pâk edip kalbini silenler gelsin

Üstâz gerek yok kıymeti bilmeye

Hakk râzı olur mu yüze gülmeye?

Cihânda zerrece kaydı olmaya

Hakikat kılıcın çalanlar gelsin

Hasretî'yim sözümü işit gel beri

Fırsat elde iken bulagör yâri

Dört Kapı'dan Kırk Makam'dan içeri

Erişip nasibîn alanlar gelsin (Ulusoy, 2014: 271).

-28-

El'amân Kâtib-i Allâm-ı kudret

Alnımıza yazılmış kara yazılar

Bir yandan gurbet il derd ile mihnet

Âh ettikçe kara bağrım sızılar

Cân-ı murâdına etmedin dermân

Bilmem ki kulunda var mıdır noksan?

Bu gurbet illerde sefil ser-gerdân

Acep ne haledir körpe kuzular

Hasretî ölüme haktır demişler

Ölümden betere hicrân demişler

Hubbü'l vatan mine'l îman demişler

Gönül ol sebepten vatan arzular (Ulusoy, 2014: 300)

-29-

Erişti nev-bahar açıldı güller

Eyle şimden geri zâr sarı bülbül

Bağrıma kâr etti ol şirin diller

Yaktı ciğerimi nâr sarı bülbül

Niçün âh çekersin bu çesmim seldir

Nutk eyle hâlini gel bana bildir

Senin intizârın bir gonca güldür

Benim âh ü zârım yâr sarı bülbül

Hasretî çekerim türlü gamları

Yine geldi ayrılığın günleri

Senin ile sevdiceğim demleri

Ferâmûş eyleme vâr sarı bülbül (Ulusoy, 2014: 319).

-30-

Evlâd-ı Ali'nin yolun bilmeyen

Şeksiz şu cihâna körünen geldi

Tarîk-i Bektâşî'ye elin vermeyen

Tâbi-i şeytandır harıman geldi

Yarattı ervâhı var etti Bârî

Aleyke bi-Rabbike buyurdu Ali

İkrâmın sahibi Pîr Bektaş Velî

Nûru sulbden sulbe sırrınan geldi

Âdem her dem hatâsını bilirse

Urum eri Horasan'ı bilirse

Mü'min Ehl-i beyt'in yolun bilirse

Vasıl-ı Hak olup Pîr'inen geldi

Kimi belî dedi Ali'ye erdi

Kimisi fehmetti serini verdi

Kimisi bilmedi beyhûde erdi

Şehîd-i Kerbelâ Hür'ünen geldi

Hasretî pîrim Hacı Bektaş Velî

Evlâd-ı Hüseyin neseb-i Ali

Kim inanmazsa o şeytanın kulu

Lâ dedi ervâhı harınan geldi (Ulusoy, 2014: 289).

-31-

Evvelâ Nûr-u Hudâ'dan Mustafâ Murtazâ geldi

Şefaât Hayrûnnisâ-i Fâtıma-tüz-Zehrâ geldi

Olubtur Şebber ü Şibbir İmam Zeynel Abâ geldi

Muhammed Bakır-ı Sultan, Cafer-i Rehnümâ geldi

İmam-ı Musa-i Kazım, İmam Ali Rıza geldi

Taki, Nâki, Şah Askerî, Mehdî Sahib-livâ geldi

Emânet sahibi Hünkâr ol hatm-i evliyâ geldi

Yolunda serin vermeye Hasiretî gedâ geldi (Ulusoy, 2014: 308).

-32-

Ey çeşm-i muhabbet zülf-i perîşân

Bu serim yoluna kurban görünür

Neyler bu cihânı derdine düşen

Kıblem meydandadır fermân görünür

Tâkatim tâk eder kaddimi bûker

İntizâr olanlar kanlı yaş döker

Ruhsârın Ve'l-fethi lisânın çeker

Kaşın arasında Kur'an görünür

Cemâlin vechinden yayılan nûrlar

Ârife ayândır fark etmez körler

Efendimin nazar ettiği yerler

Kâ'be-i Beytullah Rahman görünür

Görenler serveri âlemler mâhı

Gönlümün arzusu erenler şâhı

Yine kime koydun derd ile âhı

Ey tabîb destinden dermân görünür

Hasretî der sana hile katılmaz

Sıdkile sevenler taşra atılmaz

Rahmetinin nahyetine yetilmez

Dergâhında lûtf-ı ihsân görünür (Ulusoy, 2014: 310).

-33-

Ey nâdân gafletten uyan halk eden Settâr'a bak

İki cihânın güneşi Ahmed-i Muhtar'a bak

Karışa gör Ehl-i Beyt'e kalmayasın zulümâttan

Bende-i hanedân olup Haydar-ı Kerrâr'a bak

Şâh Hasan Hulgi Rıza zehri nûş eyleyip

Vermeyip münkîre fırsat bağrını taş eyleyip

Şâh Hüseyin Kerbelâ'da çeşmi kan yaş eyleyip

İki cihân serteser Kutb-u âlem Hünkâr'a bak

Şâh İmâm Zeynel'den geldi İmâm Muhammed Bâkır

İmâm Ca'fer dilde kudret ilm-ü ledûne okur

Aslımız Musa Kâzım'dan Sultan İbrahim şükür

Hakikat ilhâmı ol Pîri Peyker'e bak

Şâh Rızâ Şâh-ı server şehîd oldu Hak için

Takî'dir mülküne sultan canımız Allah için

Nakî yoluna ser vermiş îmanımız pâk için

Gezme cihânda serseri bir özgece kâra bak

Askerî'ye asker olup din yolunda kıl gâza

Mehdî gelip de bir gün münkîre ede cezâ

Rûz-1 mahşer deyince bir senet gerek bize

Ey Hasîretî o yerde sen başına bir çare bak (Ulusoy, 2014: 295).

-34-

Felek bu mu senden bize inâyet?

Tersine döndürdün çark-ı devrânı

Bunca il eyâlet ülke temânet

Târ-mâr eyledin cümle umrânı

Âşıklara verdin bunca derdi ne?

Eremedim esrârına virdine

Nakesler giremez merdân yurduna

Tilki ülkesinden kovdu arslanı

Sultan Süleyman'ın dest-i kıstında

İkâmet eyledi mülk-i zâtında

Bunca kuşlar kanadının altında

Sarıgebe telef etti doğanı

Ancak bu cefâya sabreder Eyyûb

Hüdâ'nın cefâsın sefâya sayıp

Cahiller kâmile sen bilmen deyip

Beyhûdeye hayrân etti insanı

Hasretî'yim niçin geldin cihâna

Bakagör bu viran bu eski hâna

Cümle kullar yalvarırken sultana

Şimdi kula muhtaç ettin sultanı (Ulusoy, 2014: 269).

-35-

Gafil insan kervan kalmış ün eyler

Hele kulak ver de dinle sen seni

Bülbül veş kuvve-i gerdûn eyler

Arayıp kusurun bil de sen seni

Erenlerin metâ'ından al biraz

Gerçeği okuyup hem gerçekten yaz

Küllî muhdesâtı yarattı üstaz

Her icat bozulur bozma sen seni

Şâh'ın defterinden geldi cihâna

Özü sâlih değilse gider tûfana

Bezîrgân yükünü yetir irfâna

Tayla metâ'mı yükle sen seni

Her gelene büküverme kaddini

Yaramazdan sakınıver kendini

Eh(i)l ol masivâdan çözü kemendini

Gönlünü kalburla ele seni seni

Ele çalka bir çec getir meydana

Malûm olsun Hazret-i Merdân'a

El delisiz olmaz gitme seyrâna

Yetir bir gerçeğe elin seni seni

Ey Hasretî pişir söyle sözünü

Aşkın ateşinden alıp közünü

Gösterişi bırak indir özünü

Cümle dosta kemter kıl seni seni (Ulusoy, 2014: 292).

-36-

Garip bülbül niçin gamlı yaslısın

Geçer kış günleri yaz var ucunda

Gül açılır gonca ile beraber

Güller solar sonra güz var ucunda

Senin derdin benim derdime paydır

Göremem gözlerin kaşların yaydır

Günlerim yıl geçer saatim aydır

Gözlerim yollar göz var ucunda

Bir saçı Leyla'da kaldı nazarım
Sair hûblar ile yoktur pazarım
Ben güzelden hicâb eder gezerim
Uzlete çekildim yüz var ucunda

Eğer bu sözümden hisse alırsan
Üç günlük dünyada beş gün kalırsan
Mağrur olma üç beş mangır bulursan
Güvenme çokluğa az var ucunda
Nasihat istersen bu sana yeter
Ârifler malını alana satar
Dünya bir kumardır oynarsan üter
Yürü ey Hasretî iz var ucunda (Ulusoy, 2014: 297).

-37-

Gel Ali sırrına ereyim dersen
Hacı Bektâş tarîkine gire gör
On İki İmâmlar'ı göreyim dersen
Evlâd-ı Mürsel'e elin vere gör
On ikidir imâmların nişânı
Her koca gencelir gelince ânı

Kalıp eskise de yeniler cânı

Ali evlâdına bi'at kıla gör

Karış Ehl-i Beyt'e dâmânını tut

Üstüne Yed-ullah âyetin okut

Niyâzın dışında yoktur bir umut

Baş indir pâyna yüzün süre gör

Hasretî'yim benim sözüm alana

Yakîn olma küfür ile yalana

Îmân ikrâr kapısını bulana

İkrârında sâbit-kadem ola gör (Ulusoy, 2014: 285).

-38-

Gel nafîle gezme divâne gönül

Dostun bakıştığı demânı gözle

Âlem kem işlekte olsa sana ne

Bir fitne devridir zamanı gözle

Küllî şeyy'in erbâbını arayıp

Sakın bir sır verme yüzün karayıp

Şöyle bir Hak ile halka yarayıp

Mürşîd eşiğinde dâmânı gözle

Dü cihânda sultan, irşâd eyleyen
Mü'minin kalbini dil-şâd eyleyen
Mi'rac'da Habîb'e cilve eyleyen
Sahib kudret Sırr-ı Yezdân-ı gözle

Kün deyip cihânı karar kıldıran
Levlâke levlâk kelâmı indiren
Hem indirip hem emredip gönderen
Ezel ahd eylemiş peymânı gözle
Muhammed Ali'den Hasan Hüseyin
Zeynel Bakır Cafer Kazım hem Rıza
Ol nûr-gevher Tâki Nâki Askerî
Ey Hasretî Mehdî zamanı gözle (Ulusoy, 2014: 307).

-39-

Gel yezid evlâdı inkâr eyleme
Dertl'olun derdine dermân bulaman
Dönüp M(u)aviye'den ikrâr eyleme
Mahşer meydanında ferman alaman
Yüz yigirmi dört bin nebî serveri
Hasan Hüseyin'in nesli evveli

İmam Zeynel Bakır gevherin kânı

İkrâr etmeyince Hakk'ı bulaman

İmam Cafer Hakk'ın dîdarı nûru

Kâzım Musa Rıza mü'min'in varı

Takî Nakî Hasan Ali Askerî

Muhammed Mehdî'ye cevap veremen

Muhammed'in nesli Ali'den geldi

Şems-ü Kamer'i de secdeye indi

Mü'min bi'at edip sücûd eyledi

Eğer fehm etmezsen nasib alaman

Esirin imamı Seyyid Fazlullah

Dîdâr-ı Peygamber nûr-ı aynullah

Kamını taş etti inanın billah

Bende kılmayınca secde kılaman

Hasretî'nin bu sözleri vâcibdir

Efendim şanına Kur'ân şahiddir

İsmin yedi esmâ' yedi ayetdir

Kulluk etmeyince necât bulaman (Ulusoy, 2014: 312)

Gelip tarıkattan haber almazsan

Gerçeği fark edemez hayvan olursun

Er olsan da marifetler göstersen

Mürşîdi bilmezsen şeytan olursun

Esfelden çıkarıp bütün vücûdun

Sürünü sürünü bulup ma'bûdun

Bağlamazsan Pîr yoluna umûdun

Gelir hayvan gider hayvan olursun

Eğer aldın ise sırr-ı sevdâyı

Başından def'eyle hırsı kavgayı

Çıkar hevesinden yalan dünyayı

Varlıktan geçersen Hakk'ı bulursun

Hasretî'nin sözü vardır bilene

Söyle sözünü dinleyecek olana

Münkîrin sözleri çıktı yalana

Hünkâr'ı bilersen Âdem olursun (Ulusoy, 2014: 287).

-41-

Her kim muhibliğe niyet edende

İşleğinde güzel hâli gerektir

Ahd-i bîat edip kâmil mürşîde

Evlâd-ı Ali'den eli gerektir

Nushuma kulak ver tutma kallâş

Ehl-i beyt uğruna vererek baş

Âl-i İmrân oku sırr-ı Bektâşî

Batından haberdâr velî gerektir

Gerçeğin sırrından ne anlar nâdân

Ali'nin yoluna ser fedâ eden

Esrâr-ı hakikat ilm-i câvidân

Gönül bahçesinin gülü gerektir

Mü'minin bahçesi güldür hâr olmaz

Yüz bin va'z eylesen kallâş yâr olmaz

Gezdirdi cihânı haberdâr olmaz

Hünkâr Hacı Bektaş Yol'u gerektir

Hasretî'yim emekciğin zây etme

Şahin avın kargalara pay etme

Cevâhiri çay taşına tay etme

Kişi ikrârına bağlı gerektir (Ulusoy, 2014: 263).

-42-

Hünkâr Hacı Bektaş Nesl-i Ali'den

İkrâr olmayanda îmân mı vardır?

Vâhid- ullah deyip teslim olandan

Gayri bir kimseden yârân mı vardır?

Levlâke şânında delîl ü bûrhân

Yed'i Yedullah'dır buyurdu Sübhân

Dünya benim dedi Yezîd ü Mervân

Hüseyn-i Kerbelâ'ya zevâl mi vardır?

La'net olsun bâtil yola gidene

Münâfik ilmine amel edene

Hünkâr evlâdını inkâr gelene

Mahşer kapısında Rıdvân mı vardır?

Bâ-i Bismillah ile okunur âyet

Dört kitâp hakkında şeksiz inâyet

Mürebbî musâhib olsa temâmet

Hak Habîbullah'a gümân mı vardır?

Hasretî'yim ikrâr îmân Ali'ye

Sırr-ı Settâr Hacı Bektaş Veli'ye

Ona şek getiren Mervân kulu ya

Ehl-i Beyt'ten gayri dâmân mı vardır? (Ulusoy, 2014: 265)

-43-

İnsan-ı kâmile ermeyen

Her ölçümü dede sanır

Delîl-i bürhân görmeyen

Gürültüyü deyiş sanır

Beğenir kendi bed huyun

Gerçek erden almaz payın

İçer köşklerin suyun

Dost elinden bâde sanır

Gülûstan nedir bilmeyen

Muhabbet gülün dermeyen

Hünkâr dergâhın görmeyen

Samanlığı saray sanır

Dost yaylasın yaylamayan

Aşk deryasın boylamayan

Hak yolunda ceng yapmayan

Körün taşın gazâ sanır

Hasiretî verir serin

Fâş etmez nâdana sırrın

Bulmayınca sâdık yârin

Hüsn-ü leylâ suda sanır (Ulusoy, 2014: 274).

-44-

Mir'at-ı Mir'aç-nâme

Kün dedi karar eyledi

Yeri göğü arşullahî

Çâr anâsırdan yarattı

Âdem-i Safiyy-ullahî

Ve lekad keremnâ dedi

Melekler secdeye indi

İblis lâin etmem dedi

Takındı (toku) lânetullahî

Âdem ol Hâlik'i gördü

Başına çok haller geldi

Cemâline bir nûr indi

Âdem bildi nûrullahi

Âdem'den zürriyet geldi

Hak emri dört gürûh oldu

Dördüne dört tâ'at verdi

Ol fikri zikrullahî

Bir katre nutfeden oldu

Âdem'den nûr Şit'e indi

Ehl-i Hakk'ı tahkîk kıldı

Ve hem Şit Nebiyullahî

Halil'in evladı gelip

Abdülmuttalib Ebû Talip

Ol zaman nûr(u) iki bölüp

Bilenler bildi billahî

Dü cihân güneşi Ahmed

Vahiy geldi oldu irşâd

Münkirler ne bilsin ahad

O bir nûr-ü nûrullahî

Dostunun selâmını aldı

Gönülleri şâzi kıldı

Cebrâil'i rehber bildi

Arzu ettiler Allah'ı

Açıldı Hâşimî necli

Mustafa Murtaza nesli

Yüz yirmi dört bin nebî

İbrahim Halilullahî

Abdullah'tan Nebî zuhûr

Dü cihân oldu fâhir

Ebu Talib'den geldi nûr

Ali'yyün Velîyullahî

Hak emretti Cebrâil'e

Habibim Mi'râc'a gele

Önünce delîli bile

Cebrâil Emînullahî

Sıret-ül müntehâ(ya) vardı

Cebrâil ânında durdu

Bundan öte sana dedi

Sen görürsün ol Allahî

Nalinin çıkarmak ister

Hatiften nidâ “dost” der

Arş-ı azîm’i gel göster

Nalin-i Habîbullahî

Yetmiş iki perde geçti,

Hakk’ın emri ile açtı

İki perdeyi anda geçti

Göründü Hikmetullahî

Azîzullah el uzattı

Nûru âlemi bezetti

Âlem bu anı gözetti

Ver(di) Hâtem Nebîyullahî

Âşık ma’şûkunu gördü

Habîb maksuduna erdi

Doksan bin kelâmın sordu

Danıştı kelâmullahî

Bilenler bilir bileni

Gerçeğe âşık olanı

Gördü bir mahbûb civânı

Habîb bildi Sırrullahî

Gelmek için destur aldı

Cihânı gülşen şâz kıldı

Mü'mine tevhibi verdi

Tutmak için illallahî

Arş-ı muazzam'a verdi

Anda çok hikmetler gördü

Habîb'e bir nişân virdi

Hâtem-i nebiyullahî

Uçmak kapısına vardı

“Destûr Ya Allah'ım” dedi

“Gel!” deyu Rabb virdeyledi

Uzattı dest-i sırrullahî

Süt, elma ve baldan aldı

Kudret lokması da geldi

İkisi de bile tattı

Yediler ni'metullahî

Otuz bini şeriatta

Otuz bini tarîkatta

Otuz bini hakîkatta

Bilenler bildi billahî

Kudret hazinesin buldu

Özünü ikiye böldü

Engürü bergüzâr aldı

Secde etti bâbullahî

Kırklar yolunu gözetti

Vardı Kırklar'ı bezm etti

Oturuben niyâz etti

Selmân sundu keşkûllahî

Selmân'a bir üzüm verdi

Yâr yâri ol demde gördü

Hepsi pervâneye girdi

Tutundular arşullahî

Ali anda tavaf etti

Doksan bin kelâm vafetti

Hâtemi nümâyân etti

Verdi Şâh'a Emrullahî

Şâh Hasan Hüseyin geldi

Îmâm Zeyne'l yâre aldı

Îmam Bâkır şehîd oldu

Rızâ-yı Vâridullahî

Îmâm Ca'fer din rehberi

Musa Kâzım din serveri

Olam Rızâ'nın çâkeri

Veririm cânı billahî

Takî Nakî Şâh Askerî

Onlar birbirinin yâri

Mehdî mü'min intizârı

Tez gel zamanullahî

Esrâr-Hak galib oldu

Kırklar murâdını aldı

Habîbullah anda geldi

Gördü Ali Keremullahî

Çâr emânet fakri geldi

Muhammed, Ali'ye verdi

“Âhir sahibi var” dedi

Bektaş-i Kaddesallahî

Kutb-ı âlem Hünkâr geldi

Emânet sahibin buldu

Bunca erler nasîb aldı

Bağladı rızaullahî

Cenâb-ı Hak el uzattı

Nûrî âlemi bezetti

Dü cihân fahrî gözetti

Gördü Hatemin Vallahi

Bendesin almış araya

Varınca bakîy saraya

Bu Hasîretî biçâreye

Şefaet eder inşallahî (Ulusoy, 2014: 276).

-45-

Mürşid-i kâminden dersin almayan

Nedâmeti-nedân hârınan geldi

Hünkâr Hacı Bektaş kutb-ül ârifin

Nûru sulbden sulbe sırrınan geldi

Kimi fehmeyledi Hakk'a ulaştı

Böylece Hünkâr'a Pîr'e yanaştı

Kimi yularıyla hâre dolaştı

Münkirin emeği yelinen geldi

Mü'min olan atasını bilmeli

Kazancını Hakk yoluna vermeli

Zemânenin imâmını bulmalı

Îmân irfân böyle yolunan geldi

Urum'un eriyse eğer bir kişi

Tarîk-i müstakim'e uyarsa işi

On İki İmâm'a bağlanıp başı

Divân-ı Hünkâr'a dârınan geldi

Men-aref sırrını bilmeyen vahşi

Mânend-i hayvandır humârdır işi

Denk m' olur cevhere kara çay taşı

İnanmadı münkir gâlinen geldi

Hasretî söyleme nâdâna sırrın

Ehl-i beyt yoluna verüben serin

Lânetle Mervân' ı cümle mü' mînin

Muhammed soyuna kirinen geldi (Ulusoy, 2014: 272).

-46-

Sene bin iki yüz yetmiş

Yetmiş ola Allah Allah

Beni kendine âşık etmiş

Etmiş ola Allah Allah

Hakîrin mâ'şuku Leylâ

Beni Mecnûn ettin böyle

Efendim sen ihsân eyle

Etmiş ola Allah Allah

Ali' nin ihsânı boldur

Hasan Hüseyin gonca güldür

Şâh Zeynel' de elim vardır

Tutmuş ola Allah Allah

Bâkır Ca'fer ile Kâzım

Rızâ Takî nazım

Askerî yâremiz bizim

Sarmış ola Allah Allah

Hasretî, Mehdî'nin geldiği

Olsun erenlerin dediği

Çalınsın sûr düdüğü

Çalmış ola Allah Allah (Ulusoy, 2014: 275).

-47-

Şeriat bâbında hizmet ederken

Tarîkat kuşağı çezili geldi

Ma'rifette lâm elife giderken

Hakîkat üstüme düzülü geldi

Karış Ehl-i beyt'e bakıp cihâna

İnsan-ı kâmil ol gitme tûfana

İyilik et herkese bulma bahâne

Nesimî yakadan yüzülü geldi

Âdem midir mahlûkatın hepsi?

Âdem oldur Ehl-i beyt tapusu

Âdeme açıldı mi' râc kapusu

Yed-ullah âyeti yazılı geldi

Hasîretî bu kelâmın özürdür

Her nerde çağırsan orda hazırdır

Kırk ozana yedi âşık nazîrdir

Yeminî, Virânî, Fuzulî geldi (Ulusoy, 2014: 294)

-48-

Teferrüc eyledim devr-i cihânı

Âşıklar sevdâyı yâre bağlamış

Şu elin yurdunda nâdân dilinden

Mazlûmlar âh çekip kara bağlamış

Âşık maşûkuna demiştir belî

Aradan kesilsin münâfık dili

Nerde bir gül bitse orda bir çalı

Bülbül de gülünü hâre bağlamış

Küheylânlar az pahaya satılmaz

Yavru şahin kerkeneze katılmaz

Çatal sevdâ ile Hakk'a yetilmez

Hasretî gönlünü bire bağlamış. (Ulusoy, 2014: 291)

-49-

Vilayet sofrasını meydana seren

Hakikatta yenen lokma sır olur

Otuz üç urufun şepbel misabı

O sofraya el sunanlar er olur

Binde bir can o safraya sunamaz

İkrar verir ikrarında duramaz

Hakikat sırrının ilmine eremez

O sofraya el sunmayan kör olur

Gerçekler mümini işlekten bilir

İşleği olmayan yorulur kalır

Kör olan benlik sazını çalar

Onlar ködür hakikatı göremez

Hakikatsız işlek batıldır uyma

Cahilin sözünü kalbine koyma

Muhammed Ali'nin yolundan şaşma

Muhammed Ali'ye uyan ahirette nur olur

Bulayım dersen yetmiş üçün kolayın

Gel Ali resulu sen olma hayin

Yalancı gerçekten alamaz payın

Gerçeklerin ahdı ikrarı bir olur

Hasreti'yem müşkül oldu işimiz

Acayip oldu seçilmiyor düşümüz

Gönül muhabbetten kesti kışımız

Kesilmemiş karaçalı pür olur³

-50-

Yine bir ayrılık çöktü serime

Aşayım gideyim dağlar duman mı?

Bir bergüzâr veremedim yârime

Şu hengâmda ayrılacak zaman mı?

Yüklendi barkana çekildi katar

Arttı derdim eskisinden besbeter

Ağlama sevdiğim bu cefâ biter

Gidiyorum, geleceğim gümân mı?

Payımıza düştü diyâr-ı gurbet

Adûlar duymasın çektiğim hasret

Ne ağyare minnet ne yâre vuslat

³ http://www.asikremzani.net/ozanlar/Ozan_Hasreti.html

Behey münkîr gayrı senden amân mı?

Yârimin zülfü siyah gözleri kare

Bahtsızız düşürdün efgan ü zâre

Ya Rab hasret koyma gül yüzlü yâre

Ok olmuş kirpikler kaşlar keman mı?

Viran bağımın gülleri bitmez

Şakıyıp dalında bülbüller ötmez

Hasretî bundan gayrı murada yetmez

Bilmem devir döndü âhir zaman mı? (Ulusoy, 2014: 298)

-51-

Yine sefinemiz doldu dert ile

Açıldı deryâyâya saldı gidiyor

Bahçedeki güller hem hasret ile

Kadrini bilen yok soldu gidiyor

Yalan dünya cefâsından geçenler

Mahşerde İdris'le hülle biçenler

Hakk Âdemde amma bilip seçenler

Hakk'ı öz şehrinde buldu gidiyor

Sevdâsı gitmiyor garip serimden
 Eller tan eylesin geçmem yârimden
 Tâlip payın alır güzel pîrinden
 Gafiller hayâlde kaldı gidiyor

Evliyâ ceminde bülbüller öter

Sedası işiten cana can katar

Yol bilmeyen körler çamura batar

Çökekten nasibin aldı gidiyor

Hasretî der ikrâr Bektas Velî'den

Biz belî demişiz kal u beliden

Gerçekler gevheri aldı Ali'den

İrengi bulunmaz oldu gidiyor (Ulusoy, 2014: 306)

4.2. Hamdullah Çelebi İçin Yazılmış Şiirler

-1-

Aşkım aldın arzularım bağlattın

Medet Mürvet Mustafa ya Murtaza

Yaşın yaşın zindanlarda ağlattın

Medet Mürvet Mustafa ya Murtaza

Sen kerem-kânisin bense bî-çâre

Yine senden olur derdime çâre

Sînemi vurdular bin türlü yâre

Medet Mürvet Mustafa ya Murtaza

Gurbete düşünce kıymetin bildim

Fehmettim özümü tavâfa geldim

Aşkın ateşinden kül oldum yandım

Medet Mürvet Mustafa ya Murtaza

Şîr'i Hamdullah'a yönümü döndüm

Ettiğim isyâna tövbeye geldim

Şükür eşiğine yüzümü sürdüm

Medet Mürvet Mustafa ya Murtaza

Sukûti'yem söyler altmış yaşında

Hûblar şâhı Hamdullah'ım peşinde

Gel koyma sultânım gönül kışında

Medet Mürvet Mustafa ya Murtaza

-2-

Efendimiz bu milleti ehl-i mü'min eylemiş
 Muhammed Ali'nin sırrı onlar kalbi beytullâh
 Yetmiş iki milleti bil ki mücrümîni de sevmiş
 Dört mezheb yetmiş üç millet cümlesi Habîbullah

Nice bin peygâamber geldi her biri bin yaşadı
 Bakın altmış üç yıl yaşadı mü'minlere olan şâh
 Nerde Muhammed Mustafa, Ebu'l Kasım onun adı
 O çıkınca Mi'râc'a yazıldı Kelâmullah

Ali hâtemini yuttu Mi'râc'da aslan donunda
 Velâyet kapı açıldı Ali oldu Velîyullah
 Evveli Âdem Nebî, âhirî Hâtem-i nebî
 Evveli hem âhiri o demişler ârif-i billah

Peygamberlik son bulunca Ali On İki İmâmlar
 Mü'mîn olan velâyete eyledi imânullah
 Esrâr-ı sır derler amma, âhir hayır inşallah
 Şeyh Çelebi Hamdullah bu vakte Velîyullah

Eğer doğru söz istersen budur hasbetenillah
 Velâyetin sâyesinde öğrendik kulhüvallah

Bin iki yüz altmış dörtte dedik ki kâmilullah

Bin iki yüz bir senesinde ey Velî okuttu Allah

Âşık Velî (Ulusoy, 2014: 222)

-3-

Kelb rakîb efendime taş atmış

Pîr hakkıçün birdir iki diyemem

Hamdülillâh şükür bize vird etmiş

Zirâ bir dakika dilden koyamam

Efendim gönlümün mülkü sultânı

Bilen bilir sultânların sultânı

O idi cihânda halk eden beni

Ol Hakk'ın emrine bir şey diyemem

Bir şey dahi bilsem onu da derdim

Bildiğim budur ki o ede yardım

Hezârân güzele meylimi verdim

Hiçbirini ayârına koyamam

Ayârı var desem kay'olmaz Allah

Sözüm sahî budur vallahi billâh

Kadîmden ne gelse Allah Eyvallah

Emr-i pâdişahdır karşı koyamam

Hem pâdişahım hem de hünkârım

Gayretinden kılıç çalmaktır kârım

Yahud Mansûr gibi meydanda dârım

Bir can için gayretini koyamam

Veli'm eydür anlamayana lânet

Îmânım var hem Ali hem Muhammed

Ehl-i beyt'tendir bize inâyet

Kıyana lânet kendim kıyamam

Âşık Velî (Ulusoy, 2014: 226)

-4-

Bugün mü'minlerin Kerbelâ günü

Mürvet Pîrim Şâh Velâyet gel yetiş

Medine'de duyan Uhd'daki ünü

Mürvet Pîrim Şâh Velâyet gel yetiş

İlmin deryâsını içtiğin gibi

İfritin bendini açtığın gibi

Ejderhâyı iki biçtiğin gibi

Mürvet Pîrim Şâh Velâyet gel yetiş

Yemen illerinin Veysel Karan'si

Geçmez oldu yüreğimin yâresi

Yine senden olur derdin çâresi

Mürvet Pîrim Şâh Velâyet gel yetiş

Kerbelâ'nın Horasan'ın dervişi

Acep duyar m'ola Rum'daki işi

Urum diyârının Hacı Bektaş'ı

Mürvet Pîrim Şâh Velâyet gel yetiş

Hani teslim hani hırka hani tâc

Kemberbeste kalenderler verdi bâc

Âmân ehli olan işi gâyet güç

Mürvet Pîrim Şâh Velâyet gel yetiş

Dervişlerin tâcı başından indi

Sene bin iki yüz kırk iki konu

Yalvaralım edip eyleyen kendi

Mürvet Pîrim Şâh Velâyet gel yetiş

Çelebi Hamdullah sürgüne gitti

Zâlim sekbanlar çok kötülük etti

Aç yayan işkence canına yetti

Mürvet Pîrim Şâh Velâyet gel yetiş

Veli'm eydür çağırılım Pîr'ime

Acep bir yol bakmaz m'ola zârıma

Ol hâlimiz bildir Gâni Kerim'e

Mürvet Pîrim Şâh Velâyet gel yetiş

Âşık Velî (Ulusoy, 2014: 226)

-5-

Nasip olur Amasya'ya varırsan

Giden sâil selâm getir pîrimden

Hûblar şâhı Hamdullah'ı görürsen

Giden sâil selâm getir pîrimden

Hayali gönlümde çekerim âhı

Acep görür müyüm gül yüzlü şâhı

Bunca âşıkların sırr-ı penâhı

Giden sâil selâm getir pîrimden

Mecnûn gibi bir sevdâ var başımdan

Cihân sele gitti çeşmim yaşından

Kim ayrılmış ben ayırlam eşimden

Giden sâil selâm getir pîrimden

Sene bin iki yüz kırk dörtte beyân
Kırkların ceminde görmüşüm ayân
Mürsel göbeğinde tâze bir civân
Giden sâil selâm getir pîrimden

Veli'm eydür dost köyüne varınız
Balım Sultan olsun size kılavuz
Benim pîrim Amasya'da yalnız
Giden sâil selâm getir pîrimden

Âşık Velî (Ulusoy, 2014: 228)

-6-

Nereden gelişin böyle?
Dost ilinden gelen sâil
Gül yüzlümden haber söyle
Dost ilinden gelen sâil

Vardın mı Ferhat Taşı'na?
Nazar kıl çeşmim yaşına
Sarguç takınmış başına
Dost ilinden gelen sâil

Uğradın mı Amasya'ya?

Vukuf oldun mu her şeye?

Yüz sürdün mü kaşı yaya?

Dost ilinden gelen sâil

Yandı ciğer döndü köze

Sürme çekmiş elâ göze

Bir hayırlı haber bize

Dost ilinden gelen sâil

Veli'm eydür arttı zârım

Gece gündüz intizârım

Amasya'da kaldım Pîr'im

Dost ilinden gelen sâil

Âşık Velî (Ulusoy, 2014: 230)

-7-

Sene bin iki yüz elli yedide

Efendimiz gelmiş gamlar dağılsın

O rûz-ı mutahharanın sâhibi

Ulu sultan gelmiş gamlar dağılsın

Efendim on iki tarikin başı

Hep başına geldi duyan her kişi

On beş yıldır dökeridim gözyaşı

Yanaklardan yüzden nemler dağılsın

Zâlim padişaha Hakk divân açar

Divânda yahşiyi yamanı seçer

Arslanı görünce tilkiler kaçar

Ya onlar sağ kalmaz kinler dağılsın

Hünkâr'ın gittiği yollar şâd olsun

Hasbahçe'de biten güller şâd olsun

Efendisi gelen kullar şâd olsun

Softalar yobazlar şunlar dağılsın

Bugünlerde cennet kapısı açılmış

İyi gün doğmuş nurlar saçılmış

Kurbanlar kesilmiş kadeh içilmiş

Al beyaz bâdeler camlar dağılsın

Balım Sultan Mürsel Dede oğludur

Abdüllâtif Feyzullah'a Ali'dir

Şeyh Hamdullah her çerağdan uludur

Yâreler sarılsın emler dağılsın

Silsilesi Ali, Resulî evlât

O pâdişah bühtân kıldı ne hikmet

Veli'm eydür her dem Hünkâr'a minnet

Gönlümüz şâd olsun gamlar dağılsın

Âşık Velî (Ulusoy, 2014: 232)

-8-

Gönül arz'edelim Balım Oğlu'nu

Gece gündüz intizârım ol yâre

Şeker şerbet leb-i balım gücenmiş

Demiş ki zülfünden çekeyim dâre

Gece gündüz şâhım kılarım âhı

Amasya tahtında güzeller ş3ahı

İmânı olana bu sözüm sâhi

Hasretinden sinem oldu çalpâre

Şükür olsun erdik gençlerden gence

Ötüşür bülbüller gülleri gonca

Dostun bastığı toprağa gelince

Gözüme göründü Belh ü Buhara

On İki İmâmlar çektiler çile

Nice velîler de gitti bu yola

Yusuf gibi Mısır'a hem sultan ola

Âkıbeti hizmet kılam bu kâre

Mürvetim var ne haddim var dil olmak

Benim gibi gedâ sana kul olmak

Senin ihsânındır bize gel olmak

Himmet eyle hasiretler yüz süre

Amasya tahtında Çin ü Maçin'de

Bihamdillah derler duyduk kaçında

Sene bin iki yüz kırk dört içinde

Yüzüm sürdüm Hayder Gani Hünkâr'a

Velî'm eydür dostu ziyâret eyle

Hasret olanlar kavuşa böyle

Hacı Bektaş Velî sen imdat eyle

Sen el katmayınca sağalmaz yara

-9-

On bir aydır ben pîrime hasiret

Varaydım Şâh-ı Merdân aşkına

Nasıl gider bu sinemden kesiret

Göreyidim Şâh-ı Merdân aşkına

Kırk gündür gördüğüm yoktur düşümden

Pusu mihnet gitmez oldu başımdan

Irmak Kapısı'ndan Ferhat Taşı'ndan

Varaydım Şâh-ı Merdân aşkına

Gönülde karıştı hûblar göçüne

Efendisi kalmasın kulun suçuna

Saat dördte Amasya'nın içine

Gireyidim Şâh-ı Merdân şakına

Mübârek yüzünü görünce gözüm

Gülyüzlü yâr ile varıdı sözüm

Diz çöküp mübârek dizine yüzüm

Süreyidim Şâh-ı Merdân aşkına

Efendim de soruncağız hâllerim

Dudulu kumrulu olur dillerim

Bülbül oldum hasretine güllerin

Dereyidim Şâh-ı Merdân aşkına

Efendim doldurup verince camı

Orada açılır Kırkların cemi

Kendisinden olur yâremi emi

Saraydım Şâh-ı Merdân aşkına

Veli'm eydür bu merhemini dâdına

Âşık yanar maşûkunun oduna

Külli maksûduma her murâdına

Ereyidim Şâh-ı Merdân aşkına

Âşık Velî (Ulusoy, 2014: 236)

-10-

İsmi Hamdullah'dı gürbüz er idi

Âşıklara sâdıklara yâr idi

Tâ baştan ayağa münevver idi

İnci mercan gevher lâ'l ağlamaz mı?

Açardı dükkânı gevher satardı

Dertli olanlara dermân katardı

Dudu kumru kafeslerde öterdi

Kumrudan ayrılan dal ağlamaz mı?

Vara idim türbesinin başına

Yüz süreydim toprağına taşına

Yaktın şu sinemi aşk atasına

İsmi zikreden dil ağlamaz mı?

Sene bin iki yüz altmış üç oldu

Varam dedim varamadım suç oldu

Don değışti şu dünyadan göç oldu

Kervanı kesilen bel ağlamaz mı?

Âşık Veli'm eydür derdim yüz oldu

Gecinden isterdik gayet tez oldu

Yaz bahar ayları döndü güz oldu

Bağa gazel düşse gül ağlamaz mı?

Âşık Velî (Ulusoy, 2014: 239)

-11-

Niyâzım eylerim Pîr Hamdullah'a

Hakikatten haber alandan eyle

Hünkâr Hacı Bektaş Kaddes Allah'a

Hünkâr'a bâti olandan eyle

Çarpıcı yalancı kullardan sakla

Eğri yol gösteren dillerden sakla

Yolsuz, aşılmayan bellerden sakla

Ehl-i Beyt yolunu bilenden eyle

Câhile bîatım nasip ettirme

Yoldan azıp aman eğri gittirme

İblisin de tuzağına tutturma

Pâk edip kalbini silenden eyle

Kâmiller cömerttir affeyler bizi

Efendim dîdâra süreyim yüzü

Zikrim fikrim her dem unutmam sizi

Gayret kılıcını çalandan eyle

Dertli Fakir bul tabîbin ölmeden

Yardım kıl Hünkâr'ım vakit gelmeden

Alma canım cemâlini görmeden

Ulaşıp nasibin alandan eyle

-12-

İnkârın soyuna boyun eğmeyen

Hünkâr'ın postuna Pîr'im Hamdullah

Hilekâr hükmüne müdâfaa kılan

Nâmerdler kastında Pîr'im Hamdullah

İdam sehpasını kurdular tamam

Yalan iftiraya uğradı imâm

Canını yoluna eyledi ikrâm

İkrâr-ı ahdinde Pîr'im Hamdullah

Daim ceng eyledi Hakk'a kör ile

Amasya'ya hicret etti zor ile

Keder bucağında ömrü zâr ile

Hasret nefesinde Pîr'im Hamdullah

Nutku ilm-i ledûn mürşîd-i merdân

Nesl-i Ali Şâh-ı şehîd-i nûr'dan

Halimî'yi dûr etmesin Yaradan

Şefâat bâbında Pîrim Hamdullah

Âşık Halimî (Hacı İsa ÖZBAY) (Ulusoy, 2014: 242)

-13-

Sene bin iki yüz elli (i)ki Allah

Çok acı fâniden bir mihman gitti

Amasya'da menfî Sultan Hamdullah

Dinimiz serveri aşk âyan gitti

Tüm mü'minler böyle severdi yakîn

Fânidir bu dünya emri feleğîn

Duyan aşîretler ağladı yekûn

Dü cihân vârisi Şâh(-1) cenân gitti

El çekip dünyadan ol hayyın seri

Rûhun teslim etti erenler eri

Sürgünde yaşarken ol din serveri

Hel'etâ şânında Er Rahmân gitti

Mürşîdin postunda leyliye nişan

Delîlimiz vechi Şâh-1 Horasan

Nasıl mevt an ise ol İmâm Hasan

İşte aynen böyle nûr-efşân gitti

Hüseyn-i Kerbelâ Zeyne'l Abâ'yı

İmâm Bâkır C' afer imâmlar payı

Horasan sultânı Kâzım Rızâ'yı

Hüsnü mâh kaşları hûb kemân gitti

Tâkî Nakî Asker hulk-i hidâyet

Nesl-i Resûl Mehdî kutb-i velâyet

“Nûn vel kalem” indi Şâh-ı nübüvvet

Gönüller fetheden kahraman gitti

Resûl-i Ahmed'dir cedd-i penâhi

Dîdârından mahrûm etme ilâhî

Kul Emîn arzûmend-i dergâhı

Firdevs'e bir sâdık bir mihmân gitti

Âşık Kul Emîn (Ulusoy, 2014: 244)

5. SONUÇ

Şüphesiz ki Osmanlı'nın geniş bir coğrafyada hüküm sürmesini sağlayan Yeniçeri Ocağı Kurumu ile Hünkâr Hacı Bektaş Velî'nin derin tasavvufî görüşüyle temellerini attığı özellikle Anadolu ve Balkanların Türkleşmesi ve İslamlaşmasında büyük rol oynayan Bektâşî Tarikatı arasında manevi anlamda sıkı sıkıya bağlılık vardır. Bu manevi bağlılık bir kurumu ortadan kaldırırken diğer kurumun da kaldırılmasının gerekliliğini düşündürecek kadar büyüktür.

Vaka-i Hayriye adıyla bilinen, sonucu Yeniçeri Ocağı Ocağı'nı ve Bektâşîlik Tarikatı'nı kapatmaya giden bu olay, Alevî Bektâşî tarihi açısından ne kadar önemliyse; Türk tarihi açısından da o derece önem arz etmektedir. Çünkü bu yaşananların sonunda - Bektâşîliğin büyük bir yara alması, tahrip edilmesi- Osmanlı Devleti'nin de askerî gücü zayıflatmış ve bu tarihten sonra askerî başarılar elde edememiştir.

Bektâşîliğin merkezi Kırşehir/Hacıbektaş postnişini, evlad-ı Hünkâr Pir Hamdullah Efendi de bu olaylardan nasibini almış ve Amasya'ya sürgüne gönderilmiştir. Hak âşığı Hamdullah Çelebi'nin sürgün edildikten sonra yazdığı şiirlere bakıldığında maddî anlamda zor günler geçirmesine rağmen, onun gönlünde Hacıbektaş'a olan hasretlik ve uğradığı haksızlığa duyduğu üzüntü vardır.

Hamdullah Çelebi, önceleri "Hamdullah" mahlasını kullanırken sürgünden sonra kaleme aldığı şiirlerinde "Hasretî" mahlasını kullanmıştır.

Hasretî, 8'li ölçüde de olmakla birlikte genellikle şiirlerini 11'li hece ölçüsüyle kaleme almıştır. Hamdullah Efendi'nin şiirlerinden derin bir Kur'ân bilgisine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Hasretî, tarikat geleneğini şiirlerine de yansıtmış, dinî terimler dışında şiirlerini sade bir Türkçeyle kaleme almıştır.

KAYNAKLAR

A.Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, C.EV; 26/1294

BOA, İ.DH; 32/1518

BOA, HH; 290/17351 /1242-1827

BOA, HH; 290/17386/1241

BOA, HH; 291/17406/1241

BOA, HR. MKT; 64/47/28/Z/1269

BOA, MKT. MVL; 66/61/19/S/1270

BOA, HH; 293/17474/1242

B.Kaynak Eserler

Alkan, M. (2011). “Hacı Bektaş-ı Velî Tekkesine Nakşibendî Bir Şeyhin Tayini: Merkezî Bir Dayatma Ve Sosyal Tepki”. *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, (57), 213-223.

Alparslan, A. (1996). *Abdülbâki Gölpınarlı*. Ankara: Kültür Bakanlığı, 86.

Alşar, E. (1979). *Türkiye Tarihi*. İstanbul: Milliyet Yayınları, 145.

Altınok, B. Y. (1998). *Alevîlik-Hacı Bektaş Velî-Bektâşîlik*. Ankara: Oba Kitabevi, 309-314.

Arslanoğlu, İ. (2002). “Alevîliğin Tarihsel-Sosyal Temelleri”, *Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, (23), 123-180.

Aydemir, A. (1992). *İslâmî Kaynaklara Göre Peygamberler*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 47.

Aydoğan, R. (2015). *Osmanlı Toprak Düzenlerinin Mezheplere Etkisi*. Ankara: Kurgu Kültür Merkezi Yayınları, 84-88.

Barkan, Ö. L. (1942). “Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân Ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar Ve Temlikler”, *Vakıflar Dergisi*, 5, 209-237.

Bozdemir, M. (1982). *Türk Ordusunun Tarihsel Kaynakları*. Ankara: A.Ü.Sbf Yayını, 53.

Çağrıncı, M. (2012). Vatan. *İslam Ansiklopedisi*, 42, 564.

- Çelik, M., Yıldırım, S. (2010). “Peygamberlerin Sanatsal Faaliyetleri Üzerine”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29, 67-94.
- Dânişmend, İ. H. (1972). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, İstanbul: Türkiye Yayınevi, C. 4,110-112.
- Daşcıoğlu, K. (2005). “Yeniçeri Ocağı ve Bektâşî Zaviyelerinin Kapatılması”, *Gazi Üniversitesi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 34, 307–315.
- Dedekargınoğlu, H. (2016). “Dede Garkın Ocağı’nda Musahiplik Uygulaması Örneği”. *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 78, 91-118.
- Demir, N. (2011). “Türk Düşünce Dünyasında Hz. Ali”. *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 60, 85-104.
- Dilçin, C. (1992). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 39.
- Dindi, E. (2006). *Hacı Bektaş-ı Veli’de Kur’an Anlayışı*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 34-153.
- Doğan, G. (1998). *Alevîlik’te Ön Bilgiler Ve Cem, Zakirlik*. İstanbul: Can Yayınları, 164.
- Doğanbaş, M. (2001). “Amasya Yöresi Alevî Ziyaretgâhları”, *Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 17, 105-113.
- Dur, M. (2013, 3-5 Ekim). *Hz. Ali’yi Şah Hatayî’nin Şiirlerinden Okumak*. Geçmişten Günümüze Alevilik I. Uluslararası Sempozyumunda sunuldu, Bingöl.
- Erdem, C. (2013). “Sözlü Tarih Ve Kültür Açısından İmam Rıza Ocağı”, *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 66, 257.
- Erdem, C., Demir, T. (2010). “Bektaşilik öğretisinde terim ve kavramlar”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 55, 437-470.
- Faroqhi, Suraiya. (2003). *Anadolu’da Bektâşîlik*. (Çev. Nasuh Barın). İstanbul: Simurg Yayınları. (Eserin orijinali 1981’de yayımlandı), 60.
- Gökalp, Z. (1987). *Türkçülüğün Esasları*. (3. Baskı) İstanbul: İnkılâp Kitabevi Yayınları, 29.
- Gölpınarlı, A. (1995). *Vilâyetnâme (Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli)*. Ankara: İnkılâp Kitabevi, 1.
- Güç, A. (2009). Sâlih. *İslam Ansiklopedisi*, 36, 32-33.
- Gülbetekin, M. (2017). *Mekânın Hafızası-Yer Adları*, Ankara: Hitabevi Yayınları, 63-66.
- Gümüšoğlu, D., Gürzoğlu A. R. (2012). *Bektâşîlik İlm-i Hâli*, İstanbul: Hoşgörü Yayınları, 28-31.

- Gündüz İ. (1984). *Osmanlıda Devlet Tekke Münasebetleri*, İstanbul: Seha Yayınları, 135.
- Hammer, J. V. (1947). *Devlet-i Osmâniyye Tarihi I.* (Çev. Mehmed Atâ). İstanbul: (Eserin orijinali 1329'da yayımlandı), 200.
- Harman, Ö. F. (2006). Mûsâ. *İslam Ansiklopedisi*, 31, 208.
- İnternet: Oytun, H. (2015). "Hasreti". Âşık Remzânî adlı internet sayfası. Web: http://www.asikremzani.net/ozanlar/Ozan_Hasreti.html adresinden 03.12.2016 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Ulusoy, S. (2015). "Hamdullah Çelebi Anma Muhabbet ve Dinletisi". Web: <https://www.youtube.com/watch?v=6y1AVxpFYWk> adresinden 03.12.2016 tarihinde alınmıştır.
- Kaya, D. (2004). "Âşık Hasretî Ve Şiirleri", *Çukurova Üniversitesi, Türkoloji-Makale Bilgi Sistemi*, Kayıt No: 12631.
- Keçeli, Ş., Yalçın, A. (1996). *Alevîlik-Bektâşîlik Açısından Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi*. Ankara: Ardıç Yayınları-İslam Dizisi, 105-110.
- Koçak, Y. (2000). "Hamdullah Çelebi", *Yol Dergisi*, 6, 71-77.
- Köprülü, F. (1966). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 6-25.
- Kuşoğlu, M. Z. (1999). Hüvelbâki. *İslam Ansiklopedisi*, 19, 68.
- Kutanolu, R. (1999). *Amasya İli Evliyalari*, Yayınlanmamış Mezuniyet Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak, Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, Samsun.
- Maden, F. (2013). *Bektâşî Tekkelerinin Kapatılması (1826) Ve Bektâşîliğin Yasaklı Yılları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 53-92.
- Mehmed Neşrî. (1983). *Neşrî Tarihi I.* (Haz. Mehmet Altay Köymen). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 98.
- Melikoff, İ. (1994). *Uyur İdik Uyardılar*, İstanbul: Cem Yayınevi, 222.
- Menç, H. (2000). *Tarih İçinde Amasya*, Ankara: Net Ofset Matbaacılık, 338.
- Noyan, B. (1985). *Bektaşîlik ve Alevîlik Nedir*, Ankara: Doğu Matbaacılık, 268.
- Noyan, B. (1998). *Alevîlik Bektâşîlik Nedir*, (Cilt 1.) Ankara: Ardıç Yayınları, 174.
- Noyan, B. (2005). *Bütün Yönleriyle Bektâşîlik ve Alevîlik*. Ankara: Ardıç Yayınları, 6, 69.
- Noyan, B. (2006). "Balım Sultan Erkânnamesi Merkezli Geleneksel Bektâşîliğe Ait Bir Ritüel Örneği: İkrar", *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 40, 1-33.

- Ocak, A. Y. (1992). Balım Sultan. *İslam Ansiklopedisi*, 5, 18.
- Onay Talât, Ahmet. (1992). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*. (Haz. Cemâl Kurnaz). Ankara: Tdv. Yay., 35.
- Özcan H. (2002). “Bektâşîliğin Sosyo-Kültürel Çevresi”, *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi*, 22, 1-11.
- Özcan, H. (2007). “Alevî Bektâşî Şiirinde Hz. Muhammed Sevgisi”, *Yağmur Dil, Kültür ve Edebiyat Dergisi*, 35, 1-16.
- Özmen İ., Koçak Y. (2007). *Hamdullah Çelebi'nin Savunması (Bir İnanç Abidesinin Çileli Yaşamı)*, Ankara: Belen Ofset, 20-135.
- Özön, M. N. (1954). *Edebiyat Ve Tenkit Sözlüğü*, Ankara: İnkılâp Kitabevi, 212.
- Pala, İ. (1989). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 33-525.
- Pala, İ. (2002). Kün. *İslam Ansiklopedisi*, 26, 553.
- Seyman, Adil (2006) Balkanlar'da Alevî Bektâşîlik, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Sezgin A. (2012). *Hacı Bektaş Veli ve Bektâşîlik*. (6. Basım) Ankara: Akçağ Yayıncılık, 228.
- Sezgin, A. (1991). *Hacı Bektaş Veli Ve Bektâşîlik*. İstanbul: Sezgin Neşriyat, 195-197.
- Şener, C. (1989). *Alevîlik Olayı*. İstanbul: Yön Yayınları,.
- Tatçı, M. (1990). *Yunus Emre Divan I İnceleme*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 109.
- Temren, B. (1995). *Bektâşîliğin Eğitsel Ve Kültürel Boyutu*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 64.
- Turan, A. (2001). “*Türk Edebiyatında Ehl-i Beyt Sevgisi ve Buna Bağlı Tezahürler*”, (Haz. İsmail Ergin, Erhard Franz). Hamburg: Alevîler İnanç Ve Gelenekler, 164.
- Türkiye Diyanet Vakfı. Levlâk. (2003). *İslam Ansiklopedisi*, 27, 154.
- Ulusoy, A. C. (1980). *Hünkâr Hacı Bektaş Velî ve Alevî-Bektâşî Yolu*. Hacıbektaş: Özel Yayın.
- Ulusoy, A. C. (1986). *Hünkâr Hacı Bektaş Velî ve Alevî-Bektâşî Yolu*. Hacıbektaş: Özel Yayın, 92-93.
- Ulusoy, A. C. (2014). *Pir Dergâhından Nefesler/Hacı Bektaş Çelebilerinin Değişleri (Genişletilmiş İkinci Baskı)*. Ankara: Ürün Yayınları.

- Uzunçarşılı, İ. H. (1984). *Osmanlı Devleti Teşkilâtından Kapıkulu Ocakları Acemi Ocağı ve Yeniçeri Ocağı I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 145.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları I*. Ankara: A.D.T.Y.K., 150.
- Ünal, M. A. (1998). *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*. Isparta: Kardelen Kitabevi Yayını, 75.
- Yâhakkî, M. C. (1386). *Ferheng-i Esâtîr ve İşârât-i Dâstânî der Edebiyyât-i Fârsî*. Tahran: 827.
- Yaşaroğlu, M. K. (2000). İnsân Sûresi. *İslam Ansiklopedisi*, 22, 332.
- Yaşaroğlu, M. K. (2001). İsrâ Sûresi. *İslam Ansiklopedisi*, 23, 178.
- Yaylalı, Y. (2014). “Klasik Fars Şiirinde Hz. Nuh/HH Noah İn Classical Persian Poet”, *Şarkiyat Mecmuası*, 25, 233-261.
- Yıldız, H. (2011). “Amasya Yöresi Örneğinde Alevî/Bektâşî Kültüründe İnanç Merkezleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(16).
- Yılmaz, G. (2015). “Bektâşilik ve İstanbul’daki Bektâşî Tekkeleri”, *Osmanlı Araştırmaları / The Journal Of Ottoman Studies*, 14, 97-136.
- Yılmaz, M. (2015). “Ateist ve Teist Perspektiften İnsanın Yaratılışı ve Düşünce Özgürlüğünün Doğuşu”, *Türk Kütüphaneciliği*, 29(4), 718-731.
- Yüksel, H. A. (1987). *Âşık Seyrânî: Hayatı ve Şiirleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 61.

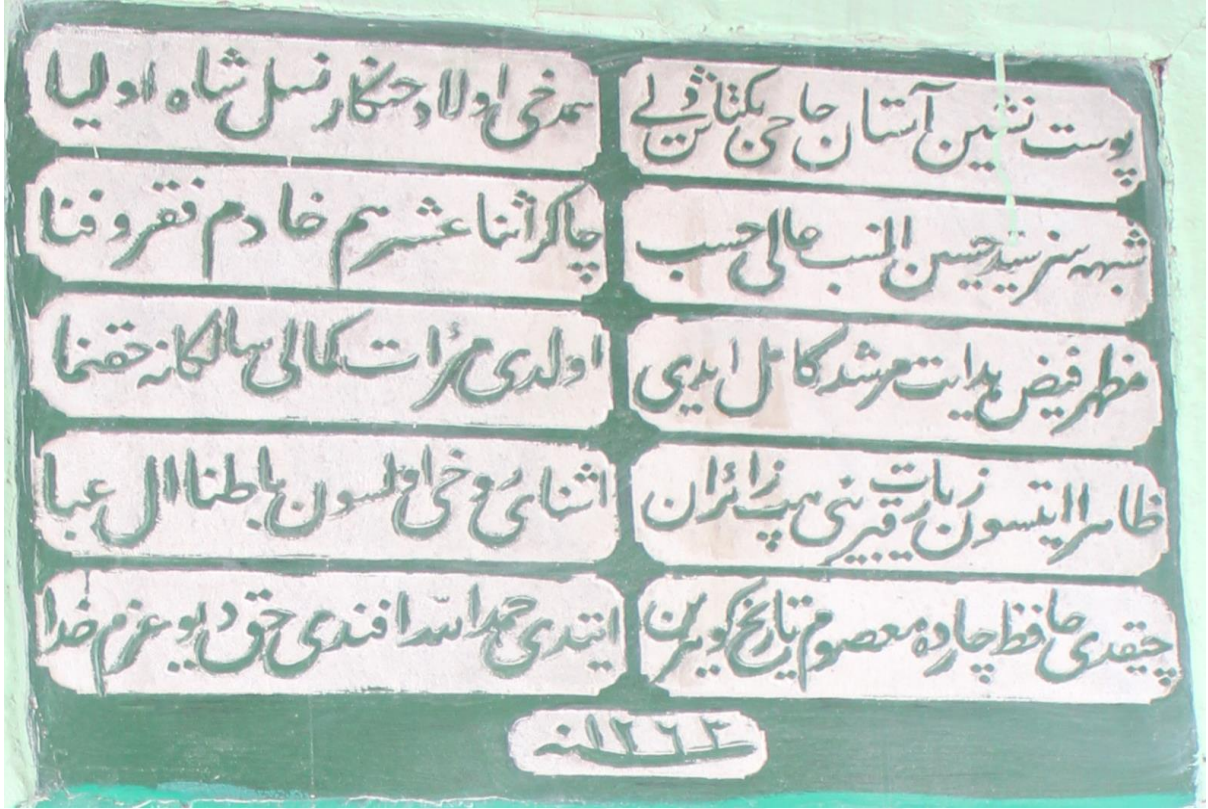

EKLER

EK-1. Hamdullah Efendi Türbesi iç ve dış görünümü

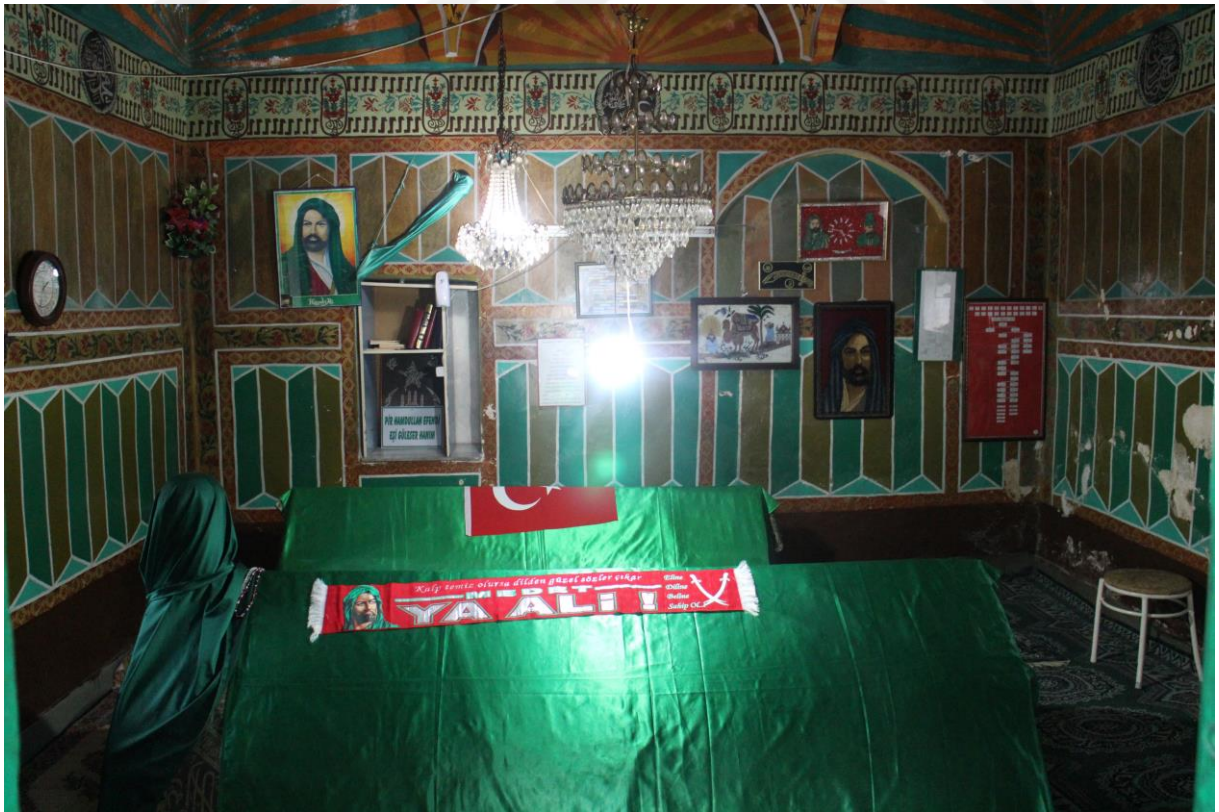

پست زمین آستان حاجی کناری
شبه سزید جین النب عالی حسب
مظرفیض هدایت مرشد کمال ابروی
ظاسر التسون زبات نبی مپ نران
چندی حافظ چاره مصوم تاج کورین
سرخ اولاد حکار نسل شاه اولیا
چاکر انا عشرم خادم فقر و فنا
اولدی مرات کمالی مالکانه حقنا
اشنای روحی طسون باطننا ال عبا
ایتدی حمالند افندی حق دیوسنم ضرا
۱۱۱۱

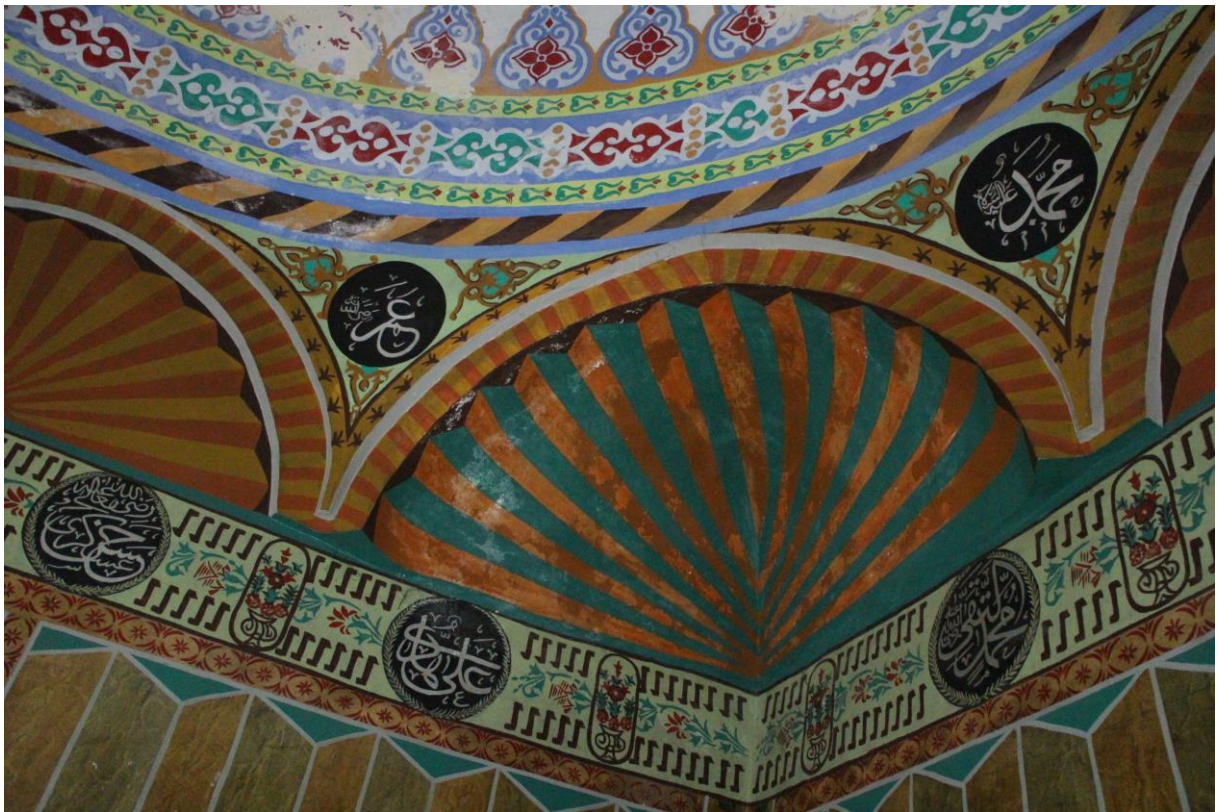

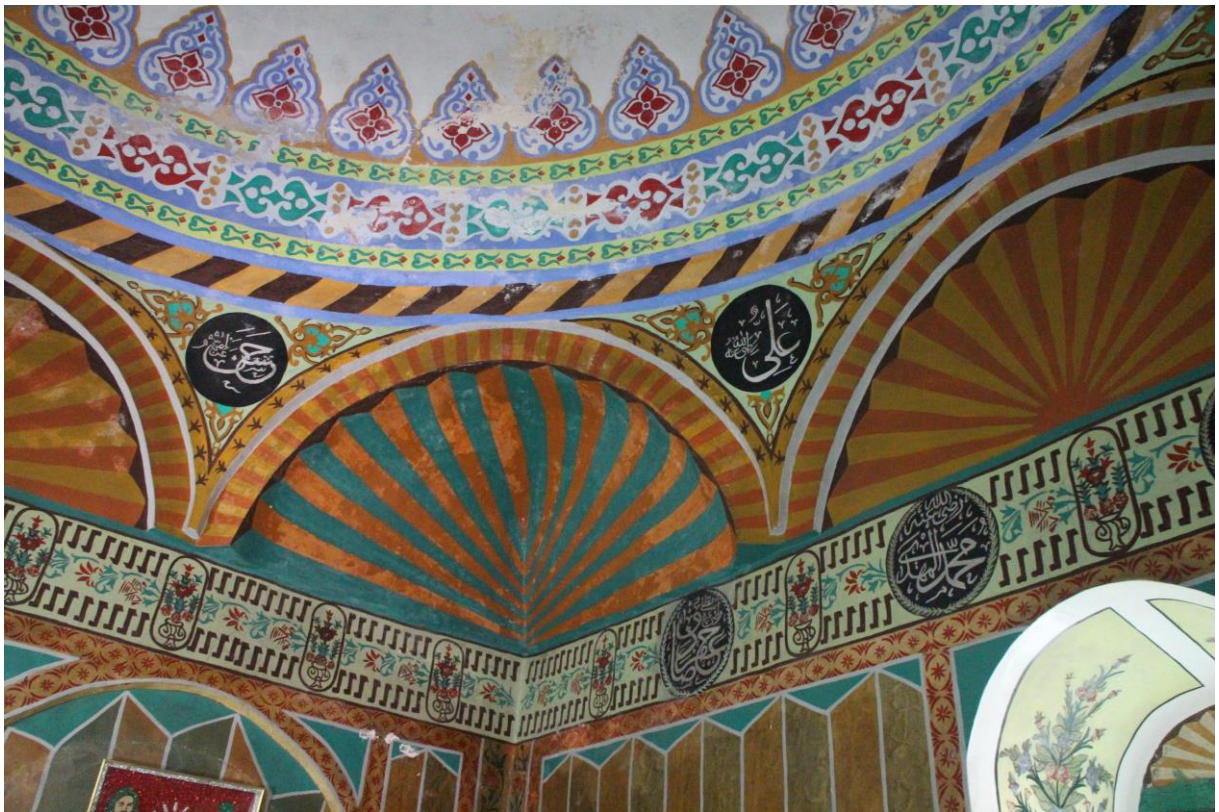

EK-2. Hamdullah Efendi Türbesi'nin yanında bulunan Hamdullah Efendi Cem Evi ve Kültür Merkezi'nin iç ve dış görünüşleri

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ERDUGAN, Serkan
 Uyuğu : T.C
 Doğum tarihi ve yeri : 06.10.1991, Altındağ
 Medeni hali : Evli
 Telefon : 538 815 4263
 Faks :
 e-mail : serkannerdugan@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi	.....
Lisans	Hitit Üniversitesi	2015
Lise	Ege Lisesi	2014

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
.....	.....	.....

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

.....

Hobiler

.....

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

